VÍDEŇ

Nakladatelské Družstvo Máje
zapsané společ. s ruč. omezeným
v Praze.
Tiskem Dr. Ed. Grégra a syna

VOTIVNÍ CHRÁM VE VÍDNI.

VÍDEŇ.

PRAKTICKÝ RÁDCE A PRŮVODCE.

NAPSAL

ANTONÍN ZÁRUBA.

V PRAZE.

KNIHTISKÁRNA Dra EDV. GRÉGRA A SYNA. — VYDALO NAKLADATELSKÉ DRUŽSTVO MÁJE.

PŘEDMLUVA.

Sestavujíce svého Průvodce měli jsme na zřeteli především jeho praktickou stránku a proto věnovali jsme větší péči části prvé, praktickému rádci, než vlastnímu průvodci městem, který, kdyby byl podrobnější, zvětšil by značně i cenu i objem této příručky. Proto také v dílu třetím jednali jsme nejvíce o vnitřním městě a částech nejblíže sousedních; turista, pro něhož Průvodce v první řadě jest určen, nejvíce se omezí na tento okres. Okolí Vídně je v našem průvodci omezeno na míru nejmenší; pojednáme o něm snad později ve zvláštní knížce.

Čechům vídeňským věnována náležitá pozornost uvedením adressáře vynikajících českých organisací, aniž však náš Průvodce chce býti dokonalým obrazem života vídeňských Čechů. Ten zasluhoval by ovšem knihu zvláštní.

Přes veliký počet obyvatelstva jinonárodního vůbec a českého zvláště má Vídeň ráz města německého a vzhledem k tomu zachovávali jsme v označení ulic a míst veřejných původní názvy německé, i přes to, že některá místa mají své dosti běžné názvy české. Šlo nám předem o rychlou orientaci cizince.

Za správnost naprostou zvláště prvního dílu nelze ovšem ručiti: obsahujeť údaje podléhající změnám příliš častým. Nicméně snažili jsme se opatřiti si aspoň data nejnovější.

Pro stručnost užíváme zkratků, ale jen takových, jež na první pohled a rychle lze rozpoznati. Nejčastější z nich jsou: po. = pondělí, ú. = úterý, stř. neb st. = středa, č. = čtvrtek, pá. = pátek, so. = sobota, n. = neděle, sv. = svátek; pak ve stati »Hotely a pense« zkratka p. = pokoj, s. = snídaně, o. = oběd, P. = pense, omn. = omnibus. Při jménech ulic ku př. Herreng. = Herrengasse, Börsepl. = Börseplatz, Hauptstr. = Hauptstrasse.

A. Z.

I. Díl. Praktický rádce.

A. Všeobecné pokyny.

1. Nádraží.

Nehledě ku stanicím dráhy městské má Vídeň 7 hlavních nádraží, z nichž pro příchozí z Čech nejdůležitější jsou první tři:

1. Franz-Josefs-Bahnhof (*nádr. Frant. Josefa*) na Althanpl. v IX. okr. (Alsergrund) pro vlaky Praha-Budějovice, pak Cheb, Tulln, Kremž. (Z Prahy z nádraží Františkova.)

2. Nordwestbahnhof (*nádr. severozáp. dráhy*) na sev. konci Taborstrasse, ve II. okr. (Leopoldstadt), pro vlaky Děčín, Lysá, Znojmo (z Prahy severozápadní nádraží).

3. Staatsbahnhof (*nádr. státní dráhy*), poblíž Arsenálu a proti Südbahnhofu v X. okr. (Favoriten), pro vlaky Podmokly-Praha-Brno (z Prahy nádraží státní dr.).

4. Nordbahnhof (*nádr. severní dráhy*), Nordbahnstr., poblíž Praterstern, ve II. okr. (Leopoldstadt), pro tratě dráhy severní, tedy také z Brna (po případě z Prahy). Odtud také do Slezska, Bohumína, Lvova, Varšavy i Drážďan.

5. Südbahnhof (*nádr. jižní dráhy*), vedle nádr. státního, v X. okrese (Favoriten).

Pro vlaky na Semmering, do Št. Hradce, Terstu, Lubna, Běláku, Franzensfeste.

Druhá stanice těchže tratí je Südbahnhof-Meidling, Eichenstr., XII. okr.

6. Westbahnhof (*nádr. západní dráhy*) v XV. okr. (Fünfhaus). Pro vlaky do Solnohradska, Innsbrucku, Zurychu, Mnichova atd.

7. Aspang-Bahnhof, Aspangstr., nedaleko Rennwegu v III. okr. (Landstrasse). Jen pro dopravu tuzemskou do Víd. Nov. Města a ku Schneebergbahn, pak k Ústřednímu hřbitovu do Schwechatu atd.

Všecka tato nádraží jsou sice vespolek spojena městskou a spojovací drahou (Stadt- u. Verbindungs-Bahn, pak Donau-Uferb.), ale spojení toto má význam jen lokální. Pro cizince je nejlépe vystoupiti na hlavním nádraží a odtud vzíti povoz ať již do města nebo na nádraží jiné, zvláště má-li sebou větší zavazadla.

Doprava osob na drahách státních činí ročně 4 718 018 osob, na soukromých 11,378.000 osob.

2. **Příjezd do Vídně.**

Při vjezdu vlaku do nádraží stojí pohotově posluhové nádražní (*Traeger*), kteří za poplatek 40—80 h (dle počtu a tíže zavazadel) odnesou zavazadla před nádraží, u jehož východu dlužno odevzdati lístek. Před nádražím stojí vezdy buď fiakry (dvojspřežní) nebo drožky (jednospřežní, Comfortable); hotely nevysílají na nádraží svoje omnibusy, leč výminkou. Mimo to veřejní posluhové (viz níže).

Parníky směrem od Lince kotví u Praterquai, pod Kronprinz-Rudolfsbrücke, směrem od

Pešti pod Aspernbrücke u Donau-Dampfschiffahrts-Gebäude. U přístaviště vezdy fiakry i drožky, pak posluhové.

P a s u ovšem není zapotřebí, ale neškodí míti s sebou ověřenou nějakou legitimaci, která pro případ nějakých cenných zásylek na poště je s prospěchem. Falešné údaje na ohlašovacím lístku hotelovém (pro policii) přísně se trestají.

P o t r a v n í d a n i podléhají všecky potraviny; většinou stačí pouhé ujištění, že nevezeme s sebou ničeho, co dani potravní podléhá. Jinak jest dozorce oprávněn zavazadlo prohlédnouti.

Za donesení zavazadla k povozu dostane nosič za menší kusy po 20 h, za větší po 40 h. Drožka (podrobnější tarify níže) od nádraží: západního, severozápadního, severního, státního a jižního do vnitřního města 2 K 20 h (v noci 3 K), fiakr 3 K 20 h (v noci 4 K 40 h), zavazadlo 60 a 80 h. Z nádraží Frant. Josefa a Aspangského do vnitřního města drožka 1 K 80 h (v noci 2 K 40 h), fiakr 2 K 60 h (3 K 50 h). Zavazadla jako svrchu. Za ruční zavazadla ve voze se neplatí.

3. **Dopravní prostředky.**

a) *Povozy.* Ve Vídni jsou dva druhy povozů: *fiakry* (dvouspřežné) počtem 994 a *drožky* čili lokálním jménem komfortably (jednospřežné), počtem 1778 (nájemných vozů je 1208). Uvnitř každého povozu jest ve zvláštní přihradě na místě nápadném kniha tarifní a zároveň kniha stížností, na jejímž každém listě tištěno je číslo povozu. Stížnosti lze pak odevzdati nejbližšímu strážníkovi, který je povinen

doručiti je polic. ředitelství. Zařízení, jímž passažéru je možno snadno se dorozuměti s kočím, musí býti u každého povozu a bývá to většinou kaučuková píšťalka.

Ve knize tarifní jest předem vypočtena každá možná jízda, tak že kočí nemůže si na tarifu přiraziti, předpokládaje, že klient se ve městě i v knize snadno vyzná, že rozumí německy a k vyhledání tarifu má čas. Jednotlivé tury vyhledají se pořádkem abecedním, tak že v tabelle vyhledá se v záhlaví východisko jízdy, ve sloupci, v němž jednotlivé čtvrtě a vynikající body rovněž abecedně jsou seřazeny, pak její cíl. Chce-li kdo ku př. jeti z nádraží severozápadního na nádraží jižní, vyhledá v záhlaví Nordwestbahnhof a okem pak jede po sloupci až po Südbahnhof, kde v rubrice »Fiakr« najde 2·40 K, v rubrice »Einsp.« 1·60 K; k tomu přirážka nádražní (pro fiakra 80 h, pro drožku 60 h), činí dohromady 3·20, po příp. 2·20 K. Neb z vnitřního města k severnímu nádraží: nahoře Innere Stadt a dolů až ku Nordbahnhof — 2·40 a 1·60 K.

Všeobecně lze říci, že nejnižší poplatek za dne jest za fiakra 1 K 20 h, za drožku 80 h, v noci 1 K 80 h a 1 K 20 h.

J í z d y k o m b i n o v a n é. Užije-li host povozu ku jízdě tam a zpět nebo k jízdě rozličnými směry a k rozličným cílům, zaplatí kočímu mimo taxu časovou za celé trvání jízdy čekání v to čítajíc ještě polovinu oné taxy traťové, kterou by musil platiti dle tabelly taxy traťové za prostou přímou jízdu mezi dvěma nejvíce od sebe vzdálenými místy. — Kočí je povinen udati ku konci

PLÁNEK TRATÍ VE VÍDNI.

jízdy tato dvě místa a taxu traťovou na jich vzdálenost připadající.

T a x a č a s o v á počítá se dle čtvrthodin a každá načatá čtvrthodina počítá se za celou. Čtvrt hodina, čekání v to čítajíc, činí pro fiakra 60 h, pro drožku 40 h. Na všech stanicích vozových bývají teď také v o z y t a x a m e t r o v é, u nichž možno cenu jízdy z taxametru hned vyčísti.

T a x a m e t r y: Jednospřežní za prvních 600 *m* (v noci 400 *m*) neb 8 min. čekání 60 h, za dalších 300 *m* (v noci 200 *m*) nebo 4 min. čekání po 10 h. Dvojspřežní za prvních 500 *m* (v noci 300 *m*) nebo 6 min. čekání 1 K, za dalších 250 *m* (v noci 150 *m*) nebo 3 min. čekání po 10 h. — Dle času: drožka za první hodinu 1·90 K, každá následující hodina 1·50 K; fiakr podobně 2·80 K a 2 K.

Taxametrové automobily jezdí jako fiakry.

N o č n í j í z d y. Za noční čas platí od května do konce září doba od 11 hod. večer do 6 hod. ráno, od října do konce dubna od 11 hod. večer do 7 hod. ráno. Připadá-li veškeré užití povozu do doby noční, dlužno taxu o polovinu zvýšiti. Připadá-li užití povozu jenom částečně do doby noční, dlužno počítati taxu pro celou jízdu dle onoho času, ve kterém vozu bylo užito z většiny.

Z v l á š t n í p o p l a t k y. Za každých okolností dlužno platiti příplatek fiakru 80 h, drožce 60 h, *a*) při objednání povozu na čas pozdější k jízdě hned nenastupované; *b*) za jízdu od nádraží neb stanice parníkové, od divadla neb jiných míst od policie zvláště určených; *c*) za

zavazadla, umístěná na kozlíku nebo na střeše povozu.

Jízdy celodenní a polodenní. Za polodenní jízdu až pětihodinnou mezi 7. hod. ranní a 2. odpolední platí se fiakru 10 K, drožce 6·60 K; za jízdu až sedmihodinnou ode 2 hod. odpol. do 11 hod. večer platí se fiakru 14 K, drožce 9·20 K. Za jízdu celodenní až desítihodinnou od 7 hod. ráno do 11 večer platí se fiakru 20 K, drožce 12 K.

Kočí jest povinen míti pohotově za 1 K drobných, nositi s sebou hodinky a otevříti svému zákazníku dvířka kočáru.

Počet osob nemá na taxu žádného vlivu. Je zvykem, že za rychlou a dobrou jízdu dostane kočí zpropitné, drožka 40 h až 1 K, fiakr více. V případě konfliktu s kočím nejlépe obrátiti se na nejbližšího strážníka nebo jeti na policejní ředitelství (I. okr. Schottenring), kde věc ihned se vyřídí.

b) *Omnibusy.* Tratí omnibusových je ve Vídni velmi mnoho a možno jich s prospěchem užívati teprve po delším cviku. Jezdí většinou každých 5, nejvýše 15 minut. Střediskem jich je Stephanspl.; mimo to vyjíždějí z Praterstern, Am Hof a Peterspl., pak od nádraží.

Pro cizince nejdůležitější trati jsou:

Od Stephanspl.: Arsenal, Aspanger Bahnhof, Franz-Josefs-Bahnhof, Hietzing, Nordbahn, Nordwestbahn, Süd- und Staatsbahnhof, Westbahn, Meidling, Praterstern, Döbling, Hernals.

Taxy jsou pásmové. (Denní hodiny od 6 hod. ráno do 12 h. v noci).

1. Za jedno pásmo 8 (v noci 20) h; 2. za dvě pásma 12 (20) h; 3. za tři pásma 16 (20) h; 4. za čtyři pásma 20 (24) h; 5. za pět až sedm pásem 24 (28) h; 6. přes sedm pásem 28 (40) h.

Děti a žáci (tito na legitimaci), platí místo 16, 20 n. 24 h toliko 12 h, místo 28 a 40 h toliko 16 h.

Přestupní lístky o 3 pásmech opravňují v době jedné hodiny po nastoupení jízdy k přestoupení. Cena 16—28 h. — Na zavolanou omnibus zastaví skoro všude.

Zavazadla ruční, odevzdaná konduktérovi: do 15 *kg* 12 h, od 15—25 *kg* 20 h, od 25—50 *kg* 24 h. Těžší nebo příliš objemná zavazadla jsou z dopravy vyloučena.

Dopravu obstarává Wiener General-Omnibus Compagnie, kancelář Jasomirgottstr., a jiné podniky.

Přehled všech četných stanic omnibusových viz »Lehmanns Allgem. Wohnungsanzeiger«.

c) *Městská dráha.* Vídeňská městská dráha, jejíž první trať byla odevzdána dopravě v květnu r. 1898 protíná město různými směry; pro velké rozdíly terrainu jest brzo drahou visutou, brzo podzemní nebo pozemní, takže namnoze jen po schodišti je přístupna. Tratě její jsou:

a) Wiental-Linie, počíná u stanice *Hütteldorf-Hacking* a končí u st. *Hauptzollamt.*

b) Donaukanal-Linie od st. *Hauptzollamt* ku *Heiligenstadt.*

c) Gürtel-Linie, ústí ve st. *Meidling-Hauptstrasse* do linie *a*).

d) Vororte-Linie, nejvýchodnější z tratí pojí se v *Penzingu* s

e) Donauufer-Bahn, která na jihu a na východě objíždí město a podél pr. břehu Dunaje ústí v *Heiligenstadt.*

f) Verbindungsbahn od Unter-Hetzendorfu přes Meidling, Favoriten, Arsenal a Rennweg ku st. *Hauptzollamt* a odtud ku *Praterstern* (Nordbahnhof).

Vlaky městské dráhy mají jen II. a III. třídu. Jízdné činí pro 1. pásmo (do 3 km.) 15 a 10 h, pro 2. pásmo (přes 3 *km*) 30 a 20 h; v neděli a ve svátek platí se bez rozdílu 30 a 20 h. Jízdní lístky dlužno při vstupu na perron předložiti zřízenci ku propíchnutí; jinak neměly by platnosti. Přerušiti jízdu není dovoleno, také ve vlaku nelze jízdné dopláceti.

Na stanicích jsou pro každý směr jízdy zvláštní přístupy a schodiště, označené přiměřenými nápisy. — Všeobecně vstupuje se i vystupuje vždy v levo ve směru jízdy; na pravo jen výminkou ve stanici *Praterstern, Brigittabrücke* a na stan. *Meidling-Hauptstrasse* jen při vlacích dráhy Wiental, směrem do Hütteldorf-Hackingu.

Před příjezdem každého vlaku označí se jeho směr vytažením velikých desk a mimo to lokomotivy mají na čelní straně nápisy, označující směr jízdy. Jména stanic se nevyvolávají. —

Jízdní řád bývá rozvěšován na četných nárožích a je mimo to v jízd. řádu rak. drah »Der Kondukteur«. — Doprava osob ročně 29 mill.

d) *Tramway elektrická* projíždí všemi směry v délce 341 *km*, vyjímaje vnitřní město a jest nyní ve správě městské. Ředitelství IV., Favo-

ritenstr. 9. Čísla a písmena udávají trať, mimo to příslušné nápisy; jízdní řád prodává konduktér za 2 h. Jízdné: pro menší tratě 12 h, delší 20 h až 30 h, přestupní lístek 20 h. V neděli a ve svátek jednotný tarif 20 h, do Neuwaldeggu a k ústř. hřbitovu 30 h. Ve všední dny do 7½ hod. ráno jednotná cena bez ohledu na vzdálenost 10 h. Zpropitné 2 h. — Cizinec učiní nejlépe, jmenuje-li konduktérovi cíl své cesty, načež konduktér vydá příslušný lístek s udáním ceny.

Poslední vůz každé tratě (mezi 11. a ½1. h. v noci) má vedle svítilny směrové v čele svítilnu modrobílou, vzadu svítilnu modrou.

Okružní jízdy v salonních vozech k prohlídce města: ve všední dny v 10 hod. dopol. Odjezd Maysedergasse u Albrechtspl. Lístky u ředitelství a v cestovních kancelářích.

Ku praktickému využití tratí tramwayových je nezbytně třeba jisté znalosti místní. — Doprava činí ročně 171 mill. osob.

Parní tramway (dříve Kraus a spol.), přejatá do obecní správy a upravená v dráhu s pohonem elektrickým jde od Augartenbrücke přes Floridsdorf do Stammersdorf-Auerstal; od Hietzing-Matzleinsdorfer Viadukt (V. okr.) do Mödlingu, Guntramsdorfu a Badenu. Mimo to elektrická dráha od Kronpr. Rudolf-Brücke do Kagranu.

Dráha ozubená vede z Nussdorfu (připojení na městskou pouliční dráhu »Börseplatz«, pak stanici dráhy Frant. Josefa a Donaukanal-Linie vídeňské dráhy městské), na Kahlenberg. Jízdné z Nussdorfu I. tř. 1 K 50 h, II. tř. 1 K, tam a zpět 2 K a 1 K 40 h. Děti od 4—10 let

polovici, do 4 let neplatí. Ve stř. a sv. ceny snížené.

e) *Parníky.* Parníky pro dopravu místní vyjíždějí z Praterquai ke stanicím: *Nussdorf, Kahlenbergerdorf, Langenzersdorf, Korneuburg* ve $^1/_4$7, 10, $^1/_2$2, 2, 4 a 5 hod. ve 3 hod. jen při krásném počasí, o $^1/_2$9. a $^1/_2$12. dopol. jen v ned. a ve sv., kdy odpoledne za příznivého počasí vyjíždí parník každou hodinu do Nussdorfu (stan. dráhy ozubené na Kahlenberg). Při dostizích ve Freudenau (Prater) na podzim a z jara zvláštní parníky od stanice *Weingärber.* Pro práce vodní často bývají plavby zastaveny, nutno tedy napřed se informovati.

V létě zajímavé o k r u ž n í p l a v b y kanálem do Velkého Dunaje a zpět. Den i hodina oznamuje se plakáty.

Přístaviště velkých dunajských parníků do Lince vzhůru a do Pešti dolů je na Praterquai vedle Kronprinz Rudolf-Brücke. Cestující, kteří odplují ráno, mohou na lodi přenocovati (za postel 1 K 50). Mimo to přepravuje malý parník od budovy ředitelstva paroplavebního (III. Weingärberlände) cestující k parníkům velkým.

f) *Okružní jízdy* pořádá kancelář cestovní Russell & Comp. I. Franz-Josefsquai 19. Cena 5 K. Výjezd 9$^1/_2$ hod. ráno Franz-Josefsquai 19. Povoz provází jeden nebo dva průvodčí, podávající vysvětlení v různých jazycích, česky však nikoli. Jízda koná se ve čtyřspřežním breaku, přihlásí-li se aspoň 10 osob, při slabším účastenství v elegantních dvouspřežních povozech. Přihlásí-li se den před jízdou aspoň 3 osoby z téhož hotelu, přijede pro ně $^1/_2$ hod. před početím

jízdy povoz k hotelu a zaveze je na Franz-Josefsquai bez dalšího příplatku. Lístky prodává portýr každého lepšího hotelu. — O jízdách zvláštních možno smluviti se v kanceláři svrchu uvedené.

4. Posluhové.

Ve Vídni jsou čtyři ústavy veřejných posluhů: »Express«, »Kommissionäre«, »Stadtkuriere« a »Stadtträger«, kteří mají společný, úřadně schválený tarif: za pochůzku uvnitř okresu s ústním vzkazem, dopisem nebo balíčkem do 5 *kg* 40 h, do okresu sousedního 70 h, do každého jiného 1 K. — Na nádraží: za pochůzku (i s balíčkem do 5 *kg*), je-li nádraží v tomže okresu 50 h, je-li nádraží v okrese sousedním 1 K, za každý okres následující 40 h.

5. Cestovní a informační kanceláře.

Landesverband für Fremdenverkehr I. Kärntnerstr. 12, denně od 9—7 hod. več. vyjma v ned. a ve sv. udílí rady cizincům bezplatně. — *Wiener Verein für Stadtinteressen und Fremdenverkehr*, I. Jasomirgottstr. 2, denně od 9—1 hod. a od 3—6 odpol. — *Informační kancelář c. k. st. drah* I. Wallfischg. 15. — *Informační kancelář král. uh. st. dráhy.* I. Kärntnerring 9 (Grand Hotel). — *Thomas Cook & Son,* I. Stephanspl. — *Cestovní kancelář Courier, Nagel & Wortmann,* I. Operng. 6. — *Hamburg-Amerika Line,* Kärntnerstr. — *Mezinár. společnost spacích vagonů,* I., Kärntnerring 15 vedle Grand Hotelu. — *Norddeutscher Lloyd,* IV. Wiedener Gürtel 16 a I. Kärntnerring 9 (Grand Hotel). — *Russel & Cie* I. Franz-Josefsquai 9. — *Schen-*

ker & Cie, I. Schottenring 3. — »*Die Welt auf Reisen*« (filiálka Vídeň) IX. Fuchsthallerg. 11. — *Illustrierte Reise und Bäderzeitung.* II/1 Schmelzgasse 5. — *Oesterr. Touristen-Klub,* Bäckerstr. 3, všední dny 9—1, 3—7 hod.

6. Hotely a pense.

Při kratším pobytu nejlépe ubytovati se v hotelu, jichž ve Vídni jest ovšem veliké množství různých druhů. Vyjednati ceny napřed, zvlášť při pobytu delším, vždy se odporučuje, abychom později nebyli snad účtem překvapeni; namnoze jsou však ceny v pokojích samých udány. Posluha, čištění šatu a světlo počítají se obyčejně zvlášť. Zpropitné dávají se ve velkých hotelích: pokojské denně 40 h, za 3—5 dní 1 K, za týden $1^1/_2$—2 K; sklepníkovi pokojů týdně 1 K, portýrům (dennímu a nočnímu) týdně po 1—2 K, sluhovi za čištění šatu a obuvi, jakož i za donesení zavazadel 50 h denně, 2 K týdně. Večer v 11 hodin se zavírá; za otevření dostane portýr 20 h.

V hotelích bývají většinou dobré restaurace, obyčejně od vlastního hotelu oddělené a přístupné širšímu obecenstvu, tak že host může zde jídati jako v každé jiné restauraci. Vůbec není host nucen jísti v hotelu a jen některé domy zvyšují ceny pokojů o 10%, nejí-li host v hotelu aspoň jednou denně. Obyčejně však snídává se v kavárnách a jí v libovolné restauraci. Table d'hôte bývá jen v hotelích prvního řádu, jinak à la carte, také menu za pevné ceny.

a) Hotely.

I. Vnitřní město (hodí se nejlépe cestujícím pro zábavu): *Frohner's Hotel Impérial,*

Kärntner Ring 16, 130 p. po 6—12, s. 1·80, o. (v rest.) 4 K. — *H. Bristol,* Kärntner Ring 5-7, s ústř. topením, 200 p. po 5—15, s. 2, o. 5 (12—2½ hod.) nebo 7 K (6—8 h.). P. od 20 K počínaje, omn. 2 K. — *Grand Hotel,* Kärntner Ring 9, s ústř. topením, 300 p. po 5—20 K, s. 1·60, o. 4·50—7 K. Všecky tři velké hotely prvního řádu. — *H. Sacher,* Augustinerstr. 4, za dvorní operou, s vinárnou; *H. Krantz,* Neuer Markt 5, ústř. topení, vinárna a pivnice, 150 p. od 6 K výše, s. 1·60, lunch 5, o. 7 K; *H. Meissl & Schadn,* Neuer Markt 2, ústř. topení, 100 p. po 4—12 K, s. 1·20, o. 6 (v rest. 4), pense od 16 K; *H. Erzherzog Karl,* Kärntnerstr. 31, ústř. topení, 156 p. po 4—8, s. 1·50, o. (5—8 hod.) 4—6, P. 15—18, omn. 1 K; *H. Kaiserin Elisabeth,* Weitzburgg. 3, s dobrou restaurací, 100 p. po 4—5, s. 1·20, o. 4, P. od 14 K. — Skromnější jsou: *Residenzhotel,* Teinfaltstr. 6, ústř. topení. 70 p. po 4—13; o. 3—5, P. 11—14 K; *H. Métropole,* Morzinpl. 4, ústř. topení, 255 p. po 3·50—7·50, s. 1·50, o. 6, P. od 15 K, omn. 1 K 50; *H. de France,* Schottenring 3, 95 p. po 4—10, s. 1 20, o. v rest. 4—6, P. bez p. 8 K; *Matschakerhof* Seilerg. 6, 70 p. od 3 K 60, s. 1·50, o. 3—4, P. 10 K; *H. Royal,* Singerstr. 3, 80 p. po 3·50—9, s. 1·20, o. 4, P. 8—13 K; *Dungl,* Gluckgasse 1, 50 p. od 4 K, s. 1·50, o. 3·50 K; *Wandl,* Peterspl. 9; *Österreichischer Hof,* Rotenturmstr. 18, ústř. topení, 130 p. po 4—12, s. 1, o. 2—3, P. od 10 K; *H. Müller,* Graben 19; *Post,* Fleischmarkt 16, ústř. topení, 140 p. po 3—6, s. 1 K; *König von Ungarn,* Schulerstr. 10, 35 p. po 4·50—9, s. 1, o. 2—2·50, P. od 9 K. — *Klomser,* Herreng. 19, 50 p. po 3·50—11, o. v restaur. 2 K; *Goldene Ente,*

Riemergasse 4, ústř. topení, 45 p. po 3—12, o. 3, P. od 11 K; *Germania*, Kaiser-Ferdinand-Pl. 4, 50 p. po 3—6 K; *Weisser Wolf*, Wolffengasse 3, 60 p. po 2—4·50 K.

Vnitřní předměstí, mezi Ringstrasse a Gürtelstrasse, poblíž nádraží.

II. Leopoldstadt s nádražím severním: *H. Continental*, Praterstr. 7, se zahradou, 230 p. po 3·60—7, s. 1·40, o. 3, P. 12—17 K; *Kronprinz*, Asperngasse 4, ústř. topení, 70 p. po 3—7, s. 1, P. 8 K; *H. de l'Europe*, Asperngasse 2, židovský hotel; *Hot. Zentral*, Taborstr. 8. — *Gr. Hot. National*, Taborstr. 18, ústř. topení, 200 p. po 2—6, s. 1 K; *H. Stephanie*, Taborstr. 12; *Bayrischer Hof*, Taborstr. 39; *H. Austria*, Praterstr. 52; *H. Nordbahn*, Praterstr. 72, 90 p. po 3·10—5·30 K; *H. du Nord*, Kaiser-Josephstr. 15; *H. de Russie*, Gr. Sperlgasse 7, 35 p. po 2 až 6 K; *Kaiserkrone*, Zirkusgasse 3, 50 p. po 2 až 3 K; tyto tři židovské.

III. Landstrasse s nádražím Aspangským: *H. Belvedere*, Landstrasser Gürtel 27, nedaleko arsenálu, 100 p. po 2—6 K; *Beatrix*, Hauptstr. 10, 50 p. po 2·50—6·50 K; *Hungaria*, Pragerstr. 13; *Goldene Birne*, Hauptstr. 31; *Hot. Nagler*, Rennweg 59, 50 p. od 1 K 80 výše; *Goldener Adler*, Pfefferhofgasse 5.

IV. Wieden, na sev. od stát. a jižního nádr.: *Goldenes Lamm*, Hauptstr. 7, 104 p. po 2·60—10 K; *Satdt Triest*, Hauptstr. 14; *Kaiserhof*, Frankenberggasse 10, 65 p. po 3—4·50 K; *Victoria*, Favoritenstr. 11, s koncertní zahradou, 70 p. po 3·50—6, o. 3 K; *Kirchmayr's Hot. Südbahn*, Favoritenstr. 66, 100 p. po 2·80—6 K, se zahradou.

VI. M a r i a h i l f, na východ od záp. nádr.: *H. Kummer*, Mariahilferstr. 71, 130 p. po 3·60 až 7 K, s. 80 h, o. 3 K, omnibus od záp. nádr. 60 h; *Palace-Hotel*, Mariahilfferstr. 99; *Hot. Savoy-Englischer Hof*, Mariahilferstr. 81, 80 p. po 2·20—4·50, o. 2 K; *Windsor*, Mariahilferstr. 15, ústř. topení, 60 p. po 3—5, s. 1 K; *Weisses Kreuz*, Millöckergasse 6.

VII. N e u b a u: *H. Höller*, Burggasse 2, 125 p. po 2·50—5 K.

VIII. J o s e p h s t a d t: *H. Hammerand*, Floriansgasse 8, 150 p. po 2·80—6, s. 1·25, o. s vínem 4, P. 7·50—11 K.

IX. A l s e r g r u n d, s nádražím Frant. Josefa: *H. Bellevue*, Althangasse 7, 100 p. po 2—5 K; *H. zur Franz-Josef-Bahn*, Nordbergstr. 4, oba u nádraží; *H. Union*, Nussdorfer Str. 23.

Zevní okresy:

X. F a v o r i t e n: *Kolbeck zur Linde*, Laxenburger Str. 19, 48 p. po 2—2·40 K.

XIII. H i e t z i n g: *Hietzinger Hof*, Hauptstr. 22, u Schönbrunnského parku, s koncertním sálem, 50 p. po 3—6, s. 1, o. 3, P. 8—10 K.

XV. F ü n f h a u s: *H. Holzwarth*, Mariahilferstr. 156, nedaleko na jz. od záp. nádr., 60 p. po 1·60—5 K; *H. Wimberger*, Neubaugürtel 34.

XVII. H e r n a l s: *Hernalser Hof*, Gürtelstrasse 1.

XVIII. W ä h r i n g: *H. Steinböck*, Schopenhauerstr. 32, p. 1·50—3, o. od 3 K, P. od 6 K.

XIV. D ö b l i n g: *H. Zögernitz*, Osterleiteng. 3, p. od 2 K.

Hotely garni:

I. Vnitřní město: *Ungarische Krone*, Seilerstätte 18—20, 64 p. po 3·50—8, s. 1·20 K; *H. Tegetthoff*, Johannesg. 23, 84 p. po 3·50—9, s. 1 K; *H. Habsburg*, Rotenturmstr. 24, ústř. topení, 75 p. po 3·75—8, s. 1·20 K, s kavárnou; *H. City*, Wallfischg. 5, 60 p. po 3—9, s. 1 K; *H. Kolbe*, Pestalozzig. 4.

II. Leopoldstadt: *H. Weintraube*, Weintraubengasse 14, ústř. topení, 65 p. po 3 K; *H. Donau*, Taborstr. 47, 45 p. od 2 K.

VI. Mariahilf: *H. Appollo*, Kaunitzgasse 4, 60 p. po 3—10 K.

b) Pense *(Pensionen)*:

I. Vnitřní město: *Pension Central* (Plessner), Kärntnerstr. 10, 15 p., P. 7—14 K; *P. City* (M. Schlauch v. Linden), Singerstr. 2, roh Graben, 14 p., P. 12—18 W; *P. Exquisite* (Ziffer), roh Graben a Stephanpl., s ústř. topením, 14 p., P. 14—18 K; *P. Pohl* (Röhrich), Rathausstr. 20, 17 p., P. 6—10 K, *P. Tatlock*, Ebendorfer Str. 4, s ústř. topením, 20 p., P. 7—9 K; *P. Washington* (Schreiber), Ebendorfer Str. 8, 15 p., P. 8—12 K.

VIII. Josephstadt: *P. Columbia*, Kochgasse 9, 10 P. 6—10 K.

IX. Alsergrund: *P. Atlanta* (Brand), Währinger Str. 35, 20 p., P. 6—10 K; *P. Austria* (Baumann), Höfergasse 5, 20 p., P. 6·30 K; *P. Fischer* (Hutzelmann), Garnisonstr. 3, 15 p., P. 6—12 K; *P. Internationale* (Büller), Währinger Str. 33, 10 p., P. 6—8 K; *P. Monopole* (Spiess), Garelligasse 3, P. 8—10 K; *P. Számvald*, Hörlg. 4, 12 p., P. 6—9 K.

XIII. Hietzing: *P. Müller*, Hauptstr. 53, 15 p., P. 9—14·50 K; *P. Schönbrunn* (Mayer), Auhofstr. 1, 20 p. po 4—12, P. bez p. 8 K.

XVIII. Währing: *P. Meixner*, Haizingerg. 28, 7 p., P. 7—10 K.

XIX. Döbling: *P. Cottage* (Kramer), Hasenauerstr. 12, s ústř. topením, 22 p., P. 10 až 12 K.

Pokoj nábytkem opatřený lze dostati ve všech okresích (30—80 K měs.), nesnadno však dva pokoje (pokoj obytný a ložnici). Takové byty v I. okr. stojí 80—200 K, elegantní na Ringstr. až 300 K měs. Lépe pak vyjednati ceny v hotelu. — Domov. dvéře zavírají se v 10 hod., otevírají v létě v 5, v zimě v 6 hod. Nájemník nedostane klíče od domu; za otevření platí domovníkovi 20 h.

7. **Restaurace, vinárny a pivnice.**

Ani v elegantních restauracích není host nucen poručiti si víno a všude lze dostati výborná piva. Jí se téměř výhradně dle jídelního lístku, ač v restauracích hojněji navštěvovaných bývají také menu počínaje 2 K. Bílý chléb (housky) v košíčkách po stolech rozestavených, jakož i černý chléb zvlášť objednaný platí se zvlášť. Někteří z číšníků přinášejí jídla, jiní nápoje. Nad nimi jako v Praze je vrchní číšník, který přijímá plat i zpropitné, na něž bývá výhradně odkázán, nemaje od hostinského zvláštního platu. Obyčejně podá hosti psaný účet. Porce bývají veliké; ode mnoha masitých jídel podávají se také poloviční nebo malé porce, jež pak stojí $^2/_3$ ceny porcí ce-

lých. Kuchyně je celkem dobrá a blíží se české, neboť namnoze připravují jídla české kuchařky. Dobrá jsou také jídla moučná.

Obyčejné stolní víno, 24—40 h $^1/_4$ l. pije se obyčejně míchané s vodou. $^3/_4$ neb $^1/_4$ l. podává se ve vysoké otevřené sklenici (Stutzen), lepší druhy v otevřených karafách, jemné druhy v láhvích. *Heuriger* = letošní víno. *Ein Viertel Gespritzen* značí $^1/_4$ l. stol. vína s vodou sodovou.

Spotřeba vína činí ročně 527.340 hl., moštu 51.304, v lahvích 5671; hroznů 7,513.193 *kg*, jiných lihovin 63.000 hl.

Piva nejrozšířenější jsou: Schwechatské (Drecherovo), Plzenské a Staro-Plzenecké, Mnichovské všech druhů, domácí St. Marxské, Hütteldorfské, Liesingské a nussdorfské Bockbier. Úhrnem spotřebuje se piva ve Vídni vyrobeného ročně 1,237.000 hl. a odjinud (hl. z Čech) přivezeného 1,301.000 hl.

a) Restaurace. Ve vnitřním městě: *E. Sacher*, Augustinerstr. 4, prvního řádu, o. 6—10 K; *Hartmann*, Kärntner Ring 10; *Hopfner*, Kärntner Str. 61; *Spatenbräu*, Kärntner Str. 22, v přísklepí hotelu Krantz, o. 2 K; *Deutsches Haus*, Stephanspl. 4; *Lehner* (zur Linde), Rotenturmstr. 12, pěkné místnosti, se zahradou, Pschorbräu; *Zur grossen Tabakspfeife*, Goldschmiedg. 7; *Löwenbräu*, Franzensring, roh Teinfaltstrasse, u Burgtheatru, o. 2 K; *Stephanskeller*, Rotenturmstr. 11, v prvním poschodí; *Leber's Nachfolger*, Babenbergerstr. 5, u musea umělecko-historického, o. 4 K; *Bellaria*, Bellariastr. 12, u musea přírodovědeckého; *Roter Igel*, Albrechtspl.; Krischke, Kolowratring 1; *Ruppert's Restaur. Johanneshof*, Johan-

nesgasse 2; *Gänse*, Johannesg. 12, proti hot. Tegetthoff; *Altpilsenetzer Bierhalle*, Wollzeile 38; *Goldene Kugel*, Am Hof 11; *Zum alten Schottentor*, Schotteng. 7, mnichovská piva; *Volksgarten-Restaur.*, v létě příjemné posezení venku; *Dreher*, Operng. 8; *Michaeler Bierhaus*, Michaeler Pl. 6.

Automatické restaurace: Rotenturmstr. 5, Kärntner Str. 59, roh Mölcker Bastei a Schottengasse.

V okresích zevních: *Kugel, Hauswirth*, II. Leopoldstadt, Praterstr. 47 a 67; — *Drehers Bierhalle*, III. Landstrasse, Hauptstr. 97; — *Rohes Rössel*, IV. Wieden, Favoritenstr. 1; — *Zum Weingarten*, VI. Mariahilf, Getreidemarkt 5; — *Zur goldenen Birn*, VII. Neubau, Mariahilferstr. 30; — *Riedhof*, VIII. Josephstadt, Wickenburgg. 15; *Weisser Hahn*, VIII. Josephstädter Str. 24; — *Altpilsenetzer Bierhalle*, IX. Alsergrund, Währingerstr. 1, vedle Votivního kosela; *Zum silbernen Brunnen* (Gilly), IX. Berggasse 5, se zahradou; *Jubilaeums Restaurant*, IX., Waehringer Str. 67, vedle jubilejního divadla.

b) Vinárny. *Rathauskeller*, vchod Felderstr. 1 (od Rathausparku první vrata) a pod Arkadami, často přeplněný, v létě sedí se i venku ve druhém dvoře, s dobrou restaurací, o. 4 a 6 K; *Niederösterreichisches Winzerhaus*, I. Rotenturmstr. 17 a v Prateru, prostšího rázu než prvá; *Habsburger Keller* (Aug. Richter), Adlergasse 2, v hotelu Habsburg; *Tomassoni, I.* Wollzeile 12, jihotyrolská vína (snídaně, v n. jen od 8—11 dopol otevřeno); *Altdeutsche Weinstube* (Bert. Kunz) I., Führichgasse 10;

Stiebitz & Co. (Zum schwarzen Kamel), I. Bognergasse 5 (snídaně); *Zaiser's Altdeutsches Weinhaus,* I. Peterspl. 3; *Tiroler Weinstube,* I. Wallfischg. 7; *Göttweiger Stiftskeller,* I. Spiegelgasse 9; *Heiligenkreuzer Kellerei,* Heiligenkreuzer Hof, vchod Schönlaterngasse 5; *Schottenstiftskeller, Schottenhof,* vchod Freiung 6; *Klosterneuburger Stiftswein-Kellerei,* I. Renngasse 10.

Uherská vína v *Eszterházy-Keller,* I. Haarhof, poblíž Naglergasse 11—1 a 5—7 hod., v n. a ve sv. jen 10—12 hod. otevřeno, tmavá místnost, navštěvovaná všemi třídami, žádné stoly, jen dřevěné lavice. — Italská vína v *Triestiner Restaurant,* I. Annagasse 14. — Španělská vína *Continental-Bodega,* I. Kärntner Str. 23 a Kolowratring 14.

8. **Kavárny a cukrárny.**

V kavárnách, jichž ve Vídni je přes 600, pije se obyčejně káva k první snídani od 8—10 hod. ráno; hlavní doba návštěvy je odpoledne a večer. Všude bývá hojný výběr novin. — Po obědě pije se malá číška černé kávy (Nuss-schwarzer) nebo malá číška s mlékem (Kapuziner, nejmenší číška Nusskapuziner). Ráno k snídaní a odpoledne k svačině podává se káva ve větších šálkách nebo ve sklenicích se smetanou (Melange), smetana jmenuje se »Obers«. Porce kávy, »velká káva« (grosser Kaffee) káva i mléko zvlášť, žádá se řídčeji, platí se pak za obsah $1^1/_2$ sklenice cena dvou.

Zmrzlinu (»Gefrorenes«) možno dostati všude. Vrchnímu sklepníkovi dává jednotlivec

4—6 h zpropitného, tolikéž obsluhujícímu číšníkovi.

V létě mívají kavárny často stolky venku na chodníku.

V e v n i t ř n í m m ě s t ě: *Café de l'Europe*, Stephansp. 8; *Schrangl*, Graben 29, s letním kioskem; *Scheidl*, Kärntnerstr. 49; *Splendid*, Jaromirgottg. 3; *Habsburg*, Adlergasse 2 a Rotenturmstr. 24; *Zentral*, roh Herreng. a Strauchg., také s novinami českými; *Pucher*, Kohlmarkt 10; *Siller*, Kaiser-Ferdinand Pl., *Bristol*, *Impérial*, Kärntner Ring 2, 16; *Heinrichshof*, Opernring; *Kursalon*, ve Stadtparku, zvlášť v létě četně navštěvován; *Prüchel*, Stubenring 24; *Volksgarten*-v létě hojně navštěvovaná místnost; *Landtmann*, *Ronacher*, Franzensring 14, 24; *Zur Oper*, Operngasse 8; *Bellaria*, Bellariastr. 6; *Arkaden-Café*, Universitaetsstr. 3. —

V z e v n í c h o k r e s e c h: II. Leopoldstadt: *Maendel*, *Dogenhof*, Praterstr. 33, 70; *Niebauer*, Taborstr. 37. — III. Landstrasse: *Ratz*, Hauptstr. 17. — IV. Wieden: *Eichinger*, Hauptstr. 11. — V. Margareten: *Terrassen Café*, Margaretenpl. 4. — VI. Mariahilf: *Wienzeile*, Magdalenenstr. 36; *Casa piccola*, *Hoflehner*, *Ritter*, Mariahilferstr. 1a, 22, 73. — VIII. Josephstadt: *Eiles*, *Greilinger*, Josephstädter Str. 2, 13. — IX. Alsergrund: *Grand-Café*, Alserstr. 16; *Rahn-Hof*, Bauernfeldpl., nedaleko Lichtensteinské galerie.

C u k r á ř s t v í. Cukrárny vídeňské mají vedle dobrých výrobků jako bonbonů a dortů (Linzer-, Sacher-, Pischinger-Torte) velký výběr zmrzlin (40—60 h). *Demel*, I. Kohlmarkt 18; *Gerstner*, I. Kärntner Str. 6, výb. zavařeniny;

Schelle, I. Kärntner Ring 12; *Lehmann*, I. Singerstr. 3; *Sluka*, I. Reichsratstr. 13.

Mlékárny s kavárnami spojené (Kaffee- und Milchwirtschaften), jež navštěvují také dámy samotny: *Guntramsdorfer*, I., Roh Weihburg- a Schellinggasse; *Wiener Molkerei*, I., Peterspl. 7, Schottenring 14 a j.; *Tiroler Hof*, I., Führichgasse 8.

9. **Lázně a plovárny.**

Lázně. (Zprop. 20—30 h.) I. Vnitřní město: *Zentralbad*, Weihburgg. 20, od 7 h. ráno do 6 več. — II. okr. *Dianabad*. Obere Donaustr. 93, s plovárnou pro pány a dámy (80 h). — III. okr. *Sophienbad*, Marxer Gasse 13 (9—12 hod. jen pro dámy); *Beatrixbad*, Linke Bahng. 5, s plovárnou (9—12 hod. jen pro dámy). — IV. okr. *Florabad*, Floragasse 7. — IX. okr. *Brünnlbad*, Borschkegasse 4, s velikou plovárnou (70 h, po. 5—8, č. 1—8 hod. jen pro dámy).

Plovárny a koupelny říční: *Städtisches Bad* na pr. bř. Dunaje, s velikým bassinem (60 n. 30 h, 10—12 h. jen pro dámy) a kabinami (s terrasy kavárny-restaurantu krásný výhled až na Kahlenberg); Vojenská plovárna: *Militaer-Schwimm- und Badeanstalt*, na pr. bř. nedaleko Krieau (10—1 h. jen pro dámy, od 4 h. pro civilisty).

10. **Pošta.**

Hlavní poštovní úřad, také pro dopisy poste restante v Postgasse 10, od 7 h. ráno do 10 več.; v n. a ve sv. 8—12, 4—6 hod. — Hlavní te-

legrafní úřad Börsenpl. 1. — Poštovní schránky jsou natřeny žlutě.

Vedlejší poštovní úřady ve vnitřním městě, vesměs také úřady telegrafní a stanice telefonní, otevřeny vš. dne od 8 hod. ráno do 7 hod. več.; v n. 8—10 hod. ráno, ve sv. 8—12 v poled.: Seilerstätte 22, Stoss im Himmel 2, Hohenstaufeng. 8, Maximilianstr. 4, Minoritenpl. 9, Bräunerstr. 12, Nibelungeng. 6 (Schillerpl.), Börsenpl. 4, Schottenring 16, Lichtenfelsg. 2 a v budově říšské rady. Celkem je pošt. úřadů 98 s 1151 sběrnami.

Pneumatická pošta s malými červenými schránkami, jako v Praze: Börsenpl. 1, Fleischmarkt 19, Kärntner Ring 3 a ve spojení se třemi posléze jmenovanými vedlejšími úřady poštovními. Celkem 35 stanic pneumatických.

Telegrafních stanic je 122, soukromých stanic telegrafních 12. Telefonní síť má 6375 *km* s 5 centrálami a 74 veř. hovornami.

11. **Ministerstva, vyslanectva a konsuláty.**

Ministerstvo: *Cís. a král. ministerstvo krajanské pro Čechy*, I. Herreng. 7. *C. a k. min. císařského domu a zevních záležitostí*, I. Ballhauspl. 2. *C. a k. říšské min. vojenství*, I., Am Hof 14 — Námořní sekce IX. Währingerstr. 6. a 8. *C. a k. spol. říšské finanční min.*, I. Johannesg. 5 a I. Himmelpfortg. 6—8. *C. a k. úřad pro záležitosti bosenské a hercegovské*, I Schellinggasse 5, I. Johannesg. 5. *C. k. min vnitra*, I. Wipplingerstr. 11 a Judenpl. 11. *C. k. min. kultu a vyučování*, I. Minoritenpl. 5. *C. k. min. spravedlnosti*, I. Schillerpl. 4. *C. k. min. fi-*

nancí, I. Johannesg. 5 a I. Himmelpfortg. 8. *C. k. min. obchodu*. I. Postgasse 8. *C. k. min. orby*, I. Liebiggasse 5. *C. k. min. zemské obrany*, I. Babenbergerstr. 5. *C. k. min. železnic*, I. Schillerhof, Elisabethstrasse 9. *C. k. min. pro Halič*, I. Schillerplatz 4.

Vyslanectva, konsuláty: *Amerika* (Spoj. Obce) III. Salesianerg. 11. Gen. Konsulát I. Stock im Eisenpl. 3. — *Bavorsko*, I. Herreng. 9. — *Belgie*, I. Albrechtgasse 3. G. K., I. Kantgasse 3. — *Britannie Velká*, III. Metternichg. 6. G. K. I. Wildpretmarkt 10. — *Bulharsko*, IV. Gusshausstrasse 2. — *Čína*, Johannesg. 16. — *Dánsko*, III. Rennweg 25. G. K. VII. Zieglerg. 19. — *Francie*, I. Lobkowitzpl. 2. G. K. tamže (novostavba franc. velevyslanectví na Schwarzenbergpl.). — *Italie*, 1. Josefpl. 6. G. K. VI. Dreihufeiseng. 11. — *Japonsko*, I. Albrechtg. 3. — *Německo*, III. Metternichg. 3. G. K. I. Graben 12. — *Nizozemsko*, I. Burgring 1. G. K. Peterspl. 4. — *Papežská stolice*, Apoštolská nuciatura, I. Am Hof 4. — *Portugalsko*, IV. Gusshausstr. 19. — *Rumunsko*, IV. Heugasse 48. — *Rusko*, III. Reisnerstr. 47. G. K. Reisnerstr. 45. — *Řecko*, III. Reisnerstrasse 51. — *Sasko*, III. Veithgasse 11. — *Srbsko*, IV. Favoritenstr. 18. — *Španělsko*, I. Annagasse 20. G. K. I. Graben 13. — *Švédsko*, III. Reisnerstr. 40. — *Švýcarsko*, III. Strohgasse 31. — *Turecko*, IV. Heugasse 38. G. K. Plösselg. 3.

12. Divadla, Variété a zábavní místnosti.

a) Divadla.

C. k. dvorní divadla (k. k. Hoftheater): 1. *Dvorní opera* (*Hofoperntheater*). Opernring 2, (kapelník S. Mahler) pojme 2265 osob. — 2. *Dvorní divadlo* (*Hofburgtheater*) I. Franzens-

ring, klassická a moderní dramata a veselohry, 1536 osob. Pro představení odpolední ceny snížené.

Soukromá divadla: 3. *Lidové divadlo* (*Deutsches Volkstheater*), VII., Neustiftgasse 1, pro drama, veselohru i kusy lidové, 1883 osob, denní kasa dop. 9—1, odpol. 3—5. Zač. 7½ hod. — 4. *Divadlo na Vídeňce* (*Theater an der Wien*), VI. Magdalenenstr. 8, pro operety, kusy výpravné a pod.; 1336 osob. — 5. *Karlovo divadlo* (*Karl-Theater*), II. Praterstr. 31., pro frašky a operety, 1106 osob. — 6. *Josefovské divadlo* (*Theater in der Josefstadt*), VIII. Josephstädterstr. 26a pro kusy lidové a franzouzské kusy pikantní, 805 osob. — 7. *Raimundovo divadlo* (*Raimundstheater*), VI. Wellgasse 18, pro klassické drama, činohru, veselohru i kusy lidové, 1641 osob. — 8. *Jubilejní divadlo městské a lidová opera* (*Jubilaeumstheater und Volksoper*), IX. Währingerstr. 78, pro opery a veselohry, 1837 osob. — 9. *Měšťanské divadlo* (*Bürgertheater*), III. Landstrasse, Hauptstrasse, pro veselohry, 1240 osob. — 10. *Jančovo divadlo* (*Lustspieltheater*) v Prateru, pro frašky a operety, (pojme 765 osob).

Ostatek viz divadelní návěští, pak Lehmann's Wohnungs-Anzeiger a Niederösterr. Amtskalender, kde jsou podrobné plány všech divadel. Ceny míst níže.

b) Variété a zábavní místnosti.

Etablissement Ronacher (v létě zavřeno). — *Etablissemet Apollo* VI., Gumpendorferstr. 63, nejvznešenější a nejmodernější Variété. — *Colosseum*, IX. Nussdorferstr. 4. — *Orpheum*, IX. Wasagasse 33. od srpna do května. — V létě *Venedig in Wien* v Pratru. — *Pfalz Restaurant* v Gartenbau-Gesellschaft, Weihburggasse 29, v létě venku, v zimě v sále nedobře větraném, vstupné 1 K. — *Olympia* III. Heumarkt. — *Dreherpark*. XII. Schönbrunnerstr. 307. V letě Variété, denně koncert.

Kabaretty: *Nachtlicht*, I. Ballgasse 6, zač. o ½11 več. — *Hölle*, VI. Magdalenenstr. 8 (v budově divadla an der Wien), zač. v 10 hod.

Lidoví zpěváci (Volkssänger, vídeňská specialita) pro pány: Budapester Orpheumsgesellschaft Hot. Stephanie II., Taborstrasse 12, v 8 hod. več., číslovaná místa 2—1·40 K; *Grinzinger Wintergarten*, I. Tegetthofstr. 1; *Seidl*, *Gunkelbauer* a j.

Seznam těchto a podobných představení přináší denně »Fremdenblatt« i jiné listy.

Divadlo *Urania* I., Wollzeile 34 (novostavba Aspernpl. a Aspernbrücke). Přednášky ze všech oborů přír. věd.

c) Ceny míst.

1. Dvorní opera,

Lože v parteru neb na I. galerii	K 60·—
„ na II. galerii	„ 40·—
„ na III. „	„ 30·—
sedadlo v loži (parter neb I. galerie)	„ 14·—
„ „ II. galerie	„ 10·—
„ „ III. „	„ 8·—
„ v parketu 1. řada	„ 15·—
„ „ 2.—5. „	„ 12·—
„ „ 6.—9. „	„ 10·—
„ „ 10.—13. „	„ 9·—
„ v parteru 1. řada	„ 9·—
„ „ 2.—3. „	„ 8·—
„ na III. galerii 1. řada	„ 7·
„ „ III. » 2. „	„ 7·—
„ „ III. » 3.—4. „	„ 3·50
„ „ III. » 5.—6. „	„ 3·—
číslované sedadlo na III. galerii	„ 2·—
sedadlo na IV. gal. 1. řada (střed)	„ 5·50
„ „ IV. „ 1. „ (po straně)	„ 4·—
„ „ IV. „ 2.—4. „	„ 4·—
„ „ IV. „ 5.—6. „ (střed)	„ 3·50
„ „ IV. „ 5.—6. „ (po straně)	„ 3·—
číslované sedadlo na IV. galerii	„ 2·—
k stání v parteru (pouze pro pány)	„ 2·—
„ na III. galerii	„ 1·60
„ na IV. galerii	„ 1·20

2. Dvorní divadlo.

Lože v parteru neb v I. pořadí	„ 50·—
„ v II. pořadí	„ 35·—
„ v III. „	„ 25·—
sedadlo v loži v part. neb v I. pořadí	„ 12·—
„ „ v II. pořadí	„ 10·—
„ „ v III. „	„ 8·—
„ v parketu 1. řada	„ 13·
„ „ 2.—5. „	„ 10·—
„ „ 6.—10. „	„ 9·—
„ „ 11.—15. „	„ 8·—
„ v parteru 1. řada	„ 8·—
„ „ 2.—5. „	„ 7·—
„ na 3. gal. 1. řada	„ 6·50
„ „ 3. „ 2.—4. „	„ 4·—

sedadlo na 3. gal. 5.—6. řada			K 2.50
„ „ 4. „ 1. „ (střed)			„ 4·50
„ „ 4. „ 1. „ (po straně)			„ 3·—
„ „ 4. „ 2.—7. „			„ 2·50
„ „ 4. „ 8.—10. „			„ 2·—
k stání v parteru (pouze pro pány)			„ 2·—
„ na 3. galerii			„ 1·20
„ „ 4. „			„ 1.—

Předprodej pro obě dvorní divadla: I. Braunerstrasse č. 14. od půl 9.—1., odp. od 3.—5.

3. Lidové divadlo.

	Večerní představení	Přirázka za záznam	Odpolední představení
Orchestrové lože	K 40·40	K 5·—	K 32·40
velká lože na balkonu (pro 5 osob)	„ 30.40	„ 4·—	„ 22·40
malá lože na balkonu (pro 4 osoby)	„ 26·40	„ 4·—	„ 20·40
velká lože v I. pořadí (pro 5 osob)	„ 24·40	„ 4·—	„ 16·40
malá lože v I. pořadí (pro 4 osoby)	„ 20·40	„ 3·—	„ 14·40
velká lože v II. pořadí (pro 5 osob)	„ 18·40	„ 3·—	„ 12·40
malá lože v II. pořadí (pro 4 osoby)	„ 14·40	„ 2·—	„ 12·40
sedadlo v loži na balkonu	„ 7·20	„ —·—	„ 5·20
sedadlo v loži v I. pořadí	„ 6·20	„ —·—	„ 4·20
sedadlo v loži ve II. pořadí	„ 4·20	„ —·—	„ 3·20
cerkle	„ 8.—	„ —·—	„ 6·—
orchestrové sedadlo	„ 6·40	„ 1·—	„ 5·40
sedadlo v parketu 1. až až 5. řada	„ 4·40	„ 1·—	„ 3·40
sedadlo v parketu 6. až 11. řada	„ 4·—	„ —·80	„ 2·80
sedadlo v parketu 12. až 16. řada	„ 3·40	„ —·80	„ 2·20
sedadlo v parteru	„ 2·20	„ —·60	„ 1·80
„ na balkonu 1. řada	„ 4·40	„ 1·—	„ 3·40

	Večerní představení	Přirážka za záznam	Odpolední představení
sedadlo na balkonu 2. a 3. řada	K 3·50	K —·80	K 2·40
sedadlo na balkonu 4. a 5. řada	„ 3·—	„ —·60	„ 2·20
sedadlo na balkonu 6. až 8. řada	„ 2·50	„ —·60	„ 2·—
sedadlo na balkonu 9. až 12. řada	„ 1·80	„ —·40	„ 1·40
křeslo na II. galerii 1. řada	„ 3·40	„ —·80	„ 2·80
křeslo na II. galerii 2. a 3. řada	„ 2·20	„ —·60	„ 1·80
křeslo na II. galerii 4. až 7. řada	„ 1·80	„ —·40	„ 1·40
křeslo na II. galerii 8. až 10. řada	„ 1.10	„ —·20	„ —·90
vstup do parketu k stání	„ 1·10	„ —·—	„ —·70
„ na galerii k stání .	„ —·70	„ —·—	„ —·50

4. Divadlo na Vídeňce.

	Přirážka za záznam	Ceny k večern. představení	odpoledn. představení
Lože v parteru neb na balkonu	K 2·—	K 30·20	K 16·20
sedadlo v loži 1. řada . .	„ —·—	„ 12·20	„ 6·20
„ „ 2. „ . .	„ —·—	„ 8·20	„ 4·20
orchestrové sedadlo 1. až 2. řada	„ 1·—	„ 8·20	„ 5·20
orchestrové sedadlo 3. až 4. řada	„ 1·—	„ 7·20	„ 4·20
orchestrové sedadlo 5. až 6. řada	„ 1·—	„ 6·20	„ 4·—
křeslo v parketu 1. až 2. řada	„ 1·—	„ 6·—	„ 3·80
křeslo v parketu 3.—5. řada	„ 1·—	„ 5·40	„ 3·60
sedadlo v parketu 1. až 4. řada	„ 1·—	„ 4·80	„ 3·20
sedadlo v parketu 5. až 7. řada	„ 1·—	„ 4·40	„ 3·—
sedadlo v parketu 8. a 9. řada	„ 1·—	„ 3·80	„ 2·60
sedadlo v parketu 10. a 11. řada	„ 1·—	„ 3·20	„ 2·20

	Přir. za záznam	C. k večer. představení	C. k odpl. představení
sedadlo v parketu 12. a 13. řada	K 1·—	K 2·70	K 2·—
sedadlo na balkonu I. gal. 1. řada	„ 1·—	„ 5·20	„ 3·20
sedadlo na balkonu I. gal. 2. řada	„ 1·—	„ 4·20	„ 2·70
sedadlo na balkonu I. gal. 3. a 4. řada	„ 1·—	„ 3·70	„ 2·40
sedadlo na balkonu I. gal. 5. a 6. řada	„ 1·—	„ 3·20	„ 2·20
křeslo (fauteuil) II. gal. 1. řada	„ —·60	„ 3·10	„ 2·10
křeslo (fauteuil) II. gal. 2. a 3. řada	„ —·60	„ 2·60	„ 1·90
křeslo (fauteuil) II. gal. 4. a 5. řada	„ —·60	„ 2·30	„ 1·70
křeslo (fauteuil) III. gal. 1. řada	„ —·60	„ 2·60	„ 1·70
křeslo (fauteuil) III. gal. 2.—5. řada	„ —·60	„ 2·10	„ 1·30

(Divadelní program zdarma.)

Předprodej: I. Rothenthurmstrasse č. 16 (bazar) a VI-1 Millöckergasse č. 1 (9—5).

5. Karlovo divadlo.

	Večerní představení	Přirážka za záznam	Odpoledni představení
Lože v přízemí	K 30·—	K 2·—	K 15·—
„ I. galerie	„ 27·—	„ 2·—	„ 12·—
„ II. „	„ 17·—	„ 1·—	„ 6·—
„ III. „	„ 12·—	„ 1·—	„ 4·—
sedadlo v loži hostů 1. řada	„ 10·—	„ 1·—	„ 4·—
sedadlo v loži hostů 2. řada	„ 7·—	„ 1·—	„ 3·—
sedadlo v loži 1. řada . .	„ 7·—	„ 1·—	„ 4·—
sedadlo v loži 2.—3. řada	„ 5·—	„ 1·—	„ 3·50
orchestrové sedadlo 1. a 2. řada	„ 8·—	„ 1·—	„ 4·—
orchestrové sedadlo 3. a 4. řada	„ 7·—	„ 1·—	„ 3·50

	Več. před.	Přir. z. zázn.	Odp. př.
orchestrové sedadlo 5. a 6. řada	K 6·—	K 1·—	K 3·—
sedadlo v parketu 1. až 9. řada	„ 5·—	„ 1·—	„ 2·40
sedadlo v parketu 10. až 17. řada	„ 4·—	„ 1·—	„ 2·—
sedadlo na balkonu . . .	„ 5·—	„ 1·—	„ 3·—
sedadlo v I. pořadí 1. řada	„ 4·50	„ —·60	„ 2·40
sedadlo v I. pořadí 2.—5. řada	„ 3·20	„ —·50	„ 2—
sedadlo v II. pořadí 1. řada	„ 3·20	„ —·50	„ 2·—
sedadlo v II. pořadí 2. až 6. řada	„ 2·20	„ —·50	„ 1·60
sedadlo v III. pořadí 1. řada	„ 2·30	„ —·50	„ 1·60
sedadlo v III. pořadí 2. a 3. řada	„ 1·50	„ —·30	„ 1·20
sedadlo v III. pořadí 4. až 6. řada	„ 1·20	„ —·20	„ —·80

Předprodej: II-2 Praterstrasse 31 a v bazaru I. Rothenthurmstrasse 16 (9—5).

6 Josefovské divadlo.

	Večer: V neděli a ve svátek	Večer: Ve všední dny
Lože v přízemí	K 32·—	K 30·—
„ v I. pořadí	„ 26·—	„ 24·—
„ hostů sedadlo 1. řada . .	„ 9·—	„ 8·—
„ „ „ 2. „ . .	„ 5·—	„ 5·—
orchestrové křeslo	„ 7·—	„ 6·—
křeslo v parketu	„ 6·—	„ 5·—
sedadlo v parketu	„ 4·—	„ 3·—
křeslo na balkonu 1. řada I. poř.	„ 5·80	„ 5·—
sedadlo I. pořadí 1. řada	„ 3·80	„ 3·—
„ I. „ ostatní řady .	„ 3·—	„ 2·40
křeslo na balkonu II. pořadí .	„ 3·—	„ 2·60
sedadlo II. pořadí 1 a 2. řada .	„ 2·30	„ 2·—
„ II. „ 3. řada . . .	„ 1·90	„ 1·60
„ III. „ 1. a 2. řada .	„ 1·60	„ 1·40
„ III. „ 3. a 4. řada .	„ 1·30	„ 1·20

	V neděli a ve svátek.	Odpoledne — Ve všední dny.
Lože v přízemí	K 20·—	K 12·—
„ v I. pořadí	„ 16·—	„ 12·—
„ hostů sedadlo 1. řada	„ 6·—	„ 5·—
„ „ „ 2. „	„ 3·40	„ 3·—
orchestrové křeslo	„ 4·—	„ 3·—
křeslo v parketu	„ 3·40	„ 2.40
sedadlo v parteru	„ 2·—	„ 1·60
křeslo na balk. 1. řada I. poř.	„ 3·40	„ 3·—
sedadlo I. pořadí 1. řada	„ 2·40	„ 2·40
„ I. „ ostatní řady	„ 1·60	„ 1·60
křeslo na balkonu II. pořadí	„ 1·80	„ 1·60
sedadlo II. pořadí 1. a 2. řada	„ 1·40	„ 1·30
„ II. „ 3. řada	„ 1·—	„ 1·—
„ III. „ 1. a 2. řada	„ —·80	„ —·80
„ III. „ 3. a 4. „	„ —·60	„ —·60

Předprodej: v divadle (9—5) a v bazaru I. Rothensturmstr. č. 16.

7. Raimundovo divadlo.

	Večer	Odpol.
Proscenní lože	K 30·—	K 12·—
lože na 1. galerii	„ 24·—	„ 10·—
„ „ 2. „	„ 12·—	„ 6·—
orchestrové sedadlo 1. řada	„ 6·—	„ 2·70
„ „ 2.—3. řada	„ 5·—	„ 2·70
sedadlo v parketu 1.—4. „	„ 4·—	„ 2·30
„ „ 5.—8. „	„ 3·50	„ 1·90
„ „ 9.—14. „	„ 3·—	„ 1·60
„ „ 1.—10. „	„ 2·—	„ 1·30
„ na I. gal. 1. řada	„ 4·—	„ 2·30
„ „ I. „ 2.—3. řada	„ 3·50	„ 1·90
„ „ I. „ 4.—5. „	„ 3·—	„ 1·70
„ „ I. „ 6.—9. „	„ 2·40	„ 1·50
„ „ I. „ 10.—14. „	„ 1·80	„ 1·10
„ „ II. „ 1. „	„ 2·50	„ 1·60
„ „ II. „ 2.—5. „	„ 1·50	„ 1·—
„ „ II. „ 6.—12. „	„ —·80	„ —·60
místo k stání na II. galerii	„ —·60	„ —·40

(Šatna a divadelní lístek zdarma.)

Předprodej u divad. pokladny (9—5) a I. Rothenturmstr. č. 16.

8. Jubilejní divadlo městské a lidová opera.

	Odpoledne	Večer
Lože v parteru (5 osob)	K 12·—	K 26·—
„ na balkonu (5 osob)	„ 12·—	„ 26·—
„ v I. pořadí (5 osob)	„ 10·—	„ 22·—
„ v II. pořadí (5 osob)	„ 8·—	„ 18·—
orchestrové křeslo	„ 2·70	„ 6·—
sedadlo v parketu 1.—5. řada	„ 2·50	„ 5·—
„ „ 6.—9. „	„ 2·30	„ 4·—
„ v parteru 1. „	„ 2·30	„ 3·50
„ „ 2.—6. „	„ 2·—	„ 3·—
„ „ 7.—10. „	„ 1·40	„ 2·40
„ „ 11—27. „	„ 2·—	„ 1·60
„ na balkonu I. pořadí 1. řada . .	„ 2·50	„ 4·—
„ „ I. „ 2.—3. řada	„ 2·30	„ 3·50
„ v I. pořadí 1. a 2. řada	„ 2·—	„ 3·—
„ v I. „ 3. a 4. „	„ 1·40	„ 2·40
„ v I. „ 5.—8. „	„ 1·—	„ 1·80
„ na balkonu II. pořadí 1. řada .	„ 1·80	„ 2·70
„ „ „ II. „ 2. „ .	„ 1·40	„ 2·—
„ v II. pořadí 1.—3. řada . . .	„ 1·20	„ 1·60
„ v II. „ 4.—6. „ . . .	„ —·75	„ —·95
„ v II. „ 7.—12. „ . . .	„ —·55	„ —·75

Předprodej: IX. Währingerstr. č. 78 a I. Rothensturmstrasse č. 16.

9. Měšťanské divadlo.

	Večer	Odpoledne
Proscenní lože v parteru neb I. pořadí .	K 36·—	K 18·—
„ „ v II. pořadí	„ 20·—	„ 10·—
lože v I. pořadí	„ 24·—	„ 12·—
„ v II. „	„ 16·—	„ 8·—
přízemí:		
cerkle	„ 7·—	„ 3·50
orchestrové křeslo 1. řada	„ 6·—	„ 3·—
„ „ 2.—4. řada	„ 5·—	„ 2·50
sedadlo v I. parketu 1.—3. řada . . .	„ 4·—	„ 2·—
„ v II. „ 1.—3. „ . . .	„ 3·50	„ 1·80
„ v II. „ 4. a 5. „ . . .	„ 3·—	„ 1·50
„ v parteru 1. a 2. řada	„ 2·—	„ 1·—
vstup do přízemí k stání	„ 1·—	„ —·50

		Večer	Odpoledne
I. pořadí:			
sedadlo na balkonu	1. řada	K 5·—	K 2·50
„ „ „	2. a 3. „	„ 4·—	„ 2·—
„ „ „	4. a 5. „	„ 3·—	„ 1·50
„ „ „	6.—8. „	„ 2·—	„ 1·—
II. pořadí:			
sedadlo na balkonu	1. řada . . .	„ 3·20	„ 1·60
„ „ „	2. a 3. „ . . .	„ 2·—	„ 1·—
„ „ „	4.—6. „ . . .	„ 1·60	„ —·80
„ „ „	7.—11. „ . . .	„ 1·20	„ —·60
„ „ „	12. a 13. „ . . .	„ 1·—	„ —·50
k stání na II. galerii		„ —·60	„ —·30

10. Jančovo divadlo.

	ve všední dny (večer)	v neděli a a ve svátek (večer)	Odpoledne
Lože v přízemí	K 24·—	K 26·—	K 12·—
„ v I. pořadí	„ 20·—	„ 22·—	„ 12·—
sedadlo v loži hostů 1. řada .	„ 7·—	„ 8·—	„ 5·—
„ „ „ 2. „ .	„ 5·—	„ 6·—	„ 3·—
orchestrové křeslo	„ 5·—	„ 6·—	„ 3·—
křeslo v parketu	„ 4·—	„ 5·—	„ 2·40
sedadlo v parteru	„ 3·—	„ 3·60	„ 1·60
balkonní sedadlo I. pořadí . .	„ 4·—	„ 4·80	„ 2·—
sedadlo I. rank 1. řada . . .	„ 3·—	„ 3·80	„ 1·80
„ I. „ ostatní řady .	„ 2·50	„ 3·—	„ 1·50
balk. sedadlo II. pořadí . . .	„ 2·—	„ 2·40	„ 1·50
sedadlo II· pořadí 1.—4. řada	„ 1·50	„ 1·80	„ 1·20
„ II. „ 5.—7. „	„ 1·20	„ 1·40	„ 1·—

Předprodej: v divadle (Tel. 12.856), v bazaru (Tel. 18.470). a I.-1. Belaria č. 4.

Intimes Theater.

II. Praterstrasse. Ceny míst viz Lehmann's Wohnunganz. Srv. str. 29.

Arena v Hietzingu.

XIII. Ceny míst viz Lehmann's Wohnungsanz. Srv. str. 29.

Urania.

I./1. Wollzeile č. 34 (přestěhuje se do nové budovy I. 1. Aspernplatz).

Ceny: lože K 8·—, sedadlo v loži K 2·—, sedadlo v loži hostů K 2·—, křeslo v parketu 1.—3. řada K 2·—, sedadlo v parteru 4.—6. řada K 1·40, 7.—12. řada K 1·—, 13.—14. řada K —·80, postranní sedadla v pravo 1.—5. řada K —·80, 6.—12. řada K —·60, v levo K —·60, k stání K—·30. Přednášky a exkurse vynikajících spisovatelů a učenců, se skioptikonem.

Varieté a šantány.

1. Ronacher.

I./1. Himmelpfortg. 25.

Ceny: lože K 50·—, 25·—, křeslo v loži K 7·—, 6·— a 5·—, orchestr. křeslo K 5·—, 4·— a 3·—, sedadlo na balkoně K 3·—, 2·— a 1·50. Vstupné K 2·—, na galerii K 1·—. Odpoledne poloviční ceny.

12. Apollo.

	Večer	Odpol.
Lože v I. pořadí pro 4 osoby	K 30·—	K 15·—
každé další sedadlo . . .	„ 6·—	„ 4·—
lože v II. pořadí pro 4 osoby	„ 20·—	„ 10·—
každé další sedadlo . . .	„ 5·—	„ 3·—
lože hostů 1. řada . . .	„ 9·—	„ 4·—
„ „ 2. „ . . .	„ 6·—	„ 3·—
orchestrové sedadlo 1. až 3. řada	„ 5·—	„ 3·—
orchestrové sedadlo 4. až 6. řada	„ 4·—	„ 2·50
orchestrové sedadlo 7. až 9. řada	„ 3·50	„ 2·—
křeslo u stolu v přízemí	„ 3·—	„ 1·50

	Večer		Odpol.
sedadlo u stolu přízemí	K 2·—		K 1·—
„ v I. pořadí 1. ř.	„ 4·—	(1.—3. řada)	„ 2·50
„ v I. „ 2. „	„ 3·—		
„ v I. „ 3. až 4. řada	„ 2·—	(4. 6. řada)	„ 2·—
sedadlo v I. pořadí 5. až 6. řada	„ 1·50		
sedadlo v I. pořadí 7. až 9. řada	„ 1·—		„ 1·50
sedadlo v II. poř. 1. řada	„ 3·—		„ 2·—
sedadlo v II. pořadí 2. až 3. řada	„ 2·—	(2.—4. řada)	„ 1·50
sedadlo v II. pořadí 4. až 5. řada	„ 1·50		
sedadlo v II. pořadí 6. až 9. řada	„ 1·—	(5.—9. řada)	„ 1·—
ložní promenoir	„ 5·—		„ 3·—
promenoir	„ 2·—		„ 1·—

(V neděli zvýšené ceny.)

Předprodej: VI./2. Kaunitzgasse č. 2 a v bazaru I./1. Rothenthurmstr. č. 16. od 9—5 hod.

Koloseum.

Lože K 25·—, křeslo K 6·—, 4·— a 3·—, orchestrové sedadlo K 4·—, 3·— a 2·50, sedadlo estradní K 3·— a 2·—, sedadlo na balkonu K 3 — a 2·—, sedadlo v přízemí (parter) K 2·—. Vstupné K 2·—, 1·20 a 1·—. (Odpoledne poloviční ceny.)

14· Orpheum.

Lože pro 4 osoby K 30·—, křeslo v loži hostů 1. řada K 8.—, 2. řada K 6·—, orchestrové sedadlo u stolu 1.—4. ř. K 5.—, číslované křeslo v přízemí K 4.—, nečíslov. K 3·—, nečíslov. postranní K 2·—, sedadlo na balkonu 1.—3. řada K 3·—, 4.—7. řada K 2·—, 8.—12. řada K 1·20, promenoire K 4·—.

Anglická zahrada.

(»Venedig«) v c. k. pratru. Otevřena od května do konce září. Varieté, arena, divadlo, koncerty atd.

Dreherpark.
(Weigl.) XII./1. Schönbrunnerstrasse č. 307. V létě varieté. Denně koncert.

Hudební produkce.

Velká a malá*) dvorana hudební společnosti.
(Musikvereinssaal). I. Dumbagasse č. 3.

Dvorana »Bösendorfer«. I. Herrengasse č. 6.

Dvorana »Ehrbar«. IV. Mühlgasse č. 28.

O produkcích v těchto místnostech srovnej denní listy, v nichž také bývají ceny míst. Ostatek srv. Lehmann's Wohnungsanzeiger. Viz str. 29.

13. Koncerty, hudba, slavnosti a j.

K o n c e r t y v zimě: koncerty v předplacení filharmonického spolku (*Philharmonische Vereinigung*, členové c. k. dvor. orchestru), symfonické koncerty vídeňského *Konzertvereinu*, koncerty *der Gesellschaft der Musikfreunde* (v zimě v t. zv. Musikvereinssaal), koncerty v sálech *Bösendorferových* I. Herreng. 6 a *Ehrbarových* IV. Muhlgasse 28. Lístky záhodno koupiti den před tím.

Lidové koncerty, po většině s dobrou hudbou vojenskou bývají: *Volksgarten-Restaurant* v létě ve vš. dny 7 hod. več. (60 h), v n. a ve sv. 4 hod. odp. (1 K), v zimě jen v so., v n. a ve sv. V l é t ě ve třech kavárnách v *Prateru*, každé odpol.,

---

*) V malé dvoraně hud. společnosti koná spolek »Pokrok« každou zimu nedělní česká divadelní představení.

vstup volný; ve vídenských Benátkách (*Venedig in Wien*); *Augarten*, v n., ú., č., so.; ve *Weigl's Dreherpark*; v *Türkenschanzpark* v n. a ve čt. odpol. V zimě: *Kursalon* ve Stadtparku, v n. a ve čt.; *St. Annahof* (u Annenského kostela, kdysi jesuitský noviciat, v l. 1786—1877 uměl. akademie, sál freskami zdobený) denně mimo ú., o $^1/_2$8. več. (60 hal.).

Vojenská hudba pluku obstarávajícího hradní stráž hraje denně mezi 12$^1/_2$—1 hod. na vniterném hradním náměstí, při střídání stráží. V létě hrávají v po. a ve č. odpol. 5—$^1/_2$7 před radnicí voj. kapely (*Platzmusik*).

Zpěvácké spolky vídeňské (*Männer-Gesangverein, Schubertbund, Akademischer Gesangverein, Gesangver. der Eisenbahnbeamten*) pořádávají v létě často »Liedertafeln« pod širým nebem.

Chrámová hudba v neděli v 10 hod. v kostelích: *Votivkirche, Kirche Am Hof, Karls-Kirche*, v 11 hod. ve *svatoštěpánském dómě, v Hofburgkapelle, Peterskirche a Augustinerkirche.*

Lidové a jiné slavnosti. V masopustě velkolepé bály maškarní konají se v sálech žofínských III. Marxerg. 13, v květinových sálech Gartenbaugesellschaft, u Ronachra, v Kolosseu, hotelu Wimberger a j. — Nejskvostnější plesy jsou Ball der Stadt Wien (vstupenka 20 K) na radnici, nehledě ku plesům dvorským; letní plesy konají se ve 2. a 3. kavárně v Prateru. Mimo to uvádíme: *Künstlerfest* víd. umělců (vstupné 20 K, jen v kostymu) v domě umělců,

pak *Narrenabend* vídeňského Maennergesangvereinu v sálech žofínských.

Vynikající dny v životě vídeském jsou svátek zem. patrona sv. Leopolda 15. listop., kdy navštěvují Vídeňané zvl. Klosterneuburg (kaple sv. Leopolda je pak všeobecně přístupna); na den sv. Anny (26. července), je slavnost na Kahlenbergu, na den Božího Těla je nádherný průvod ve vnitřním městě, jehož súčastní se i císařský dvůr. Zvlášť veselý život panuje v neděli a ve svátek v létě v *Prateru, v Nussdorfu a Grinzingu* a jinde, kde čepuje se letošní víno (Heuriger).

Cirkusy: Zirkus Renz II. Zirkusg. 44, jen v určitých dobách ročních. — Zirkus Busch, II., Prater, Ausstellungstr., jen ob čas. — Zirkus Schumann, XV. Maerzstrasse.

Koňské dostihy ve Freudenau (parník od nábřeží Frant. Josefa 60 h); rakouské Derby první neděli v červnu. Vstupné: prostor akcionářů 12 K, tribuna 2 K.

Kluziště v Olympion, III. Heumarkt, zřídil Wiener Eislauf-Verein; v létě tamže Lawntennisové hřiště.

Aeroklub v Prateru.

Tattersall: Alter Wiener, II. Nordbahnstr. 36; Englischer, IX. Cramergasse 10; Erster Ringstrassen-Tattersall v I. Kärntnerring 10, Erster russischer T., II. Mayergasse 6; Neuer Wiener T., II. Schüttelstr. 19 a.

Čluny veslařské na starém Dunaji, jakož i u Konstantinhügelu v Pratru.

Bližší o různých klubech a spolcích sportovních v adresáři: Lehmann's Wohnungs-Anzeiger von Wien.

14. Umělecké výstavy, krámy.

Umělecké výstavy. Výstavy obrazů bývají v budově *Secesse*, zal. 1897 (otevř. od 9 do 7 nebo do 5 hod., 1 K), v domě umělců (*Künstlerhaus* 9—7, do 6 neb do 5 hod.; 60 h až 1 K), kde každého čtvrtého roku je mezinárodní výstava umělecká; pak v *Künstlerbund Hagen*, I. Zedlitzgasse 6 (9—7 hod. 1 K); stálá výstava u Miethkeho, Dorotheergasse 11 a Graben 17, 1 K. — Umělecko-průmyslová výstava v Kunstgewerbevereinu, Schauflergasse, v létě ve vš. dny 9—5 hod., v zimě vš. dne 9—6, v n. a ve sv. 9—1 hod.; vstup volný.

Krámy nejbohatší jsou na Kohlmarktu, Graben, Kärntner Str., Stephanspl. a Ringstrasse, lacinější Rotenturnstr., Wollzeile, Mariahilferstr. a j.

15. Policie. Zdravotní instituce. Cídění bot. Informace.

Policie. Praesidiální kancelář, tisková kancelář a vydávání pasů I. Schottenring 11. — Ústřední ohlašovací úřad, úřad pro věci nalezené, polic. museum a polic. vězení v nové polic. budově IX., roh Berggasse a Elisabethpro-

menade. Okres. policejních úřadů je 22. Stráž bezpečnostní má 284 inspektorů, 2953 mužů, mimo institut tajné policie (70 insp. a 518 agentů). Požární stráž má 505 hasičů.

Zdravotní a ochranné ústavy ve všech bezpečnostních a ochranných stanicích, jichž je 177; výtečně je zřízena Dobrovolná ochranná společnost (Freiwillige Rettungsgesellschaft) zal. 1881 (Donaukanal, Radetzkybrücke), vzor všem pozdějším. Lékaři a kliniky viz Lehmann's Wohnungs-Anzeiger.

Záchodky na Ringstrasse a mnoha náměstích (I. tř. 10 h, II. tř. 6 h). Podzemní, elegantně zřízený na Graben u studny se sochou sv. Josefa. Mimo to každý domovník je povinen na požádání vydati klíč od záchodu.

Cidiči bot na některých oživených místech a křižovatkách (10—20 h).

Informace o poloze ulic, veřejných budov atd. podá na požádání každý polic. strážník. — Adressář pro Vídeň a předměstí pod tit. mann's Wohnungs-Anzeiger je ve všech hotelích a kavárnách k volnému užití. — Mimo to možno snadno doptati se na kohokoliv na c. k. polic. ředitelství (Meldungsamt), Schottenring, za poplatek 10 h.

Přehled návštěv museí, sbírek atd.

Sbírky nebo památnosti zvlášť pozoruhodné označeny *. Podrobnosti o nich pak nalézti lze v textu. — C. k. dvorní musea jsou zavřena: na Nový rok, od Zeleného čtvrtku do velkon. neděle (přírodopisné museum jen na velkon. neděli), hod boží svatodušní, Boží tělo, Na dušičky a hod boží vánoční. V neděli a ve svátek jsou přeplněny. Garderoba 20 h. Žádné zpropitné. Ve sbírkách soukromých zprop. 50 h. až 1 K.

	Neděle a sv.	Pon d.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
*Akademie výtvar. umění. I. Schillerpl. 3.								Od úterka až do pátku jen na ohlášku u kust. (Zazvonit u dveří č. 152. Zprop.) Srpen a září od 9—1 h.
1. obrazárna	10—1	—	10—1	10—1	10—1	10—1	10—1	
2. sádrové odl.	—	9—1	9—1	9—1	9—1	9—1	—	
3. knihovna	—	3—7	3—7	3—7	3—7	3—7	9—1	
Akademie věd, cís. (knihovna). I. Universitaetspl. 2.	—	9—2	9—2	9—2	9—2	9—2	9—2	
*Albertina. I. Augustinerbastei 6.	—	9—2	—	—	9—2	—	—	Jindy v těchže hod. na ohlášku u ředitelstva.
Anatomicko-pathologický kabinet (preparáty). IX. Währingerstrasse 25.	—	—	—	—	—	—	9—1	Vstupné 40 h.

Tab. 2.

	Neděle a sv.	Pond	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není li jinak poznamenáno.
*Arsenal c. k. Vojenské museum	9—1	9—1	9—1	1—5	9 1	1—5	1–5	Pond. út. a pátek 1 K, jindy zdarma. Od 1. října do 31. listop. č. 9—1 hod. zdarma, v jiné dny od 9—1 hod. vstupné 1 K. V ned. a ve sv. po celý rok 9—1 zdarma.
Bosensko-hercegovská domácí a uměl. průmysl. výstava. I. Hegelgasse 6. . . .	9—12	9—3	9—3	9—3	9—3	9—3	9—3	
Botanická zahrada universitní. III. Rennweg 14.								Od 1. kv. do 30. září denně od rána do več.
*Burgtheater (C. k. dvorní hradní divadlo) proti radnici	10—12	10—12 2—4	10—12 2—4	10 .12 2—4	10—12 2—4	10—12 2—4	10—12 2—4	Vstupenky po 60 hal. u portýra, vchod k jevišti.
Bursa, galerie. I. Schottenring 16.	—	½1 ½3	½1-½3	½1-½3	½1-½3	½1-½3	½1 ½3	

Tab. 3.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
Bursa pro zemědělství. II. Taborstr. 10. .	—	12–2	12—2	12–2	12–1	12–2	12–2	
*Ephesus-Museum .	—	9–1	—	—	9—1	—	—	20 h. — Druhé Ephesus-Museum jakož i moder. galerii viz níže.
Ephesus Museum ve Volksgarten	—	2–4	2—4	—	2–4	2–4	—	Od 1. kv. do 1. listop.
Geologický říšský ústav. Rassumovskygasse 23.	9—12	9–12	9–12	9—12	9 12	9—12	9—12	
Hagenbund. Parkring (Zedlitzgasse 6.) . . .	2—7	2–7	2–7	2 7	2—7	2–7	2—7	Občasné výstavy. Vstup 1 K.
**Hrad c. k. (K. k. Hofburg). I. Franzenspl. . .	3–5	3 5	3—5	3–5	3–5	3–5	3–5	Jen za nepřítomnosti císaře; 60 h. Vstupenky od 3–5 hod. v hradním hejtmánství (ve průchodu z Josephspl. do Schweizerhofu v pr.).

Tab. 4.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
***Hrobka císařská u Kapucínů.** I. Neuer Markt	—	9–12	9–12	9–12	9–12	9–12	9–12	Na ohlášku u pátera guardiana. Dárek na chudé. Dne 1. a 2. listop. všeobecně přístup. (2–6 8–6 h.) V zimě 10–12.
Josefinum (anatom.-pathol. museum). IX. Währingerstr. 25. . . .	—	—	—	—	—	—	9–1	Pro pány. Vstupenky u portýra 40 h.
***Klenotnice c. k.** (K. k Schatzkammer). I. Hofburg, Schweizerhof . .	—	—	10–1	—	11–2	—	10–1	Mimo svátky. Volný vstup ú. a so. na lístky, vydávané na písemné ohláš. v pon. a pát. 10–12 hod. v průjezdu z Michaeler Pl. posl. dveře v levo. Čtv. vstupné 1 K.
Knihovna dvorní c. k. I. Hofburg, Josephpl.								
1. Dvorana	—	9–4	9–4	9–4	9–4	9–4	9–4	40 h.; při výstavách (kv. až říj. 40 h., út. 1 K) také v n. a ve sv. 9–1.
2. čítárna	—	9–4	9–4	9–4	9–4	9–4	9–4	} od 1. srp. do 15. září zavř.
3. ostatní místnosti . .	—	9–2	9–2	9–2	9–2	9–2	9–2	

Tab. 5.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
Mincovna (K. k. Münzamt). III. Heumarkt 1. .								Prohlídka dovolena toliko za účely vědeckými na ohlášku u ředitelstva.
Museum průmysl.-hygienické. I. Ebendorferstr. 6.	10—1	—	10—4	10—4	10—4	—	10—4	
Museum obchodni c. k. rak. IX. Berggasse 16.	9—12	9—3	9—3	9—3	9—3	9—3	9—3	Vstupné 40 h.
Museum historické rak. drah. XV. Mariahilferstr. 132.	—	—	—	—	—	—	12—4	První neděli každ. měs. 9—12 hod. Od 15. čce do 15. září zavřeno.
*Museum historické města Vídně. I. Radnice	9—1	—	9—2	—	9—2	—	—	V ostatní dny 9—2 jen za vstupné 2 K. Vstup. u kustoda (Feststiege 2, I. posch.) Na boží hody 9—12 h. vstup volný.

Tab. 6.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
Museum pro umění a průmysl c. k. rak. I. Stubenring 5.	9—6	9—4	9—4	9—4	9—4	9—4	9—4	Pon., út., st. 60 h. Od října do konce března v n. a ve sv. jen do 4 h.
**Museum umělecko-historické dv. I. Burgring 5.	9—2	—	9—3	9—3	—	9—3	9—3	St., sob. 1 K. List. až do konce břez. jen 10—3 h. Uzavř. viz svrchu v pozn.
**Museum přírodovědecké dv. I. Burgring	9—1	1—5	—	9—3	9—2	—	9—1	St. 1 K. Uzavř. viz svrchu v pozn.
Museum poštovní. Záp. arkady Rotundy	—	—	—	10—5	—	—	10—5	Jen od května do konce září.
Museum poštovních známek. XIX. Nusswaldgasse 22.	10—12	10—4	10—4	10—4	10—4	10—4	10—4	

Tab. 7.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
Museum pro rak. lidovědu. I. Wipplingerstr. 84.	9—12	9—4	—	9—4	9—4	9—4	9—4	60 h., v n. a ve sv. 20 h.
Musikhistorisches Institut c. k. university. IX. Türkenstr. 3. .	—	—	½3—5	½3—5	½3—5	—	½3—5	Jindy jen na zvl. svol.
Musikvereins Gebäude. I. Karlspl. 6. .	—	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	40 h.
Obrazárna Černinská. VIII. Landesgerichtsstr. 9.	—	10—2	—	—	10—2	—	—	Od listop. do konce dub. zavřena.
Obrazárna Harrachova. I. Freiung 3. .	—	10—4	—	10—4	—	—	10—4	Od listop. do konce dub. po ohl. u pokl. ředitele (ve dvoře v l.)
**Obrazárna Liechtensteinská. IX. Fürstengasse 1.	2—4	9—4	9—4	9—4	9—4	9—4	—	V zimě jen na vstupenky knížecí správy.

Tab. 8.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
Obrazárna moderní (K. k. moderne Galerie) III. Rennweg	9—1 —	9—12 2—5	9—12 2—5	9 - 12 2—5	9—12 2—5	— —	9—12 2—5	Po. stř. 1 K, jindy vstup volný.
*Obrazárna Schönbornovská. I. Renngasse 4.	—	10—3	—	10—3	—	10—3	—	Jen od června do listop.
Opera I Opernring . .	9 - 12 3—5	9—12 3—5	9—12 3—5	9—12 3—5	9—12 3—5	9—12 3—5	9—12 3—5	Jen o divad. prázdninách, ohl. u portýra.
Konírny dvorní (Hof-Jagd- und Sattelkammer und k. k. Hof-Marstall). VII. Hofstallstr. 1. . . .	—	1—3	1--3	1—3	1—3	1—3	1—3	Vstup. po 60 h. u vch.
Panorama císařské I. Kolowratring 4. . . .	10 - 9	10—9	10—9	10—9	10—9	10—9	10—9	Vstup. dorostlí 60 h, děti 40 h.
*Radnice nová. I. Franzensring	9—1	2—6	2—6	2—6	2—6	2—6	2—6	
*Říšská rada. I. Franzensring	9—1	9—4	9—4	9—4	9—4	9—4	9—4	Jen pokud nezasedá; 40 h., 3 os. 1 K.

Tab. 9.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
*Rotunda v Prateru s výstupem na galerii .	10—8	10—8	10—8	10—8	10—8	10—8	10—8	Zdviž nahoru i zpět 60 hal.
*Schönbrunn: 1. skleníky, 2. zoolog. zahr. a park	10—5	10—5	10—5	2—5	2—5	—	2—5	V pon., ú., č., n. a sv. 40 h., st. a sob. zdarma. Denně od 6 (park) a 10 hod. (zool. zahr.) až do soumraku za 40 h. — Zámek v nepř. císaře na ohl. u zám. hejtmana.
*Štěpánská věž kostelní. I. Stephanspl. .	—	8—5	8—5	8—5	8—5	8—5	—	Od velikonoc do 1. list. ohlášení Kirchenmeisteramt I. Stephanspl. 3. Osoba 40 h.
Hvězdárna c. k. XVIII. Türkenshauptstr. . . .	9—12	9—12	9—12	9—12	9—12	9—12	9—12	Ohlásiti se u ředitele.
Technika (knihovna) IV. Karlspl. 13.	— —	9—1 4—8	9—1 4—8	9—1 4—8	9—1 4—8	9—1 4—8	9—1 4—8	Vyjma akad. prázdniny.
Technolog.-průmyslové museum. IX. Währingerstr. 25. Severingasse 9.	9—12	—	10—4	—	10—4	—	—	

Tab. 10.

	Neděle a sv.	Pond.	Úterý	Středa	Čtv.	Pátek	Sob.	Vstup volný, není-li jinak poznamenáno.
Umělecko-průmysl. spolek. Kunstgewerbeverein. I. Schauflergasse 2.	—	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	V zimě vš. dne 9—6, v n. a ve sv. 9—1.
Umělců dům (Künstlerhaus). I. Karlspl. 5. . .	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	9—5	V zimě 9—4. Vstup 1 K. V n. a ve sv. od 2 hod. 20 h. resp. 40 h.
*Universita. I. Franzensring	9—6	9—6	9—6	9—6	9—6	9—6	9—6	
Knihovna universitní v universitě	—	9—8	9—8	9—8	9—8	9—8	9—8	Od 1. čce do 15. srpna a 17.—30. září ve vš. dny 9—5 h. Od 16. srpna do 16. září zavřeno.
Knihovna městská (v radnici)	—	9—3	9—3	9—3	9—3	9—3	9—3	16. září až 15. čce také ú. a pá. 5—7 hod.
Tiskárna státní (K. k. Hof- & Staatsdruckerei). III. Rennweg 10. .	—	—	—	—	—	10—12	—	na ohl. v ředit. kanc.
Tabákova továrna c. k. (Ottakring) . . .	9—1 2—4	— —	— —	9—1 2—4	— —	— —	— —	60 h.

17. Památnosti a sbírky, jež nejsou přístupny denně, sestaveny dle dnů.

Všímnouti si mimo to také denních listů. Srv. k tomu předchozí Přehled.

Pondělí:

Albertina.
Arsenál c. k. (Armádní museum.)
Konírny císařské.
Museum sádr. odlitků v c. k. akademii výtvarných umění.
Museum obchodní c. k.
Museum umělecko-průmyslové c. k.
Museum přírodovědecké c. k. dvorní.
Obrazárny:
Černínská (jen v letě).
Harrachovská „
Liechtensteinská (jen v l.)
Moderní
Schönbornovská.
Geolog. říšský ústav (jen v létě).
Schönbrunnské skleníky.

Úterý:

Akademie c. k. výtv. um.
Arsenal c. k. (Armádní museum).
Geolog. říšský ústav.
Klenotnice c. k.
Konírny císařské.
Museum prům. c. k. technolog.
Museum sádr. odlitků v c. k. akademii výtv. um.
Museum obch. c. k.
Museum průmysl.-hygienické.
Museum historické měst. Vídně.
Museum umělecko-prům
Museum uměl.-hist. c. k. dvorní.
Musikhistorisches Institut university.

Obrazárny:
Liechtensteinská (jen v létě).
Moderní.
Schönbrunnské skleníky.

Středa;

Akademie c. k. výtvarných um.
Arsenál c. k. (Armádní museum).
Konírny císařské.
Museum sádr. odl. c. k. akad. výtv. um.
Museum průmysl.-hygien
Museum obch. c. k. rak.

Museum uměl.-prům. c. k. rak.
Musea obě dvorní.
Musikhistorisches Institut university.

Obrazárny:

Harrachovská (jen v létě)
Liechtenstein. »
Moderní.
Schönbornovská.
Schönbrunnské skleníky.

Čtvrtek:

Akademie c. k. výtv. um.
Albertina.
Arsenál c. k. (Armádní museum).
Geolog. říšský ústav.
Klenotnice c. k.
Konírny cís.
Museum sádr. odlitků c. k. akademie výtv. um.
Museum průmysl.-hygien.
Museum obch. c. k. rak.
Museum historické města Vídně.
Museum uměl.-prům.
Museum dvorní přírodovědecké.

Obrazárny:

Černínská (jen v létě).
Lichtenstein. »
Moderní.
Schönbrunnské sklenníky.

Technol. museum prům. c. k. rak.

Pátek:

Akademie c. k. výtv. um.
Arsenál c. k. (Armádní museum.)
Geolog. říšský ústav. v létě).
Konírny c. k.
Museum sádr. odlitků c. k. akad. výtv. um.
Museum obch. c. k. rak.
Museum uměl.-prům.
Museum dvorní um.-hist.

Obrazárny:

Liechtenstein. (jen v l.)
Moderní.
Schönbornovská.
Tiskárna c. k. dvorní a státní.

Sobota:

Akademie c. k. výtv. um.
Anatomicko - pathologický kabinet.
Arsenál c. k. (Armádní museum.)
Josefinum, anatom.-pathol. museum.
Konírny císařské.
Klenotnice c. k.
Museum průmysl.-hygienické.

Museum obch. c. k. rak.
Museum historické rak. drah.
Museum uměl.-prům.
Musea obě dvorní.
Musikhistorisches Institut university.
Obrazárny:
Harrachovská (jen v létě)
Moderní.
Schönbrunnské skleníky.

Neděle:

Akademie c. k. výtvarn. umění.
Arsenál c. k. (Armádní museum).
Museum prům.-hygien.
Museum obch. c. k. rak.
Museum historické města Vídně.
Museum uměl.-prům. c. k. rak.
Musea obě dvorní.
Obrazárny:
Lichtenstein. (jen v l.).
Moderní.
Radnice nová.
Schönbrunnské skleníky.
Technolog. prům. museum c. k.

Svátky:

Akademie c. k. výtv. um.
Arsenál c. k. (Armádní museum.)
Museum průmysl.-hygienické.
Museum obchodní c. k. rak.
Museum historické města Vídně.
Museum uměl.-prům. c. k. rak.

Obrazárny:
Liechtenstein. (jen v l.)
Moderní.
Schönbrunnské skleníky

18. **Vídeň v 7 dnech.**

Při omezeném čase stačí týden k povrchnímu shlédnutí a přehledu všech památností. Okružní jízdy viz str. 14 a elektr. tramwayí str. 12.

1. den: Štěpánský dóm, Kärntner Str., Graben, Am Hof, Freiung, dvorní hrad, dvorana dv. knihovny; odpol. Ringstrasse.

2. den: dvorní musea; odpol. Prater.

3. den: Karlsplatz, městský park, rak. museum uměl. průmyslové; odpol. Schönbrunn.

4. den: Liechtensteinská obrazárna (jen v létě); při jasném počasí odpol. Kahlenberg a Leopoldsberg.

5. den: uměl.-historické dv. museum; odpol. výlet do Mödlingu a Laxenburgu.

6. den: Belvedere s moderní galerií, armádní museum; odpol. výlet do Badenu.

7. den: Ephesus-Museum, radnice s histor. museem městským; odpol. Türkenschanzpark (rozhledna).

Z ostatních sbírek jsou důležity: obrazárna Černínská, Albertina, obrazárna Akademie výtv. umění, dv. knihovna a c. k. klenotnice. Večery buďtež věnovány dvorním divadlům. — Celodenní výlety především na Schneeberg a Semmering.

19. **Literatura.**

Toliko novější a nejnovější.

Karl Weiss, *Geschichte d. Stadt Wien*, 2 sv. (ve Vídni 1882—85); *Die Oesterreichisch-ungarische Monarchie in Wort u. Bild*, 1. sv. (Vídeň 1886); E. Guglia, *Geschichte der Stadt Wien* (t. 1892), *Geschichte der Stadt Wien*, vydává Wiener Alterthumsverein (3 sv. 1897—1906); Wien 1848—88, *Denkschrift zum 2. Dez. 1888*, herausg. vom Gemeinderat; *Statistisches Jahrbuch der Stadt Wien*, od r. 1883, vych. ročně; *Wiener Kommunal-Kalender;* K. E. Schimmer, *Alt u. Neu-Wien* (Vídeň 1904, 2 sv.); Fr. Umlauft, *Namenbuch der Stadt Wien* (t. 1895), *Wien am*

Anfang des XX. Jahrhunderts, 2 sv. s četnými obrazy, plány a půdorysy (t. 1905, 1906). Z četných průvodců uvádíme český *Ottův ill. průvodce po Vídni* (1900), německé jsou *Geuterův*, *Woerlův*, *Griebenův*, Baedekra *Oesterreich* a m. j. Mimo to heslo *Vídeň* v Ottově slovníku Naučném a *Vídeňský národní kalendář*, který přináší ročně nejen četné zajímavé statě o Češích, ale také adressář český. Většiny těchto pramenů bylo použito k sestavení našeho Průvodce. — Adressář: Lehmann's Allgemeiner Wohnungsanzeiger.

Nejnověji viz také Čas. turistů 1908 »Čechové ve Vídni«.

B. Čechové ve Vídni. (Adressář.)

I. *České a slovanské časopisy.*

Denníky. Dělnické Listy. (1. český denník.) Orgán strany soc.demokratické. VI./2., Stumpergasse 5. Redaktor Fr. Tomášek. — Vídeňský Denník. Orgán Čechů dolnorakouských. IX., Währingerstrasse 15. Redaktor Jos. Wildmann.

Týdenníky a jiné: Česká korrespondence. XVIII./1., Schulgasse 31. Red. Peníżek. — Česká Vídeň. Časopis strany nár.-sociální. VII./2., Zieglergasse 68. Red. Ant. Vaněk. — Montagspost, č. pondělník v řeči německé. — Slovan. II., Franzensbrückengasse 24. Red. J. Janča. — Věstník. VII., Mechitaristengasse 5. Redaktor Urban. — Šotek. Illustr. časopis sat.-humoristický. VI., Moritzgasse 5. Red. Čech. 2krát měsíčně. — Komenský (měsíčník). Věstník spolku k zařizování a vydržování českých škol pro Dolní Rakousy. V.,

Margarethenstrasse 100. Redaktor Tom. Dřímalka.

Odborové a j. listy. Cihlářský dělník. VI., Mariahilferstrasse 89a. — Dělnické plameny. Časopis anarchist. XII., Rauchgasse 27. — Dělník v tabákových továrnách. VI./2., Schmalzhofgasse 17. — Kamenodělník. VI./2., Schmalzhofgasse 17. (10 hal.) — Kožešnický Obzor. III./2., Viaduktgasse 26. — Kožešník. VII., Neustiftgasse 10. — Křižák. I./1., Franziskanerplatz 4. (Der Kreuzfahrer.) — Naše Zájmy. VI., Kaserngasse 14. — Odborník (pro zájmy nár.-soc. mládeže). VII., Kirchengasse 26. — Odborný list soustružníků. VI., Königseggasse 10. — Odborové sdružení. VI., Mariahilferstrasse 89a. — Potravní spolek. V., Wolfganggasse. — Stavební pomocný dělník. VI./2., Liniengasse 25. — Svazový list (orgán pivovar. dělníků). V./2., Spengergasse 36. — Svazový list. VI., Gumpendorferstrasse 62. — Tesař. VI., Bürgerspitalgasse 17. — Textilník. VI., Schmalzhofg. 17. — Zájmy (poštovních a telegraf. zřízenců). III., Seidlgasse 8.

*

Luč (měsíčník). VIII./1., Langengasse 16. — Nowe Mody (polský). IV./1., Wienstrasse 19. — Polska korespondence. I./1., Augustengasse 3. — Slavjanski vjek (ruský, 2krát měsíčně). VIII./2., Bennoplatz 8. — Strukovni Cipelarski list. XIV./2., Schwendergasse 11. — Tobačni delavec

(slovenský list dělníků v tabák. továrn.). IV/2., Schmalzhofgasse 17. — Ukrainische revue (rusínská revue). XVII./3., Frauenfelderstrasse 2. — Wojskowa gazeta (vojenský list). VII./2., Mariahilferstrasse 14.

II. *České budovy a samostatné místnosti spolkové.*

I. okres: Drachengasse 3: Místnost »Slov. Besedy«; Grünangergasse 4: Čítárna a knihovna »Sv. Čecha«. — III. okres: Messenhausergasse 2: Jaz. škola a Lidová knihovna česká. — VI. okres: Magdalenenstrasse 32: Místnost Sokola vídeňského I. (Obraz Čechie od Fr. Kupky.) — X. okres: Škola »Komenský«, Quellengasse 72; Landgutgasse 39: Dům českobratrské jednoty. — XV. okres: I. český Národní dům, Turnergasse 9. — XVII. Steinergasse 20: Dělnický dům (čes. strany soc. demokratické).

Turistické noclehárny české: IX., Glasergasse 17, v jaz. škole. X. Quellengasse 72, ve škole. XV., Turnergasse 9 (v Nár. domě) v jaz. škole.

III. *Čeští lékaři, advokáti a lékaři.*

a) *Lékaři.*

MUDr. Fr. Jetel, I., Graben 20. MUDr. Fr. Mráček, prof. pro nemoci kožní a syfilis; dvorní rada, I., Freiung 7. MUDr. Josef Skultéty, městský lékař, II., Ausstellungsstrasse 47. MUDr. E. Glück, oční lékař, III., Hauptstrasse 24. MUDr. Karel Fischer, III., Seidlg. 39. MUDr. Krištof Honcák, III., Fasang. 49.

MUDr. Fr. R e z n í č e k, III., Salesianerg. 2. MUDr. Jan S t r u s k a, prof. zvěrolékařství, III., Linke Bahng. 11. MUDr. Josef D r o z d a, univ. docent a primář vnitř. nemocí, IV., Hauptstr. 53. MUDr. Jan Č e r m á k, zubní lékař, VI., Stumperg. 3. (Ord. XX., Wallensteinplatz 3.) MUDr. Lambert J e l í n e k, VI., Brückeng. 14. MUDr. Fr. K r š e k, zubní lékař, VI., Linieng. 33. MUDr. Ant. Matoušek, ordinuje v létě v Marianských Lázních. MUDr. K o l l e r, VI., Stumpfergasse 23. MUDr. Josef O p r av i l, VII., Seideng. 41. MUDr. Vinc. F u k a l a, oční lékař, VII., Kaiserstrasse 86. MUDr. Jan M i l a n e c (Slovinec), VIII., Škodag. 10. MUDr. Jos. Haas, c. k. vrch. štáb. lékař, specialista pro oční nemoci, IX., Sensengasse 8. MUDr. Adolf H o n z í k, assistent porodnické kliniky, IX., Alserstrasse 4. MUDr. Josef J a k u b e c, IX., Kinderspitalg. 2. MUDr. Tomáš Šídlo, IX., Währingerstr. 12. MUDr. Frant. N e d b a l, IX., Serviteng. 19. MUDr. Josef B u c h t a, zubní lékař, IX., Althanplatz 11. MUDr. S c h u l z, IX., Všeobecná nemocnice. MUDr. K a t o l i c k ý, IX., Všeob. nemocnice. MUDr. Bohumil H o f m a n n, X., Quellengasse 117. MUDr. Jaromír K l í m a, X., nemocnice cís. Frant. Josefa. MUDr. Pavel S u s k e, X., Quellengasse 110. MUDr. Josef V a n i c k ý, X., nemocnice cís. Frant. Josefa. MUDr. Ant. V e l e b i l, X., nemocnice cís. Frant. Josefa. MUDr. Fr. V i š ň á k X., nemocnice cís. Frant. Josefa. MUDr. K o h o u t, X., nemocnice cís. Frant. Josefa. MUDr. Alois S m o l í k, zubní lékař, XI., Simmeringerhauptstrasse 20b. MUDr. Frant. J e ž e k, XIV., Sechshauserstr. 39. MUDr. Adolf V y s t a v ě l,

XIV., Huglgasse 3. MUDr. O. A n d e r a, XVI., Monticartgasse 1. MUDr. Josef V e j d a, XVI., Neulerchenfelderstrasse 80. MUDr. Pavel H a s t e r l i k, zubni lékař, XVII., Dornbacherstrasse 37. MUDr. Cyril O p a t r n ý, emerit. assistent vnitřních chorob, XVII., Kalvarienberggasse 54. MUDr. F i b i c h, XVII., Veronikagasse. MUDr. Leop. M e l i c h a r, zubní lékař, (4—6), XVIII., Messerschmiedgasse 20. MUDr. Stan. U h l í ř, XVIII., Schopenhauergasse 37. MUDr. Ant. V e s e l ý, XVIII., Theresieng. 7. MUDr. Frant. B l á h a, XIX., Gymnasiumstrasse 54. MUDr. T o m a n, XIX., Karl Beckgasse 1. MUDr. Ferd. D o m a ž l i c k ý, XXI., Kretzg. 1.

b) *Advokáti.*

A u ř e d n í č e k Zdenko, Dr., I., Habsburgergasse 5. B a u e r Ludvík, Dr., I., Schottenbastei 1. B e rk a Petr, Dr., XII./1. Meidlinger-Hauptstrasse 1. H a l f e n Marek, Dr., XXI., Prager str. 15.* H e z k ý Ludv., Dr., I., Boersepl. 6. J a h o d a Jos., Dr., I., Herrengasse 6. K a n t o r Art., Dr., I., Bognerg. 7. L e n o c h Jan, Dr., I., Rauhensteing. 8.* L e v i t Šimon, Dr., XVIII./1., Standg. 7.* M a n h a r d Rud., Dr., I., Franz-Josef-Quai 47.* M i c h l Osvald, Dr., L., Hohenmarkt 3.* M i k y š k a Al., Dr., III./3., Wickenburgg. 5.* P o l e š o v s k ý Emil, Dr., VI./1., Mariahilferstrasse 55. P o l l a k Rich., Dr., IV./1., Hauptstr. 28.* U r b á n e k Ondřej, Dr., I., Schottenring 28.* V e p ř e k Fr., Dr., VI./1., Mariahilferstr. 55.

---

*) Zároveň ověřený tlumočník jazyka českého.

c) *Notáři.*

B ě l a ř Fr., Dr., XIV., Mariahilferstr. 191. K r o p á č ek Karel, Dr., IV./1., Margarethenstrasse 31. M o u d r ý Rud., Dr., XIII., Trautmannsdorfgasse 9. Š e v č í k Fr., Dr., IV./1. Hauptstrasse 22. V a č k á ř Václ., Dr., XVI./1., Neulerchenfelderstrasse 58.

IV. *České spolky a organisace.*

I.

»Dolnorakouský odbor Národní rady české ve Vídni,« I., Grünangergasse 4.

»Osvětový svaz dolnorakouský,« I. okr., Drachengasse 3. (Ve Slovanské Besedě.)

A. Š k o l s k é s p o l k y.

»Spolek Komenský,« V. okr., Margarethenstrasse 100, úřadní hodiny od 8 do 12 hod. dopol. a od 2 do 6 hod. odpol.

Odbory: Místní odb. II. okr., Gr. Pfarrg. 7.; ve III. okr., Messenhausergasse 2. ve IV. a V. okr., V., Margarethenstrasse 100.; v VI. okr. VIII., Strozzigasse 22.; v VIII. okr., VIII., Alserstrasse 59.; v IX. okr., okr. Pramergasse 12.; v X. okr., Quellengasse 72.; v XI. okr., Hauptstrasse 105.; pro Pětidomy, XV., Turnergasse 9.; pro Šestidomy, XV., Turnergasse 9.

Školy: 7-třídní obecná škola, první česká opatrovna a čtvrtá škola jazyka českého, X. okr., Quellengasse 72.

Druhá česká opatrovna a první škola jazyka českého, III. okr., Messenhausergasse 2.

Druhá škola jazyka českého, V., Margarethenstrasse 100.

Třetí škola jazyka českého, IX. okr., Glasergasse 17.

Pátá škola jazyka českého, XV., Turnergasse 9.

B. České peněžní ústavy ve Vídni:

1. *Banky.* Filiálka Živnost banky pro Čechy a Moravu: Hlav. ústav I., Herreng. 12, vchod ke kancelářím ředitelstva, ke korespondenci, účtárně, eskontu a pancéřové síni I., Regierungsgasse 4. Úřaduje od $^{1}/_{2}9$—$^{1}/_{2}1$ a od $^{1}/_{2}3$—5 hod. Směnárna II., Praterstrasse 24, úřaduje od $^{1}/_{2}9$—$^{1}/_{2}1$ a od 2—$^{1}/_{2}6$ hod. Směnárna VII., Mariahilferstrasse 84., úřaduje od $^{1}/_{2}9$—$^{1}/_{2}1$ a od 2—5 hod. Směnárna X., Favoritenstrasse $^{1}/_{2}9$—$^{1}/_{2}1$ a od 2—5 hod.

Filiálka Ústřední banky českých spořitelen, I., Wipplingerstrasse 22. Úřaduje od $^{1}/_{2}9$—$^{1}/_{2}1$ a od 2—4 hod.

2. *Záložny.* Česká záložna I., Drachengasse 3, denně od 9—12, 3—6 hod.

Česká lidová záložna, II., Kleine Pfarrgasse 12, út. a pát. od $^{1}/_{2}10$ hod. večer.

Česká řem.-živn. záložna, III., Messenhausergasse 2, út. a pát. od $^{1}/_{2}8$—9 hod. večer.

Slovanská záložna, V., Margarethenstrasse 100, v pond., ve stř. a v pát. od $^{1}/_{2}8$ do 9 hod. večer.

Česká lidová záložna, VII., Neustiftgasse 13, denně od 9—12 a od 2—6 hod. večer.

Záložna Pětidomy (pobočka), VIII., Alserstrasse 43, denně od 9—3 hod. odpoledne, mimo to v sob. od 6—8 hod. več.

Česká lidová záložna, V., Quellengasse 123, v pond. a ve čtv. od $^1/_2$8—$^1/_2$9 hod. večer.

Záložna Pětidomy XV., Turnergasse 29, denně od 9—3 hod. odp., mimo to v sob. od 6—8 hod. večer.

Česká řem.-živn. záložna XVII., Geblergasse 60, denně od 9—12 a od 3—8 hod. večer, její pobočka XVIII., Gentzgasse 96, v pond. od 8—10 hod. več.

Pobočka České záložny ve Floridsdorfu XXI., Schwaigergasse 15, úřaduje v sob. od $^1/_2$7—9 hod. več.

C. Družstva pro vystavění spolkových domů ve Vídni:

»Český dům ve Vídni« zaps. společenstvo s ruč. obmez., I., Herreng. 12. (Zal. 1897. Výška jednotlivých závodních podílů ustanovena na 200, 100 a 20 K, z nichž první a zápisné 2 K složen musí býti při přihlášce.)

»Družstvo pro vystavění spolk. domu ve II. okr.«, Grosse Pfarrgasse 7.

»Spolek pro vystavění českého národního domu v X. okr.«, Leibnitzgasse 3.

»Družstvo pro vystavění spolkového domu ve Vídni«, I. č. Národní dům, XV., Turnergasse 9.

»Družstvo pro vystavění spolkového domu v 16., 17. a 18. okr.«, XVII., Calvarienberggasse 17.

D. Sokolstvo vídeňské:

Ústředí: »Sokolská župa dolnorakouská«, Vídeň VI., Magdalenenstr. 32. (Založ. r. 1894.)

Jednoty:

Sokol I., sídlo a tělocvična, VI., Magdalenenstr. 32.

Sokol II., sídlo a tělocvična, II., Kaiser-Josefstrasse 36.

Sokol III., sídlo a tělocvična III., Ungargasse 47.

Sokol V., sídlo V., Margarethenplatz 7, tělocvična VI., Kaunitzgasse 33.

Sokol IX., sídlo a tělocvična IX., Althangasse 7. (Hotel Bellevue.)

Sokol X., sídlo X., Laxenburgerstr. 59, tělocvična ve škole »Komenského« X., Quellengasse 72.

Sokol XV., sídlo a tělocvična XV., Turnergasse 9 v Národ. domě.

Sokol XVII., sídlo a tělocvična XVII., Donnerplatz 9.

Sokol XX., sídlo a tělocvična XX., Daunstrasse 41.

Sokol XXI., Floridsdorf, Hauptstr. 103.

(Podrobnosti o době cvičení, příspěvcích a zápisném viz Vídeňský národní kalendář 1908.)

E. Spolky politické:

»Klub rak. národností«, I., Liebenberggasse 6. (Sekce: III., Rasumofskygasse 30; Slovanská sekce, I., Liebenberggasse 6; česko-ruská sekce, Schönbrunnerstrasse 53.)

»Politický sp. svobodomysl. voličů«, II., Gr. Pfarrgasse 7.

»Katolicko-politická jednota«, XV. Pelzgasse 17.

F. Spolky besední, čtenářsko-zábavní a vzdělávací:

I. okres: »Slovanská beseda«, I., Fleischmarkt 16. (Hotel »Post«, vchod do vlastních místností, I., Drachengasse 3. Zal. r. 1865. — Roč. přísp. členský 30 K.) — »Svatopluk Čech«, čtenářský a zábavní spolek. (Knihovna a čítárna spolku, I., Grünangergasse 4, přízemí. Knihy půjčují se každé po. a č. mezi 7. a 9. hodinou več. V téže době jest také čítárna otevřena. Zápisné 1 K, příspěvek pro členy činné 60 hal. měs., pro přispívající nejméně 5 K ročně.) — »Pokrokový klub«, I., Grünangergasse 4. — »Pravoslavný vzájemně vzdělávací spolek«, I., Liebenberggasse 6.

II. okres: Občanská beseda v Leopoldově, II., Taborstrasse 8. — »Kollár«, vzděl. a ochotn. spolek, II., Untere Augartenstrasse 8. — »Rastislav«, čtenářský a záb. spolek, II., Mathildenplatz 1.

III. okres: Český akad. spol. posluchačů zvěrolékařství ve Vídni, III., Linkebahngasse 12. — Lidová knihovna »Osvětového svazu«, III. okr., Messenhausergasse 2. Půjčuje se v po. a ve stř. več. a v n. dop. Knihovnu má ve správě III. odbor Komenského. — Vzděl. a záb. spol. »Záboj«. (Viz: Zpěvácké spolky.)

IV. okres: »Jablonský«, vzděl. a záb. sp., IV., Schleifmühlgasse 12.

V. okres: »Neruda«, českoslov. záb. spolek, V., Kettenbrückengasse 19. — »Národ«, vzděl. a záb. spolek, VI., Magdalenenstrasse 104. — »Šumavan«, spol. vzděl. a zábavný, česká beseda, VI., Gumpendorferstrasse 79.

VIII. okres: »Blaník«, českoslov. vzděl. a záb. spolek, VIII., Stroziggasse 22. — »Říp«, čtenářsko-ochotn. beseda, VIII., Alserstrasse 59. — Ruský kroužek, VIII., Lederergasse 20. — Spolek milovníků ruského jazyka, VIII., Lederergasse 20.

XVI. okres: »Palacký«, čtenář.-ochotn. jednota, XVI., Friedrich Kaiserg. 69.

XVII. okres: »Beseda v Hernalsu«, XVII., Calvarienberggasse 17. — »Jungmann«, vzděl. a záb. spolek, XVII., Dornerplatz 9. — Beseda »Vlastimil«, vzděl.-záb. sp. XVII., Weidmanng. 41. — Knihovna Osvětového svazu, XVII., Dornerplatz 9. Knihy se půjčují ve č. več. od 8 hod. a v n. dop. od 10 hod.

XXI. okres (Floridsdorf): »Havlíček«, českoslov. vzděl. a záb. spol., Floridsdorf, hotel Bartsch.

G. Zpěvácké spolky:

»Zpěvácký spolek slovanský«, pisárna: I., Dracheng. 3, 1. patro (»Slov. beseda«); místnost cvičební: I., Beethovenplatz 1 (akad. gymnasium, dříve I., Christineng. 6). — Československý zpěv. spolek »Lumír«. I., Drachengasse 3. — »Záboj«, pěv.-záb. spolek, III., Rennweg 71. — »Hlahol«, pěv.-záb. spol., X., Leibnitzg. 3. — »Tovačovský«, zpěv. spol., XV., Turnerg. — 9. »Slavoj«, pěv.- záb. spol., XV., Turnerg. 9.

H. Spolky divadelní:*)

První divadelní a ochotnický spolek »Pokrok«, sídlo: V., Margarethenplatz 7; místnosti divadelní: I., Dumbastrasse 3. (Malý sál hudební společnosti.) (Zal. r. 1864. Divadelní představení každou druhou neděli od září do dubna.) — Pěv.-záb. sp. »Záboj« (viz Zpěvácké spolky), III., Rennweg 71. — Jednota »Máj«, spolek pro pěstění dramatického, pěveckého a hudebního umění ve Vídni, VI., Schmalzhofgasse 10. (Viz: Spolky strany soc.demokratické.) — »Vlastenecká Omladina«, vzděl. a záb. spol. XV., Turnergasse 9. (I. český Národní dům.)

I. Spolky odborné:

»Vídeňský Hostimil«, I., Habsburgerg. 6. (Restaurant J. Gabriel.) — »Spolek absolventů průmyslových škol«, X., Leibnitzgasse 3. — I. spol. č. těsnop. »Heger-Fügner«, V., Margarethen-

*) Spolky zde uvedené pořádají v období zimním pravidelná představení divadelní. Ostatní spolky, divadlo pěstující, uvedeny jsou v seznamu čtenářsko-zábavních spolků.

strasse 100. — »Živnostenská jednota«, VIII., Strozzigasse 22. — »Akademický spolek«, VIII., Neudeggergasse 20. (Zal. r. 1868 splynutím akad. spolků »Slavia«, »Vltava« a »Morava«.) — »Melantrich«. tisk. závod. společnost s obm. ruč. IX., Währingerstrasse 15. — »Slov. obchodnický spol., VIII., Neudeggergasse 20. — Odbory »Sl. obch. spolku«: II. Grosse Pfarrg. 7. (Budějovická piv.) X., Leibnitzgasse 3. — »Český spolek pro opatřování služeb«, IX., Pramergasse 12. — »Spolek soukromých úředníků«, I., Augustinenstrasse 12. — Odbor zemské jednoty soukromých úředníků (důvěrník Václav Crha), XVII., Geblergasse 55.

K. Spolky dobročinné:

»Ludmila«, dobročinný spol. č. paní a dívek, I., Fleischmarkt 16. (Vchod I., Drachengasse 3. — »Slovanská Beseda«.) — První obec baráčnická, V., Margarethenplatz 7. — »Vánoční stromek«, dobroč. sp., X., Jagdgasse 32. — »Dobročinnost«, spol. pro ošacení chudých českých dítek, XII., Meidlinger-Hauptstrasse 80. — »Dobročinný spol. svatováclavský«, XV., Turnergasse 9.

L. Spolky úsporné:

Český spotřební spolek v Hernalsu, XVII., Geblergasse 60. — »Fortuna«, IV., Schleifmühlgasse 6. — »Vánoční spořitelna«, V., Margarethenplatz 7. — »Svépomoc«, VIII., Alserstrasse 59. — »Oul«, úsporný sp., XII., Vivenotgasse 21. — »Orel«, losovný a úsporný sp., XV., Turnergasse 9. — »Štěstěna«, losovný a úsporný sp.

XV., Turnerg. 9. — »Ježek«, losovný a úsporný sp., XV., Turnergasse 9. — »Mravenci«, XVI., Richard-Wagnerplatz 18.

M. Spolky cyklistské a sportovní:

»Svaz českoslov. spolků cyklist. a sportovních v Dol. Rakousích«, VIII., Alserstrasse 59. — »Župa dolnorakouská České ústř. jednoty velocipedistů«, XV., Turnerg. 9. — »Český klub cyklistů«, I., Concordiaplatz 5. — První česká velocip. jedn. »Sokol«, VIII., Alserstrasse 59. — »Kohout«, č. jednota cyklistů, X., Leibnitzgasse 3. — Českosl. jednota velocipedistů, XIV., Märzstrasse 33. — »Holub«, českoslov. jednota cyklistů, XIV., Hugelgasse 15. — Sportovní klub »Slovan«, XV., Turnergasse 9. — »Klub českosl. velocipedistů«, XV., Turnergasse 9. — Československan. cykl. jednota »Blesk«, XVI., Ottakringerstrasse 67. — I. český kuřácký spol. »Frantové Favorištští«, X., Götzgasse 10.

N. Různé jiné spolky vídeňské:

Ústřední jednota nepolitických spolků slovanských v Dolních Rakousích, V., Margarethenstrasse 100. — »Jednota sv. Methoděje«, I. Stephansplatz čís. 5. (Odbory: I., Fünfhaus, Pelzgasse 17, II., Meidling, Aichhorng. 3, III., Favority, Wielandpl. 1, IV., Brigittenau, XX. okr. [Treustrasse 74, hotel »z. gold. Schiff«], VI., odbor XVII., Pezzlg. 80). — »Spolek pro zřízení č. evang. reform. sboru«, VII., Neubaug. 59. — Filiálka křest. spolku mladíků a mužů v XX. víd. okresu (svob. ref. evang. církev), XX., Ottmargasse 46, I., 21.

II. Spolky strany národně-sociální.

A. Československá dělnická jednota »Barák« ve Vídni XV., Turnergasse 9 (ústředí).

Odbory jednoty »Barák« ve Vídni:

2. odbor v okrese II., Prater u Karla Švece; 3. v III., Rasumofskygasse 30; 7. v VII., Siebensterngase 48; 8. v VIII., Lerchenfelderstrasse 67; 9. v IX., Althanplatz 7 (Hotel Bellevue); 10. v X., Gellerplatz 1; 12. v XII., Arndstrasse 62; 15. v XV., Turnergasse 9; 16. v XVI., Kaiser-Friedrichgasse 69; 17. v XVII., Weissgasse 9—11.

Odbory jednoty »Barák« v Dol. Rakousích:

Odbor jednoty »Barák«, Mödling, Managetagasse. (Hostinec p. Holečka.) — Odbor jednoty »Barák« v Poštorné u Břeclavy.

B. Odborová sdružení strany národně-sociální ve Vídni:

Odborný spolek dělníků krejčovských«. Ústřední výbor: VIII., Strozzigasse 22. Odbočky: II., Grosse Pfarrg. 7. III., Rasumofskygasse 30., V., Ziegelofengasse 36. VI., Mollardgasse 79. VIII., Strozziggase 22. IX., Hotel Bellevue, Althanplatz 9. X., Laxenburgerstrasse 57. XV., Neubaugürtel 21. XVII. Calvarienberggasse 17. XX., Brigittenauerlände 36. — »Odborný spolek dělníků obuvnických«. Ústřední výbor: VII., Lerchenfelderstrasse 67. Odbočky: III., Rochusgasse 15. VIII., Lerchenburgerstr. 67. IX., Althanplatz 7. X., Laxenburgerstrasse 57. XV., Maria von Siege 9. XVII., Weissgasse

9—11. — »Odborný spolek dělníků kožešnických«, VII., Burggasse 67. — »Odborný spolek kovopracovníků«. Ústřední výbor: XV., Turnergasse 9. Odbočky: X., Gellerplatz 1. XII., Arndtstrasse 62. XVIII., Karl-Beckgasse 2. — »Odborný spol. dřevopracovníků«. Ústřední výbor: X., Laxenburgerstrasse 57. Odbočky: XII., Arndtstrasse 62. XVII., Weissgasse 9. — »Odborný spolek dělníků pekařských«, III., Rasumofskygasse 30.

C. Organisace národně-sociálních žen:

VII., Siebensterngasse 48. IX., Althanplatz 7. XX., Brigittenauerlände 36.

D. Sdružení nár.-socialistické mládeže dělnické ve Vídni.

Zemská jednota pracující omladiny ve Vídni pro Dolní Rakousy, V., Margarethenstrasse 143. Odbočky: V., Margarethenstrasse 100. (Škola »Komenský«.) IX., Althanplatz 7. (Hotel Belevue.) X., Quellengasse 72. (Škola »Komenský«.) XII., Arndtstrasse 62. (U p. Vlacha.) XII., Meidlinger-Hauptstrasse 80. XV., Maria von Siege 9. XVI. Weissgasse 9—11. XVII., Weissgasse 9—11. XX., Brigittenauerlände 36. — »Probuzení«, IV., Wiedner Hauptstr. 52. — »Jan Hus«, IX., Althanplatz 9. — »Havlíček«, X., Gellertplatz 1. — »Palacký«, XII., Arndtstrasse 62. — »Budoucnost«, XV., Victoriagasse 4. — »Žižka«, XVII., Weissgasse 9—11. — Spolek »Jablonský«, IV., Schleifmühlg. 12.

E. Organisace strany národně-sociální:

Výkonný výbor VII., Halbgasse 12. Politické organisace okresní: II., Grosse Pfarrgasse 7. III., Rasumofskygasse 30. V., Ziegelofeng. 36. VII., Siebensterngasse 48. VIII., Lerchenfelderstrasse 67. IX., Althanplatz 7. X., Gellertplatz, Laxenburgerstrasse 57. XII., Arndtstrasse 62. XV., Turnergasse 9. XVI., Kaiser Friedrichgasse 69. XVII. Weissgasse 9—11. XVIII., Karl Beckgasse 2. XX., Brigittenauerlände 36. Poštorná. Mödling.

III. Spolky sociálně-demokratické:

A. Politické spolky:

»Přítel Lidu«, III., Barchgasse 8; »Jos. Bol. Pecka«, V. Embergasse 60; »Proletář«, X., Raaberbahngasse 14; »Osvěta«, XIV., Prinz Karlgasse 4; Politický volební spolek, XVI., Lindauergasse 25; »Pokrok«, XVII., Steinergasse 20; »V před«, XIV., Heiligenstädterstrasse; »Jarost«, XX., Wintergasse čís. 5; »Budoucnost«, XX., Innstrasse 21.

B. Vzdělávací spolky:

Vzdělávací spolek »Omladina«, III., Barichgasse 8. — Česká Beseda, VI., Schmalzhofgasse 10. — Vzděl. spolek »Karel Marx«, VI., Kaiserstrasse 84. — Občanská Beseda, X., Keplergasse 7. — Vzděl. a záb. spol. »Tyl«, XI., Kopalgasse čís. 5. — Dělnická Beseda, XII., Wilhelmstrasse 50. — Vzděl. a záb. spolek »Slovan«, XIV., Prinz Karlgasse 4. — Vzděl. spolek »Ruch«, XIV.,

Goldschlagstrasse 93. — Vzděl. a divad. spolek »Svornost«, XVII., Steinergasse 20. — Vzděl. a pěvecký spol. »Rovnost«, XVII., Steinergasse 20. — Vzděl. spolek »Lidumil«, XVIII., Gentzgasse 54. — Českosl. děln. vzděl. spolek XX., Wallensteinstrasse. — Dělnická Beseda, XXI., Floridsdorf, Angererstrasse (u Koglera). — »Máj«, jednota pro pěstování divadelního, pěveckého a hudebního umění, VI., Schmalzhofgasse 10.

C. Tělocvičné a sportovní spolky:

Dělnická tělocvičná jednota »Jarost«, V., Rüdigergasse. — Dělnická tělocvičná jednota »Lassalle«, X., Laxenburgerstrasse 8—10. — Ústřední dělnická těl. jednota, XIV., Johnstrasse 67. — Dělnická těl. jednota »Jasoň«, XVI., Lindauergasse 25. — Odbočka těl. jednoty v XX. okr., Wintergasse 27. — Odbočka děl. těl. jednoty, XXI., Floridsdorf, Angererstrasse (u Koglera). — Jednota cyklistů »V před«, X., Raaberbahngasse 14. — Jednota českých turistů, XVII., Steinergasse 20.

D. Odborové skupiny české:

Dřevodělníků, III.; dřevodělníků, V.; cihlářů, X., Waldgasse; cihlářů, XVII., Weichmanngasse 41; cihlářů, XIX., Heiligenstädterstrasse; cihlářů v Inzersdorfě; kovodělníků, III.; kovodělníků, V., Kohlgasse 27; kovodělníků, X., Laxenburgerstrasse 8; kovodělníků, XIV., Klementinengasse 26; kovodělníků, XV.; kovodělníků, XVI.; kovodělníků, XVII., Steinergasse 20; kovodělníků, XX., Dammstrasse; krejčích, VII.,

Burggasse 97; krejčích, VIII., Lerchengasse; krejčích, X., Sennefeldergasse; krejčích, XVII., Steinergasse 20; krejčích, XX., Rauscherstrasse 5; malířů, V.; obuvníků, VII., Kaiserstrasse 84; obuvníků, X., Rothenhofgasse 32; obuvníků, XVI., Grimmgasse 35; obuvníků, XVI., Friedrich Kaisergasse; obuvníků, XVI., Wilhelmislausg.; stavebníků X.; stavebníků, XIV.; stavebníků, XVII.; truhlářů, V., Einsiedlergasse nengasse; stavebních pomocníků, III., Stani-66; truhlářů, X., Raaberbahngasse 14; truhlářů, XIV., Johnstr. 67; truhlářů, XVI., Johann Nep. Bergerplatz; truhlářů, XX., Rauscherstrasse 5.

II. Díl. Popis a průvodce.

C. Popis města Vídně.

I. Rozloha a okresy.

Vídeň, něm. Wien, c. k. říšské hlavní a sídelní město říše Rakousko-Uherské a hl. m. arcivévodství Rakous p. Enží, leží na 48° 12′ 35″ s. š., ve vzdálenosti 16° 22′ 55″ od Greenw. ve výši 170 *m* na pravém břehu ř. Dunaje v dolině vídeňské a na výběžcích Vídeňského Lesa, který Lysou Horou (Kahlenberg 438 *m*), a Horou Leopoldovou (Leopoldsberg 423 *m*) se končí. Hlavní rameno Dunaje bylo v l. 1870—77 zregulováno nákladem 64 mil. K a po délce 13 *km* dostalo řečiště 284 *m* široké; rameno jihozápadní, zvané *Donaukanal,* regulované v l. 1869—73, jest chráněno jezy a zdýmadly proti povodni a ledu. Dunaj s Dunajským kanálem tvoří ostrov s okresy II., Leopoldstadt a XX., Brigittenau;

mimo ně protékají Vídní potoky Krottenbach, Ottakringerbach a Alserbach, pak říčka Vídeňka (Wien), vtékající do kanálu, většinou překlenutá.

Do r. 1890 Vídeň zaujímala 55·39 *km*^{2}; od 19. pros. 1890, kdy zvláštním zákonem byly předměstské obce připojeny k městu, majíce s ní tvořiti velikou Vídeň (Gross-Wien), měřila 178·12 *km*^{2}. Od r. 1905, kdy k tomu přibyl okres Floridsdorf s obcemi Floridsdorf, Gross-Jedlersdorf, Leopoldau, Hirschstetten, Kagran, Aspern, Stadlau a malé díly obcí: Lang-Enzersdorf, Strebersdorf, Stammersdorf, Breitenlee, Gross-Enzersdorf, Lobau a Mannswörth s 94·95 *km*^{2}, má 273·07 *km*^{2} rozlohy. Hranice, které tvoří zároveň potravní čáru, jdou od Kahlenbergerdorfu přes hřeben Kahlenbergu, odtud přes Hermannskugel (543 *m*), po hřebenu pohoří do Hütteldorfu, odkudž u Hadersdorfu přecházejí Vídeňku k Císařské oboře, podél jejíž zdi jdou do Mauern a dále k Inzersdorfu, potom podél spojovací dráhy k Dunaji, na protějším břehu o něco severněji táhnou se nepravidelným směrem až k Bisambergu, odkudž směrem rovným vracejí se k Dunaji naproti Kahlenbergdorfu. Vídeň jest největším městem na pevnině evropské a čtvrtým na celém světě. Z půdy připadá 12% na domy, 13% sadům a zahradám, 3% vinicím, 13% lésům, 42% polím, lukám a 3% vodám a něco drahám.

Město jest rozděleno na 21 okresů. Jádro tvoří 1. okres. Vnitřní město, *Innere Stadt,* skládající se ze Starého města (*Altstadt*) a Okružní třídy (*Ringstrasse*), založené r. 1857 místo bývalých hradeb. Uprostřed Starého města vyniká

dóm Svatoštěpánský, jihových. okraj jeho zabírá císařský dvorní hrad, jehož nové křídlo táhne se až ku Ringstrasse. Ve Starém městě má svoje sídlo větší část ministerstev, vysoká šlechta a veliké banky. Hlavními tepnami velkoměstského ruchu jsou ulice Graben, Bognergasse a Kohlmarkt, Kärntner- a Rotenturmstrasse. Na Ringstrasse leží proti dv. hradu obě velká dv. musea a dále na sev. budova říšské rady, dvorní hradní divadlo, radnice, universita; na vých. dvorní divadlo operní. — II. okres, *Leopoldstadt,* česky Leopoldov, na ostrově mezi Dunajským kanálem a ramenem hlavním, byl r. 1622 vykázán židům a dosud bydlí tam většina židovských obchodníků; na vých. přimyká se Prater. — Kolem vnitřního města rozkládá se kruh vnitřních předměstí (III.—IX. okres), jež sice již r. 1704 náležela k městu, ale do r. 1857 byla od něho oddělena 500 *m* širokým, pevnostním rayonem a nemohla se dobře rozvíjeti. Na vých. III. okr. *Landstrasse* s ústř. tržnicí v části severní, kdežto v části západní, kde je c. k. letohrádek Belvedere, palác Schwarzenberský a některé paláce vyslanectev, jest zároveň se IV. okresem *Wieden* sídlem vznešeného světa. V V. okrese *Margareten,* jakož i v zevních okresech XII., XIV., XV., převládá maloprůmysl, v okresích VI. *Mariahilf* a VII. *Neubau,* mezi nimiž se táhne živá ulice Mariahilfer Strasse, průmysl tovární a maloobchod. Okres VIII., *Josephstadt,* je čtvrtí úřednickou. Okresu IX. *Alsergrund* dodávají rázu velké nemocnice. — Na místě pozemků fortifikačních, dělících tato předměstí od bývalých obcí předměstských, táhne se od r. 1893 ulice 76 *m* široká, zvaná *Gürtelstrasse,* kte-

rou jde i městská dráha, se sady a náměstími, z části vysoko nad hladinou Dunaje. Zevní okresy: na jihu X. Favority (*Favoriten*), s obyvatelstvem převážně českým; na jv. XI. *Simmering* s městskou plynárnou a elektrárnou, mnoha továrnami, ústředním hřbitovem a širými zahradami zelinářskými. Okresy hraničící s okresem pátým XII. *Weidling*, XVI. *Rudolfsheim*, XV. *Fünfhaus* mají podobný ráz jako okres pátý. Na záp. straně leží tovární a dělnické okresy XVI. *Otakring* s c. k. hlavní továrnou na tabák, zaměstnávající 1250 dělníků, většinou žen, a s dolnorakouským blázincem, a XVII. *Hernals*. Okresy XIII. *Hietzing* se zámkem Schönbrunnem na jz. a XVIII. Währing a XIX. Döbling na sz. jsou villové čtvrti vídeňské; v Döblingu provozuje se dosud rozsáhlé vinařství. XX. okres *Brigittenau* na dunajském ostrově na sz. od Leopoldova (od tohoto oddělen r. 1900), obsahuje četné továrny a dělnická obydlí, tak jako okres XXI. *Floridsdorf* na l. břehu Dunaje přivtělený r. 1905. Floridsdorf s příslušnými Eipeldau, Hirschstetten, Kagran a Aspern má ještě mnoho obyvatel zabývajících se zemědělstvím.

Počet ulic činí 2345 a délka jich 850.416 *m*; zaujímají 12,582.785 m^2 plochy. Z toho připadá na ulice dlážděné 6,577.180 m^2, na nedlážděné 6,005.000 m^2.

Osvětlování města děje se plynem (51.372 hořáků), z části světlem elektrickým (335 lamp obloukových a 79 žárovek).

Vodou je Vídeň výborně zásobena. Dne 24. října 1873 otevřen byl vodovod cís. Františka Josefa I. (*Hochquellenleitung*), jenž stál 46 mill.

korun a vede potrubím 95·5 *km* dlouhým pramenitou vodu z obvodu hory Sněžníku (Kaiserbrunnen 362 *m* a pramen Stixensteinský 304 *m* nad Dun.), a dodává denně 240—270.000 *hl* vody. Voda vytéká do nádržky vodní na Rosenkügel (88 *m*), odkud se čerpá do potrubí, vedoucího městem. R. 1878 vystavena nová čerpací stanice u Pottschachu, která přivádí 29 mill. *hl* vody. Posléze přibrány v l. 1891 až 1893 prameny v Höttenthale, zvané Wasserarmquelle a Reisthalquelle v údolí Nasswaldu, čímž získáno ještě 102 mill. *hl*. Spotřeba vody činí v zimě denně 914.000 *hl*, v létě 1,128.000 *hl*. Délka celého potrubí vodního je 715.855 *km*.

II. Obyvatelstvo vůbec, české zvlášť.

R. 1754 měla Vídeň 175.000 obyv. Již r. 1800 měla 231.000, r. 1857 467.000 (s předměstským obyv. 587.000) a r. 1890 817.000. Když přibyly do svazu města obce předměstské, bylo obyv. 1,341.897. Nyní podle výkazů r. 1900 a 1906 má:

Okres	R. 1900	R. 1906	Z toho Čechů r. 1900
I. Vnitřní město	58.503	49.523	930
II. Leopoldstadt .	144.365	153.856	5.535
III. Landstrasse .	138·094	152.789	9.244
IV. Wieden . . .	59.996	64.245	1.595
V. Margarethen .	106.647	121.615	1.559
VI. Mariahilf . .	61.747	66.843	2.018
VII. Neubau . . .	69.162	76.949	2.398

Okres		R. 1900	R. 1906	Z toho Čechů 1906
VIII.	Josefstadt . .	50.897	53.157	1.722
IX.	Alsergrund .	94.582	108.580	2.968
X.	Favoriten . .	127.626	144.335	23.487
XI.	Simmering .	37.075	43.277	2.079
XII.	Meidling . .	75.102	85.384	3.582
XIII.	Hietzing . .	64.564	89.384	1.960
XIV.	Rudolfheim .	80.989	96 849	5.908
XV.	Fünfhans . .	45.380	46.882	2 294
XVI.	Otakring . .	148.652	172.734	11.039
XVII.	Hernal . . .	90.410	102.933	6.568
XVIII.	Währing . .	85.797	88.234	3.343
XIX.	Döbling . .	37.302	45.970	1.284
XX.	Brigittenau .	71.445	80.461	6.874
XXI.	Floridsdorf .	—	56.000	—
		1,648,335	1,900.000	90.387

Posádka vojenská má 26.000 mužů. R. 1900 bylo z obyvatelstva 782.475 mužů (48·3%), 865.860 žen (51·7%). R. 1906 bylo obyv. 1,900.000 duší. Jest tudíž Vídeň co do obyvatelstva čtvrtým městem v Evropě a šestým na celém světě. Příslušníkův do Vídně bylo 636.000, do obcí v Dol. Rakousích celkem 191.000, do jiných zemí rakouských (mimo Uhry) 670.000. — Podle vyznání bylo 1,462.000 řím. katolíků, 54.000 evangelíků, 147.000 židů, jiných 12.000.

Z příslušníků rakouských udalo r. 1900 obcovací řeč: německou 1,386.115, českou 102.974, polskou 4346, rusínskou 805, slovinskou 1329, chorvatsko-srbskou 271 (větš. příslušníci uherští), vlašskou 1368. Čechů je celkem 6·1%, dle pramenů úředních, ve skutečnosti nejméně 300.000 č. 20%, dle novějších údajů 400.000!

III. Úřady a obecní správa.

Vídeň jest sídlem nejvyšších úřadů dvorských a říšských ministerií, velevyslanců, vyslancův a konsulův, dále říšské rady a zem. sněmu dolnorakouského, nejv. účetních a soudních dvorů, jakož i nejvyššího společného účetního dvoru, vrchního soudu zemského pro Rakousy p. Enží i n. Enží a Salcpursko, zemského obchodního soudu a 21 soudů okresních, vrchního soudu důchodkového, komory notářské a advokátní, zem. finančního ředitelství a prokuratury, ústřed. poplatkového a taxovního úřadu, hl. úřadu celního, mincovního a puncovního, hl. úřadu loterního, gener. ředitelstva tabákové správy, hl. zemské pokladny, gener. ředitelstva c. k. státních drah, jakož i drah soukromých, ředitelstva pošt a telegrafů, obch. a průmyslové komory, ředitelstva cís. lesních statků, zemské školní a nejvyšší zdravotní rady; dále jest sídlem arcibiskupa, metropolitní kapitoly a konsistoře, apošt. polního vikariatu, obou vrchních církevních rad evangelických, obce starokatolické a židovské rady náboženské. Dále je tu velitelství 2. voj. sboru, doplňujícího se z Dolních Rakous a z jižní Moravy, vrchního velitelství zeměbrany a místního velitelství, pěší divise 4., 25. a 47., jízdní divise a 2. a 14. dělostřelecké brigády.

Obecní správa zakládá se na statutu ze dne 24. března 1900 a jeho doplňcích. Všech 21 okresů tvoří jedinou obec, podléhající sněmu zemskému a jeho polit. úřad nižší instance dolnorak. místodržitelství. Měst. zastupitelstvo skládá se ze 165 členů na 6 let volených ve třech sborech podle jednotlivých okresů podle výše obyvatel-

stva. V čele správy jest purkmistr a tři jeho zástupci, jež potvrzuje císař. Městská rada mimo praesidium má 27 členů. O zvláštních záležitostech jednotlivých okresů radí se okresní zastupitelstva o 18 členech. Výlohy města pro rok 1907 činily 199,801.000 K. Do sněmu dolnorakouského vysílá Vídeň 22, do říšské rady 33 poslanců.

Průmyslová činnost jest ve Vídni znamenitá a kromě domácí potřeby zabývá se vývozem do Srbska a Turecka, Ruska a Rumunska. Sem hlavně spojení má oděvnictví atruhlářství nábytkové vedle průmyslu ozdobnického. Dobré pověsti požívají nástroje chirurgické a fysikální, hudební, věci stříbrnické a zlatnické, paramenty atd. Obchod knihkupecký je značný, ale nakladatelství slabé. Známá jsou také vídeňská piva. (Dreher.)

V obchodu byla Vídeň ode dávna střediskem mezi zeměmi podunajskými a vlašskými a od jihu šla hlavní obchodní cesta na sever. Dosud jest město hlavním místem obchodu obilního a s dobytkem.

Vídeň jest sídlem peněžní a věcné i obilní bursy, nejhlavnější v Rakousku, jež i mezi bursami evropskými zaujímá místo vynikající.

IV. Umění.

V umění výtvarném nabyla Vídeň významu teprve koncem XVIII. stol. Mimo dóm Svatoštěpánský a Maria Stiegen nemá město budov středověkých a také staveb renaissančních se mu nedostává, ale za to za Leopolda I. a Karla VI. vznikly zde působením *Jana Bernharda Fischera*

z Erlachu (1656—1723) a *Lukáše von Hildebranda* (1666—1745) podobně jako v Praze skvostné památky slohu barokového, jež dosud dodávají Vídni zvláštního rázu. Vedle budov dvorních (zámek Schönbrunn, česká dv. kancelář, zimní jízdárna a dvorní knihovna) a budov prince Eugena Savojského, paláce zimního a Belvederu vznikly znamenité paláce šlechtické jako Starhemberský, Lichtensteinský letní a Majorathaus, Schwarzenberský, Kinských, Trautsonský, Brennerský a j.

Věhlas vídeňské plastiky založil *Raphael Donner* (1693—1741), po němž následovali *J. Vil. Beyer* (1725—1806), *Jan Hagenauer* (1732—1810), *Jan Martin Fischer* (1740 až 1820) a portretista *Fr. X. Messerschmidt* až 1783). Vynikající umělci doby empirové byli architekt *Peter v. Nobile* (1774—1854) a sochař *Fr. Zauner* (1746—1822).

Význam novějšího vídeňského malířství netkví v umění historickém a monumentálním. *Friedr. Heinr. Füger* (1751—1818) žije dosud jako miniaturista. Snahy *Jos. v. Führicha* (1800 až 1876), vrstevníka Overbeckova a *Karla Rahla* (1812—65) uvésti do mody monumentální fresky, nezdařily se a i později nebylo porozuměno pěknému a vysokému umění *Anselma Feuerbacha* (1829—80), který v l. 1873—76 působil na akademii. Proto mnohé mladé talenty jako *Moritz v. Schwind, Edvard Steinle* a j. raději se obrátili do ciziny. Za to výborně se dařilo skromnějším oborům portrétnímu, krajinářskému a genrovému. V portrétu vynikl po *Fügerovi* a obou *Lampi* (otec a syn 1751—1830, 1775 až 1837) *Friedr. Amerling* (1803—87): byl vedle

miniaturisty *Mor. Daffingera* (1790—1849) miláčkem vídeňské aristokracie. Krajinářství, jež slibně počali *Jakub a Rudolf Alt* (otec a syn, 1789—1872, 1812—1905), dovedl k vrcholi *Em. Jak. Schindler* (1842—92), nejlepší z německých mistrů intimní krajiny. Z genrových malířů vynikají: *Ferd. G. Waldmüller* (1793--1865), *Peter Fendi* (1796—1842), *Jos. Danhauser* (1805—45), později *Ed. Kurzbauer* (1840 až 1879); malé obrazy z lidového života a interieury maloval *A. v. Pettenhofen* (1821—89), orientální obrazy žhavého koloritu *Karl L. Müller* (1834—92). Tyto všecky předstihl barvitostí svých obrazů *Hans Makart* (1840—84), s nímž dělil se o přízeň vznešeného publika toliko *Hans Canon-Straširybka* (1829--85), malíř původu českého. Z novějších dob buďtež uvedeni: portrétisté *Herm. Angeli* (* 1840), *Leop. Horowitz* (* 1839), *Kaz. Pochwalski* (* 1855); krajináři *Theod. v. Hörmann* (1840—95), *Hugo Darnaut* (* 1850), *Karl Moll* (* 1861); selský malíř *Ferd. Andri* a malíř ve všech oborech pracující *Gust. Klimt* (* 1862).

Umění stavitelské podporovaly ve Vídni zvlášť příznivé okolnosti. Od r. 1848 vznikly krásné stavby chrámové (kostel Altlerchenfeldský, chrám votivní) a stavba arsenalu zaměstnávala také četné umělce. Rozmach na poli tom nastal zvláště rozšiřováním města, a monumentální stavby na Ringstrasse podávají obraz eklektické tvorby toho času. Z architektů nabyl velikého jména stavitel dómu *Friedr. Schmidt* (1825 až 91), mistr gotiky prvého řádu, zvl. svými stavbami chrámovými (Maria v. Siege, sv. Othmar, sv. Brigitta) a radnicí, *Aug. v. Siccardsburg* (1813—68) a *Ed. van der Nüll* (1812—68)

kráčeli ve stopách franc. renaissance (dv. opera, palais Larisch), kdežto *Heinr. v. Ferstel* (1828 až 83), stavitel rak. musea průmyslového a university, *Gottfr. Semper* (1803—79) a *Karl v. Hasenauer* (1833—94), stavitelé dv. museí, hradního divadla a nového hradního křídla, holdovali renaissanci italské. Dán *Theophil Hansen* (1813—91) vystavěl budovu říšské rady ve slohu staroklassickém. Nejlepší pověsti těší se nyní *Otto Wagner* (* 1841) tvůrce moderního slohu.

V plastice působili vedle přistěhovalých mistrů (Fernkorn, Zumbusch) zvláště portretisté *Kundmann, Tilgner, Weyr, Hellmer* a j.

V. Dějiny.

Jméno města, dosud nevysvětlené, objevuje se teprve za Římanů, kteří zde měli obrannou vojenskou stanici (Vindomana, Juliobona a Castra Flaviana); zdá se, že pochodí od slovanského kmene Venetů, Vindů. Až do Karla Vel. valily se tudy zástupy polodivokých národů na západ. Vévoda Leopold Svatý († 1136) obnovil město na úpatí hradu jeho se rozkládající, syn jeho Jindřich Jasomirgott založil tu nový hrad na nynějším náměstí Am Hof, pod jehož zdmi usadil skotské mnichy a položil základy (1144) ke kostelu sv. Štěpána. Vév. Leopold VII. vystavěl nový hrad (nyn. část Švýcarského dvoru), cís. Bedřich II. prohlásil Vídeň za město říšské a nadal je novými výsadami, rozšířenými za Přemysla II. Nejvyššího rozvoje dostoupilo za vév. Rudolfa IV., který založil r. 1365 universitu a místo starého dal základ k nynějšímu velechrá-

mu svatoštěpánskému. Když Turci dobyli Cařihradu, byla Vídeň opevněna silněji než dosud, a i přes to r. 1484 dobyl ji uherský král Matyáš. Útok sultána Solimana I. podařilo se odraziti udatností hr. Salma, načež Vídeň znovu opatřena pevnějšími hradbami. Před nimi zastavil se r. 1619 hr. Thurn a r. 1640 Švédové, — také Turci r. 1683 po několik neděl marně jich dobývali. Jelikož pak město samo nedostačovalo, usazovali se zvl. řemeslníci před městem. R. 1724 zřízeny kol. města hradby zděné a před hradbou ustanoven opevňovací obvod 950 *m* zšíří, který neměl býti zastavěn, mimo to kolem stávajících předměstí vystavěn byl hradební násyp. Zrušením klášterů a zahrad za Josefa II. vznikl ve vnitřním městě čilejší ruch stavební. R. 1849 rozmnožila se předměstí vídeňská, a když pak průmysl ve městě rostl, vznikaly vedle nich četné osady poloměstské. Značná nouze o byty přiměla vládu, že dopouštěla na některých místech, aby opevňovací obvod se zúžil, a tak vznikly řady domů na periferii v Josefově a na Heumarktu. R. 1850 dostalo město nový statut a z města a 34 předměstí utvořena byla jediná obec, dělící se na 9 okresů, až dosavadní opevnění zachováváno. Konečně 20. pros. 1857 svolil císař František Josef I., aby hradby vnitřní město obklopující byly zrušeny, pouze bylo vymíněno místo parádní pro vojenské přehlídky, jež však r. 1868 bylo odkoupeno pro stavbu nové městské radnice. R. 1865 otevřena byla Okružní třída, s níž parallelně vede silnice určená pro povozy těžké. Pak od r. 1874 přibývaly okresy nové, jichž počet do r. 1905 vzrostl na 21 (viz svrchu).

VI. Život ve Vídni.

Život ve Vídni dosud vyniká různými zvláštnostmi od života jiných velkých měst odchylnými. Starousedlý Vídeňan dosud vyniká jistou bodrostí a dobromyslností, pak veselou letorou, a má humor, miluje hudbu, tanec a zpěv. Rád chodí do přírody a tuto jeho lásku podporuje krásné vídeňské okolí. Divadla a zábavné místnosti všech druhů hrají vynikající roli v jeho životě. Jakožto středisko hudební má Vídeň pověst světovou a stačí tu uvésti jenom jména skladatelů ve Vídni působivších jako Beethoven, Mozart, Schubert, Brahms, Goldmark, Straussové, Suppé, Millöcker a j. Vídeňští Volkssängři jsou tamnější specialitou. Prater je v létě shromaždištěm vídeňského světa. »Der Heurige«, mladé víno, jest oblíbeným nápojem starousedlíků vídeňských, ač historické firmy, kde víno to se čerpalo v Hernalsu, Dornbachu a j. musily už dávno ustoupiti moderním činžákům. Starý typus vídeňského fiakra začíná mizeti ,ale malý »piccolo«, »Brot-Schani«, »Salamucci-Verkäufer« náleží dosud ku zvláštnostem Vídně. Vídeňanka je, ať jako děvče, ať jako žena, snůškou půvabu, lehkomyslnosti, jisté drsnosti, humoru, měkkosti i dobromyslnosti. Rázovité ženy z ovocného trhu (Naschmarkt) zasluhují povšimnutí.

Nelze však zamlčeti, že dřívější heslo Vídeňanů »Leben und leben lassen«, moderní dobou valně pokleslo, zvláště vůči nám Čechům, ku kterým Vídeň čím dále tím více se chová nikoli mateřsky jako hlavní město říše, jejíž král. České je součásti, ale macešsky. Čech bývá Vídeňanům pro posměch a je na jevištích Tingl-tanglů

a různých zábavních místností stálou figurkou posměšnou.

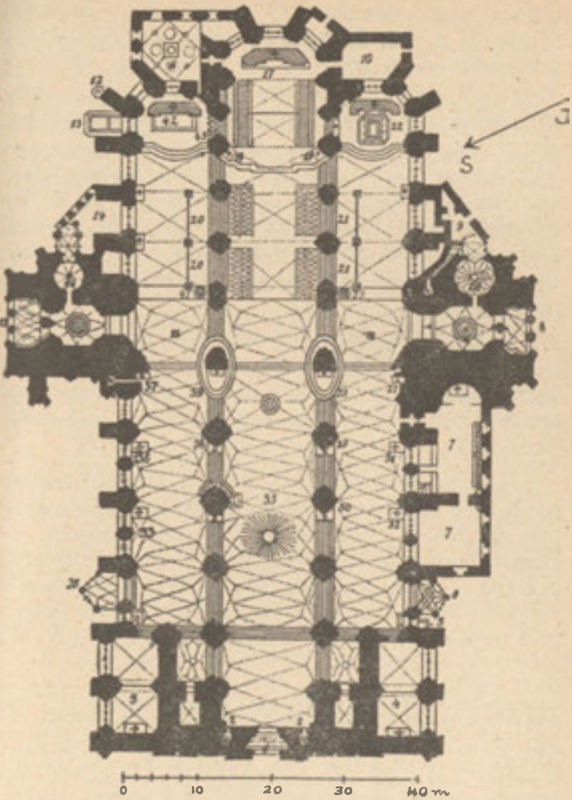
Stejně v mnohých listech humoristických. Pro kulturní snahy české nemá Vídeňan porozumění, neřku-li pro národní rovnoprávnost.

1. Vnitřní město.

1. Dóm svatého Štěpána, Kärntner Strasse, Graben, Michaeler Platz.

Středem vídeňského ruchu a velkoměstského života jest náměstí zv. *Stephansplatz,* do něhož ústí hlavní tepny Graben, Kärntnerstr. a Rotenturmstr. Vynikající budovy zde jsou: arcibisk. palác (roh Rotenturmstr.), Thonetův dům (roh Brandstädte, na sz. z r. 1883), obch. dům Phil. Haas & Söhne (roh Graben z r. 1867) a j. Uprostřed

* **Dóm sv. Štěpána,** arcibiskupský chrám metropolitní, z nejznamenitějších got. staveb rakouských. První novostavba nynějšího chrámu v pozdním románském slohu z r. 1230 zakončena obrovitým portálem, za Přemysla Otakara českého přistavena příční loď a polygonální chor a současně zvýšena střední loď a fasada. R. 1304 místo polygonálního choru zbudován chor gotický, za Rudolfa IV. obnovena podélná loď a přistaveny obě gotické kaple vedle fasady. Jižní věž, 136·70 m vys. z l. 1359—1458, *Hanuš Prachatický.* Obě fasadní věže 64 m vys., zvané »Heidentürme« jeví ještě pozdní románské tvary. Věž severní 65 *m* vys. dokončil 1579 *Hans Saphoy.* V l. 1852 restaurovali dóm velmi důkladně sta-

Vnějšek dómu: 1. Hlavní brána. 2. Schodiště ke kůru a věžím. 3. Křížová kaple, nad ní komora reliquií. 4. Býv. kaple vévodská. 5. Náhrobek básníka Nitharta Otty Fuchsa. 6. Brána zv. Singertor. 7. Dvě doní sakristie. 8. »Primglockchentor«. 9. Byt kostelníkův a vchod do hl. věže. 10. Býv. komora relikvií. 11. Horní sakristie. 12.

vitelé Leop. Ernst († 1862), Fr. Schmidt (†1891), a Jul. Hermann, další opravy dály se v l. 1862—64 a 1901—2.

Obrovská hl. brána (Riesentor, plán 1) a jižní Singerthor (6), od níž v l. je náhrobek básníka Neitherta Ot. Fuchse ze XIV. stol. (5) otevírají se jen za slavností. Stále otevřena je toliko Primglöckchentor nebo Primtor (8). Na str. sv. gotická kazatelna, na níž 1456 kázával františkánský mnich Capistranut. Vchod sev. slove Adlertor (15); brána »Bischofstor« bývá zavřena.

Vnitřek (vchod jižní nebo severní věží; chory zavřeny 1—4, kaple 1—7 hod. odp.; kostelník otevře) je 108 *m* dl., 35 *m* šir. a 22·5 *m* v podélné střední lodi vysoký. Poněvadž střední loď nemá oken, panuje ve chrámu velebné pološero.

Klenbu nese osmnáct silných sloupů, zdobených více nežli 100 sochami. Četné barokové oltáře ze XVII. stol. zvyšují malebný dojem. — Pozoruhodna je *kazatelna* prý od Ant. Pilgrama z Brna (č. 1512), Eligius i. Herzogenkapelle Křížová kaple (3), s hrobkou prince Savoyského, nad ní komora reliquií (vstup vš. dne mimo sob.

Kazatelna na paměť sv. Jana Kapistrána, který zde kázával. 13. Vchod do nové hrobky. 14. Byt pohřebníkův. 15. »Adlertor.« 16. »Bischofstor«. Vnitřek: 17. Hlavní oltář. 18. Oltář sv. Jana Nepom. 19. Oltář sv. Karla Borom. 20. Kůr hudební. 21. Císařská oratoř 22. Náhrobek cís. Bedřicha IV. 25. Schody k cís. oratoři. 26. Kaple sv. Kateřiny se křtitelnicí 27. Oltář sv. Leopolda. 28. Oltář sv. Josefa. 29. Oltář Mariahilf. 30. Oltář sv. Aloisia. 31. Oltář srdce Ježíšova. 32. Oltář sv. Terezie. 33. Oltář sv. Františka Seraf. 34. Kazatelna. 36. Oltář sv. Františka Xav.. 37. Oltář sv. Petra a Pavla a kůr varhanový s poprsím stavitele. 38. Oltář sv. Kateřiny. 39. Oltář P. Marie. 40. Kaple sv. Barbory. 41. Schody na kůr. 42 Oltář Srdce Ježíšova. 43, Plotna, na níž položena srdce Rudolfa IV. a jeho choti Kateřiny.

Čáry tečkované značí tvar chrámové klenby.

od 10 do 11 hod., 40 h). — V choru ženský chor (42) s hrobem prý vév. Rudolfa IV., v hl. choru hl. oltář od Hanuše Bocka (1640, olt. obraz kamenování sv. Štěpána od Tob. Bocka). Pod zemí stará knížecí hrobka, do níž pochovávají se dnes jen vnitřnosti členů panovnické rodiny. V již. pobočním choru náhrobek cís. Bedřicha III. († 1493). V již. lodi příčné mramorový *turecký pomník* od Edm. Hellmera (1894) na paměť druhého obležení tureckého. Vedle *kaple sv. Kateřiny* s krásnou gotickou klenbou.

Výstup na *věž svatoštěpánskou* (533 schodů) dovolen vš. dny 8—5 hod. Vstupenky (40 h), vedle u kostelníka (9). Ve druhém poschodí zvon 402 centnýře těžký z r. 1711, lidově zvaný »Pummerin«. Širý rozhled.

Stock im Eisen Pl., jz. pokračování svatoštěp. náměstí, zvaný od »hole v železe«, modřínového pahýle, hustě hřebíky pobitého prastarého odznaku města Vídně, všelikými pověstmi opředeného a umístěného od r. 1890 na paláci Equitable, roh Kaerntner Str.; železný prsten má letopočet 1575 a monogram H B.

Kaerntner Strasse je nejvznešenější obchodní ulice vídeňská a z jara a na podzim z večera korso vznešeného světa. V l. Maltézský kostel sv. Jana Kř.

Graben čili Příkopy byly až do XIII. stol. jz. hranicí města. Na s. straně *Aziendahof* (pasáž č. 31), v ital. sl. renaissančním a *Trattnerhof* (č. 29), na j. str. *Grabenhof* (č. 14) od Wagnera a Thienamana. Uprostřed 21 m. vys. *sloup sv. Trojice*, zbudovaný 1693 na paměť moru r. 1673

od Burnaciniho. — Na obou *kašnách* olov. sochy sv. Josef a sv. Leopold od J. M. Fischera (1804).

Nedaleko na sever **kostel sv. Petra,** nejstarší chrám vídeňský, zal. od biskupa Arno Solnohradského (790—803), obnovený 1702—13 od Fischera z Erlachu. Z venčí mramor. relief cís. Karla Vel. od R. Weyra (1906).

Od záp. konce Příkopů vede druhá hl. ulice Kohlmarkt k façadě dv. hradu na Michaeler Pl., na jehož vých. straně je kostel sv. Michala (*Michaeler Kirche*) ze XIII. stol., později přestavovaný. Uvnitř četné náhrobky, také dv. poety cís. Karla VI. Pietra Metastasia († 1782).

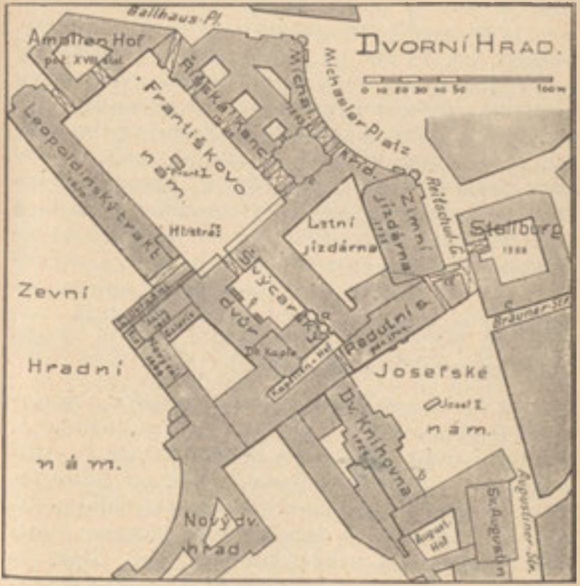
2. Císařský dvorní hrad.

C. k. dvorní hrad (die Burg), zal. od vévody Leopolda VI. předposl. Babenberkovce před r. 1221, jest od r. 1278 sídlem habsburského rodu panovnického. Je to rozlehlá skupina budov, obsahující několik dvorů, ale bez náležité jednotnosti, jelikož několik panovníků v různých stoletích o ní pracovalo. Nejznamenitější jsou stavby Jana Bern. Fischera z Erlachu (za Karla VI.), z jehož plánů však provedena jenom dvorní průčelí říšské kanceláře, dv. knihovna a zimní jízdárna. Plány ty však i pro novější práce jsou rozhodujícími.

Hlavní průčelí na Michaeler Pl., vystavěné dle staré rytiny r. 1889—93 zakončuje říšskou kancelář směrem k městu a činí se svými kopulemi a bohatou skulpturální výzdobou imposantní dojem. Levý rohový pavillon, jediná stará část

průčelí náleží k sousední zimní jízdárně, spojené překlenutým podjezdem s částí, zvanou *Stallburg* z r. 1556.

V přízemí Stallburgu konírny pro španělské koně (přístup pond., čtvrt. 9—12 hod.) v patře

nejvyšší komorní úřad, generální intendantura dv. divadel (plán *c*) a jiné dv. kanceláře. — Sál jízdárny přístupen v pond., čtvrt. 9—12 hod. se strany podjezdu (plán *d*); automat pro vstupenky 60 h.

Od Michalského náměstí hlavním portálem do velikolepé rotundy 24 *m* v průměru a 34 *m* vy-

soké, odkudž přístup k nejv. komornímu úřadu a pokojům císařského komonstva, v levo ku klenotnici (pl. *e*).

Ve vnitřním hr. dvoře, zvaném Franzenspl. uprostřed bronz. jízdecká *socha Františka I.* od Marchesiho na sv. křídlo zv. *Reichskanzleitrakt* z r. 1728 nyní sídlo císařovo (vchod z prostř. brány). — Na str. sv. *Amalienhof*, přestavěný v XVII. stol., po smrti Josefa I. sídlo jeho vdovy Vilemíny Amalie Brunšvické, nověji sídlo † císařovny Alžběty; v přízemí úřad nejvyššího štolby. Trakt Leopoldinský (z let 1660—62, po požáru 1668—70) obývala Marie Terezie a Josef II. Nyní v 1. posch. ceremoniální pokoje a směrem k zevnímu hradnímu náměstí pokoje cizinecké. V mezipatře kanceláře vojenské, v přízemí v pr. kancelář dvorního vinného sklepa, jehož sklady jsou pod ní, v l. hradní hl. stráž (paráda vš. dne v 1 hod.) Průjezd v l. od hl. stráže vede na zevní hradní náměstí.

Na jv. straně Františkova nám. stojí *Schweizerhof*, přestavěný 1536—52 za Ferdinanda I. Vniterný dvůr odpovídá v podstatě staré, r. 1278 obnovené, stavbě babenberské. V l. strážnice tělesné stráže, v pr. schody k ceremoniálním sálům a dvojramenné schodiště vyslanecké (Botschafterstiege) a úzké volné schodiště, jímž vystupují návštěvníci ku prohlídce hradu (pl. *f*). Vedle hradní kaple, přístupná vš. dne 7—9½ h. dopol. Východní podjezd vede vedle sálů redutních z r. 1744 na náměstí Josefské.

Mezi ceremonialními sály vyniká Galeriesaal a der Neue Saal obnovené 1898 Rittersaal byl proveden r. 1805 a r. 1898 rozšířen. Mramorový

sál vede k bývalým osmi pokojům císařovny Marie Terezie a Josefa II.

C. k. klenotnice (vchod v rotunde mezi Michalským a Františkovým nám., přístup viz Přehled návštěvy), obsahuje habsbursko-lotrinský domácí poklad, korunovační insignie, klenoty a pod. Je vystaven v pěti nádherně zdobených síních. (»Průvodce« z r. 1905 60 h). Ve II. síni klenoty římsko-německé říše, pak klenoty z pokladu řádu zlatého rouna, ve III. síni rakouské korunovační klenoty a řádové odznaky, cís. koruna, kterou dříve jakožto arcivévodskou rakouskou a českouherskou korunu královskou nosívali habsburští knížata při vjezdu do Frankfurtu před korunovací císařskou, z doby Rudolfa II. Ve IV. síni soukromé klenoty cís. domu, proslulý florentinský diamant, vážící $133^1/_3$ karátu a j.

Křídlo jv. dv. hradu tvoří **dvorní knihovnu,** dokončenou 1726 od J. B. Fischera z Erlachu, s hl. průčelím na Josefské nám.; a na kupole Minerva na čtyřspřežení, nad pobočnými budovami Atlas a Gaea. Celou délku budovy zaujímá *Dvorana* (vstup viz Přehled návštěv. Tab. 4. asi nejkrásnější knihovna světa s elliptickou kupolí a sloupovím po stranách. Fresky od Daniela Grana (1730). Mramorové sochy Karla VI. a j. snad od Petra Strudela. Architektonickou dekoraci doplňují bohatě zdobené regály na knihy. Při návštěvách cizích mocnářů užívá se této dvorany k cerclům.

Dvorní knihovna (ředitelem dv. rada prof. dr. Jos. Karabáček), obsahuje 900.000 svazků; z těch 8000 prvotisků, 38.000 hudebnin, 27.000 rukopisů, 30.000 autografů, 350.000 mědirytin

atd. V letních měsících bývají ve dvoraně různé výstavy. — *Čítárna* (vstup viz Přehled návštěv Tab 4.), jest v bývalé knihovně Augustinského kláštera. — Ve sbírce hudebnin je také Kutnohorský kancionál. — Ve III. posch. (vstup na jv. straně Josefského nám., prostř. dveře, pond.-sob. 9—2 hod. od 1. srp. do 15. září zavř.), papyrus arcivévody Rainera, velká, r. 1877—78 ve Fayumu nalezená a později doplněná sbírka listin v 10 řečích. Velký vědecký katalog z r. 1894.

Průjezd v j. rohu Františkova nám. v l. vedle stráže ústí na zevní hradní náměstí (*Äusserer Burgpl.*, také *Heldenplatz*), jež uzavírá na jz. hradní brána (*Burgtor*), zbudovaná r. 1821—24 od P. v. Nobile. Na náměstí bronzové pomníky prince Eug. Savojského a arcivév. Karla, vítěze u Ašprů od A. D. Fernkorna (1865 a 1860). Náměstí toto má tvořiti dle plánů Gottfr. Sempera a R. v. Hasenauera střední dvůr **Nového hradu,** který by tvořil s oběma musei dvorními velikolepý celek. Provedeno je však dosud jen jedno křídlo na jv. straně náměstí, palác ve slohu pozdní renaissance, jehož vnitřní stavbu řídil v l. 1897—1907 vrch. stav. rada Fr. Ohmann, nyní L. Baumann. Zadní strana sousedí s císařskou zahradou (nepřístupna).

3. Jihozápadní část vnitřního města.

Na záp. od Kärntnerstr. leží Neuer Markt s pěknou fontánou, r. 1873 v bronzu obnovenou od Raph. Donnera (1793). Originály figur ve střed. dvoře nové radnice. — Na záp. straně

náměstí **Kapucínský kostel** z r. 1622—32 ve slohu barokovém, s *císařskou hrobkou*. (Vstup viz Přehled návštěv. Tab. 4. Vchod v l. od kostela, dveře č. 2.) se 131 rakvemi ve staré (panovníci do Karla VI. a jich manželky) a nové kryptě (zal. 1748, s rakvemi členů rodu Habsbursko-Lotrinského). — »Historisch-chronologisches Verzeichnis« stojí 20 h.

Dále Tegetthoffstr. na Albrechtspl. se *sochou Mozartovou* (1896 od V. Tilgnera), naproti na Augustinerbastei *Albrechtsbrunnen* (1869 od J. Meixnera) a nahoře na baště jízdecká socha arcivévody Albrechta, vítěze u Custozzy (1898 od Zumbusche). — Záp. stranu náměstí uzavírá **palác arcivévody Bedřicha** s proslulou knihovnou, zvanou *Albertina* (vstup v. str. 45), se sbírkou kreseb a mědirytin.

Na záp. str. Lobkovického nám. *palác Lobkovický* od C. A. Cannevale 1685—90.

Kostel sv. Augustina, dvorní farní chrám, se dv. hradem souvisící, s nápadně dlouhým chorem, má uvnitř *náhrobek Marie Kristiny*, dcery Marie Terezie od Canovy. Před chorem Loretánská kaple, v níž uschovávají se v urnách srdce císařů a císařoven. Mimo to hroby cís. Leopolda II., van Swietena, těl. lékaře Marie Terezie, pol. maršálka hrab. Dauna (»patriae liberatori« zřídila Marie Terezie).

. V Dorotheerg. ku Příkopům vedoucí nová zastavárna č. Dorotheum (vš. dny 3—5 hod.).

Josefské nám. s bronz. pomníkem cís. Josefa II. jako římského imperátora, omezuje na sz. redutní sály dv. hradu, na jz. dv. knihov-

na (podjezd v záp. rohu vede do Švýcarského dvoru); jv. Augustinský klášter, v jehož býv. knihovně je čítárna dv. knihovny; na v. č. 5 palác kn. Palaviciniho, v helenistickém slohu s karyatidami od T. F. v. Hohenberga (1783—84). Vedle italské vyslanectví. — V s. rohu podjezd na Michaelerpl.

Odtud Schauflerg. podle Umělecko-průmyslového spolku (*Kunstgewerbeverein* č. 2) a zemědělské společnosti (*k. k. Landwirtschaftsgesellschaft*) na Ballhauspl., kde jest ministerstvo zál. vnějších a cís. domu.

Sev. odtud Minoritenpl. s **kostelem Minoritů** (r. 1276 od Přemysla II. pro minority založený, nyní kongr. vlašské postoupený, v l. poboční lodi mosaikový obraz Raffaelův, představující Leonardovu Večeři Páně, v pr. lodi pomník básníka Pietra Metastasia, r. 1782, od Luccardiho; kostel r. 1906 opraven nákl. státu a země), c. a k. *domácím, dvorním a státním archivem* (asi 100.000 listin, ke studiu 9½ až 2½, v n. 10—1 otevřeno; sbírka vystavených listin stř. 10—1 h. na vstupenky, jež se vydávají den před tím v ředitelství, katalog 1 K) a **ministerstvem kultu a vyučování** (č. 7. pův. palác Stahrembersky). — Čís. 5 a Bankgasse 9 kníž. *Lichtensteinský majorátní dům.*

Na vých. od Minorit. kostela Herreng., v níž č. 7 **české krajanské ministerstvo**, č. 11 místodržitelství, č. 13 dolnorakouská sněmovna (vstup. 1. čna.—30. září od 9—1 hod., ohlásiti se u portýra). Průjezd a dvůr byly 13. března r. 1848 hlavním jevištěm revoluce. V 1. posch. dolnorakouská *Zemská knihovna* o 19.000 sv. a se zajímavými místnostmi.

Herreng. ústí na s. na Freiung., na j. na Michaeler Pl.

4. Severozápadní část vnitřního města.

Náměstí Am Hof je největší na starém městě a zde stával nejstarší hrad Babenberkovců (srv. nápis na rohové budově říšského ministerstva války č. 14). Uprostřed Mariánský sloup (1668), proti ministerstvu války jízdecká socha *pol. maršálka Radeckého* (Zumbusch 1892). V l. vedle ministerstva býv. jesuitský kostel Am Hof (u devíti kůrů andělských) do r. 1906 farní, na záp. str. č. 6 Rakouský kreditní ústav, na sv. straně č. 10 hl. požární stanice.

Na záp. náměstí Freiung. V l. č. 2 *Rakousko-uherská banka* (1860, stavěl Ferstel), vedle **palác hraběte Harracha** (1689) s velmi cennou *obrazárnou* (vstup viz Tab. 7. Vchod dveřmi v l. od hl. portálu, do 2. posch. Sbírka čítá 400 obr., zvl. mistrů italských a francouzských XVII. a XVIII. stol., Nizozemců a Španělů XVII. stol., velmi vzácných. Katalog vyjde co nejdříve. — V pr. č. 4 na konci Herreng. **palác knížete Kinského** s bohatou façadou, ve slohu barokovém (1709—13 od Wildebranda).

Stranu sz. tohoto náměstí zaujímá **kostel u Škotů** (*Schottenkirche*), v XIX. stol. několikrát restaurovaný, s hrobem i pomníkem hr. Stahrenberga († 1701) a vév. Jindř. Jasomirgotta, jehož pomník je na zevní straně kostela (1893 Breitner). — Kostel náležel kdysi býv. benediktinskému opatství, zvanému Schottenhof, jejž založili r. 1158 skotsko-irští mnichové.

V sv. rohu Freiungu, Renng. 4 hraběcí **Schönbornovský palác** v barok. slohu ok. r. 1770 snad od Fischera z Erlachu, s malou obrazárnou (100 obr., vstup viz Tab. 8.), vchod v krásné vstupní předsíni v pr. Katalog z r. 1905 40 h.

Od sz. konce Příkopů v pr. ulicí Tuchlaubn nejstarší částí města, na nám. *Hoher Markt*, kde bývalý palác Sina (č. 8, r. 1860 přestavěl Hansen) ,stojí prý na místě býv. římského praetoria (pam. deska). Uprostřed nám. *votivní pomník* Zasnoubení P. Marie (1732, dle návrhu Fischera z Erlachu). Mezi Hoher Markt a Dunajským kanálem bývala do r. 1622 židovská čtvrt. — Ulicí Judeng. a Ruprechtsg. v p. malý *kostel sv. Ruprechta*, zasluhující povšimnutí proto, že je to jediný vídeňský kostel s romanskými zbytky z VIII. stol. Náleží nyní Polákům.

Zpět a na sz. do Wipplingerstrasse, v l. č. 7 **ministerstvo vnitra,** zbudované r. 1714 od Fischera z Erlachu pro bývalou *českou dvorní kancelář*. Naproti, č. 8. **stará radnice**, darovaná r. 1316 městu od vév. Bedřicha Krásného. Baroková façada-z poč. XVIII. stol. Ve dvoře kašna s krásným olov. reliefem Perseus a Andromeda (1741. R. Donner). — V pr. vedle radničního dvora **radniční kaple**, také Salvatorova zvaná, půvabná, gotická to stavba. Od r. 1871 náleží starokatolíkům (otevř. jen v n. 10—12 hod.).

* **Maria Stiegen** (Maria am Gestade, kostel P. Marie na nábřeží), na sz. konci Salvatorg., z r. 1394—1427 v pozd. got. slohu, jeden z nejkrásnějších kostelů se sedmihrannou 58 *m* vys. věží, po r. 1820 opravený. Byl cís. Františkem I.

darován pro bohoslužby pro český lid, odkudž nazývá se českým národním kostelem. Po. r. 1850 odevzdán redemptoristům.

5. Východní část vnitřního města.

Proti části západní jsou ulice východního vnitřního města mnohem klidnější.

V Himmelpfortg. č. 8 je ***říšské ministerium financí,** býv. zimní palác prince Eužena Savojského, který zde † 21. dub. 1736, v bohatém baroku (1703—11, J. B. Fischer z Erlachu a Hildebrand) s krásným schodištěm. — Malý *kostel sv. Anny* ze XIV. stol., přestavěný r. 1632 ve sl. barokovém, je nyní kostelem francouzským (v ned. franc. kázání).

Singerstr. 7 u nám. Štěpánského jest **Dům německého řádu,** s ústř. archivem něm. ryt. řádu (vš. dny 9—2 hod.). Gotický chrám sv. Alžběty byl r. 1747 a 1864 obnoven; je zdoben štíty, prapory a náhrobky členů řádových. — Dále č. 16 **palác hr. Breunera** (dal zbudovati 1730 tehd. měst. hejtman Neupauer) s velkolepou barok. façadou. Vedle na Františkánském nám. *Mojžíšova kašna* (cínová, od J. M. Fischera 1798).

Hl. tepnou mezi Rotenturmstr. a Stubenringem je Wollzeile. Z téže na s. Essigg. s Brecherstr. a na Universitaetspl. (č. 2) stará universita, nyní **Akademie věd,** z r. 1753—55 od Dietricha a Enzenkufera, s krásnou aulou. Bývalý universitní kostel je uvnitř bohatě vyzdoben ve slohu barokovém. — Sz. (v sousedství Rotenturmstr.) Lugeck s bronz *sochou Gutenbergovou* (1900, H. Bitterlich).

Na vých. od Universitaetspl. Postgasse s klášterem Dominikánským (1572) a kostelem sv. Barbory (1772, nyní chrám řecký sjednocený); pak *ministerstvo obchodu* (č. 8) a hl. pošt. úřad (č. 10—12). Naproti poště v Dominikanerg. poštovní spořitelní úřad (1906, O. Wagner; 2000 úředníků). — Na Masném trhu (Fleischmarkt) řecký kostel (Řeků nesjednocených), přestavený 1858 od Hansena v byz. slohu.

Podél Dunajského průplavu táhne se Nábřeží Františka Josefa (*Franz Josefs Quai*) zdobené sady. Pod ním městská dráha. Odtud vedou tři mosty: *Aspern Brücke, Ferdinandsbr., Stephaniebr. a Augarten-* čili *Maria Theresiebr.* do Leopoldova.

6. Rigstrasse a její nejbližší okolí.

Z tramwayí projíždějí tyto tratě: č. Ar, Ak, Br, Bk, Ca, Ct, H, L, 5, 25. — Z Ringstr. pak vyjíždějí linie: z Börsenpl. č. 36, 40 (obě kolem Liechtensteinské galerie): z Schottengasse č. 37-39, 41, 43; z Burgringu č. 46, 49, 50, 52; z Opernringu č. 57; z Opernschleife č. 63 (Schönbrunn) 64, 67.

** *Ringstrasse* vznikla na bývalých pozemcích pevnostních a obepíná město podobně jako bulevardy pařížské, zároveň s nábřežím Františka Josefa v délce 3·5 *km* a v šířce 57 *km*. S velkolepými svými četnými budovami, nádhernými domy, pomníky, sady a zahradami náleží k nejkrásnějším ulicím světa a jest právem chloubou Vídně. Nejrušnější jest v části jihozápadní. Skládá se z řady ulic: Schottenring, Franzensring, Burgr., Opernr., Kärntnerr., Kolowratr., Parkring a Stubenr.

Při nábřeží Frant. Josefa, nedaleko mostu Marie Teresie, počíná na sz. *Schottenring* (dle dřívějších majitelů těchto pozemků, škotských mnichů). V pr. na nevelkém náměstí, jehož pozadí tvoří Rudolfova kasárna (Rossau) stojí *pomník Deutschmeisterů*, zřízený 1906 od Vídeňanů jejich domácímu pluku při jeho 200letém jubileu, od Jos. Benka. — Dále v l. **bursa** (1872 až 1877 dle plánů Th. Hansena), s krásnou předsíní a velkým sálem (bursovní hodiny 10—11, $12^1/_2$—$2^1/_2$; vstup do sálu 2 K, na galerii 60 h). V hoř. patře *Museum pro rakouskou lidovědu* (vchod Wipplingerstr. M. für oesterreichische Volkskunde) obsahuje asi 13.000 předmětů, většinou však z německých zemí rakouských. Slovanského tu nemnoho, namnoze pod cizí etiketou. (Vstup viz Tab. 7.)

V pr. č. 11 *policejní ředitelství*, č. 7, roh Hessg., *Stiftungs- č. Sühnhaus*, zbudovaný na místě Ringtheatru (1885, od F. Schmidta), vyhořelého r. 1881. Za Schottenringem v pr., mezi Währinger Str. a Universitätsstr.

Maximiliansplatz, kde mezi sady vypíná se nádherný **chrám Votivní** (*Votivkirche*), zbudovaný v l. 1856—79 od Ferstela v got. slohu, z nejznamenitějších novějších staveb chrámových ve Vídni. Je to trojdílná basilika s lodí příční, a řadou pobočních kaplí, s krásným průčelím, bohatou ozdobou figurální a dvěma 96 *m* vys. prolamovanými věžemi. Nádherně zdobený vnitřek je přístupný od 6—11, od 4 do 6 hod.

V Universitní ulici č. 7, *sborové velitelství*, pak Ebendorferstr. (ústí do ul. Universitní) č. 6 *Průmysl. hygienické museum* s vynálezy k o-

chraně dělníků v průmyslu (vstup volný ú., stř., č., so., n. 10—4, ve svátek 9—1 hod.). Dále:

*Franzensring, nejvelikolepější část celé Ringstrasse.

V pr. **Universita,** ve slohu ital. renaissance (1873—84 od Ferstela) s četnými posluchárnami a sbírkami universitními. Portikus, k němuž vede rampa a schodiště, je zdoben ve štítě skupinou »Zrození Atheny« od Jos. Tantenhayna. Velká aula přístupna za zpropit. — Střed záp. façady zaujímá univ. knihovna (675.000 sv., vš. dny 9—8, v létě 9—5 hod., 16 srp. až 16. září zavř.).

Universita víd. založena 1365, zreorganisována za Marie Teresie r. 1752 od van Swietena, čítá 450 professorů a docentů a přes 6300 studentů a 1800 posluchačů. K Čechům a Slovanům chová se nepřátelsky. — K universitě náleží ještě: hvězdárna, fysikální ústav (IX. Türkenstrasse 3), botan. zahrada a museum, chem. ústav, anatomicko patholog. mus., anatom. ústav a evang. theolog. fakulta (IX. Türkenstr. 4).

Proti univ. *Liebenberg-Obelisk,* na pamět udatného víd. purkmistra za obležení Turků, na již. straně krásný *radniční park,* s pomníkem skladatelů valčíků Lannera a Strausse (1905, Seifert). — V létě pond., čt. $5^1/_2$ odp. vojenská hudba.

Radnice jest asi nejvíce vynikající budovou vídeňskou po dómu svatoštěpánském. Byla zbudována v l. 1872—82 dle plánů Fried. v. Schmidta v got. slohu, s motivy renaissančními. Mohutná 100 *m* vysoká věž zakončena měděnou sochou rytíře. Uvnitř pozoruhodné zasedací síně.

(Vstup viz Tab. 8.) Také *radniční sklep* (pravé rak. víno) jest umělecky vyzdoben. — V I. patře *městská knihovna* (vstup. v. Tab. 5.) s bohatou literaturou, týkající se Vídně, a *Historické museum města Vídně,* které poskytuje přehled dějin města Vídně od časů římských, ve středověku, po obležení Turků až po doby nejnovější v plánech, pohledech, obrazech, předmětech kulturně historických a jiných památkách, vesměs nápisy označených. Přístup z Feldstr. prvním dvorem, pak v I. po slavnostních schodech č. 2. (Vstup viz Tab. 5.) Stavba radnice stála 30 mill. korun.

Za radnicí pomník jejího zbudovatele Schmidta (1896, v. Hofmann), naproti ní v Landesgerichtsstrasse č. 7. **palác Černínský** s *obrazárnou (od květ. do říj. 2krát týdně, katalog 40 h).

Na vých. straně Franzensringu a proti radnici je **dvorní hradní divadlo** (*Hofburgtheater*), zbud. v l. 1880—86 dle plánů Sempera a Hasenaura v bohatém pozdním slohu renaissančním. (Vnitřek přístupen vš. dny 9—12, 2 až 5, v n. a ve sv. 9—12 hod., vstupenky po 60 h v automatu u vchodu k jevišti proti Volksgarten.) Hlediště slohu Ludvíka XIV., pro 1530 osob.

Od divadla až k Burgringu prostírají se sady zvané **Volksgarten,** založené r. 1823 od cís. Františka II. (stolice 4 h). Uprostřed *chrám Theseův* (1823 od Nobile, pro Canovovu skupinu Theseovu, obsahuje od r. 1900 **Ephesus Museum** s částí rakouských vykopanin z Efesu v M. Asii (ostatek v Belvederu; vstup po., čt. 9—1 hod. za 20 h; od list. do dubna zavř. Illustr.

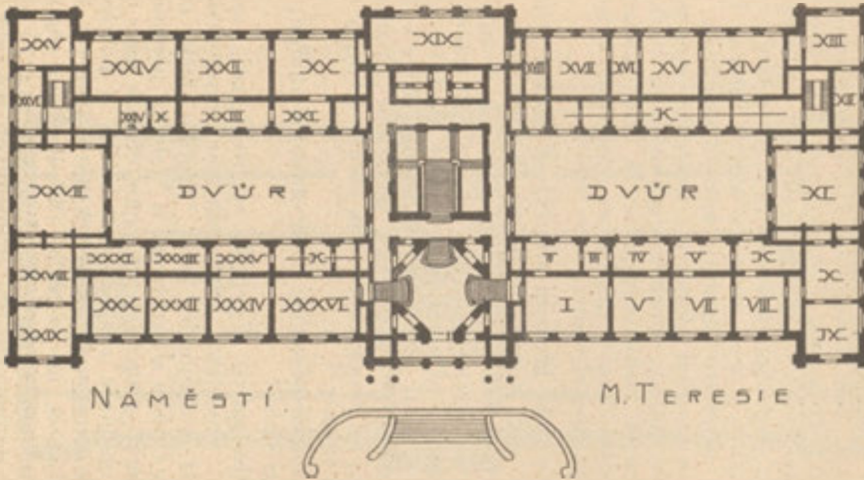
katalog 1 K). Mimo to mramorový *pomník Grillparzera* (1889, K. Kundmann) a v části poblíž dv. divadla činoherního *pomník cís. Alžběty* (1907, Ohmann a Bitterlich). U jižního vchodu na zevním hradním nám. fontána od Tilgnera. V sadech četně navštěvovaná restaurace (koncerty).

Proti Volksgartenu **budova říšské rady** (Reichsratsgebäude) se sněmovnou poslanců i sněm. panskou, postavená v l. 1874—83 od Hansena v řeckém slohu (vstup v. Tab. 8., portýr pod rampou). Na rampě čtyři bronzoví koněkrotitelé od *Jos. Laxe* a osm řec. a řím. historiků od Kauffungena, Seiba a j. — Před budovou *fontána Pallas-Athény* 15 *m* vys. (1902, socha Pallady od Kundmanna).

Na j. Schmerling-Platz s pomníkem Anzengruberovým (1905, Scherpe) a **justičním palácem** ve slohu něm. renaissance (1874—81 Alex. Wielemans).

Dále Burgring ,od něhož v p. mezi budovami obou dv. museí na Maria Theresia Pl. kovový **pomník cís. Marie Teresie** od Zumbusche, s architektonickým podstavcem od Hasenauera, celkem 19·40 *m* vys. — Mimo to čtyři fontány a dvě obrov. skupiny koněkrotitelů. Na jv. straně náměstí:

Umělecko historické museum, zbudované 1872—81 od Hasenauera, s použitím plánů Semperových, v ital. slohu renaissančním. Pokrývá plochu 169 × 74 *m* a má 2 dvory. Až po temeno střední kupole se sochou Pallas Atheny dosahuje výšky 64·32 *m*. Ve druhém patře nad okny portrétní hlavy umělců.

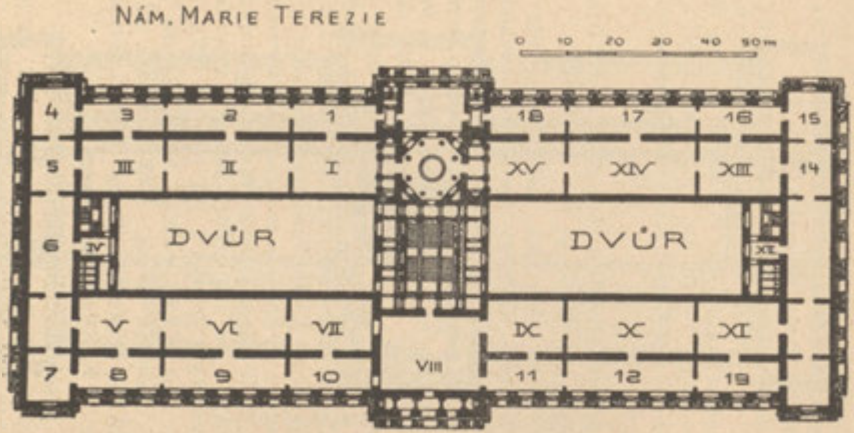
Umělecko-historické dvorní Museum. (Mezipatro.)

Museum jest z prvních uměleckých sbírek světa a počíná bohatými uměl. sbírkami Ferdinanda I., pak Maximiliana II., arciv. Karla Štýrského, Ferdinanda Tyrolského a j. R. 1889 byly všecky sbírky cís. domu sloučeny v museum nynější. — Vchod jest ve středním traktu (vstup v. Tab. 6.) proti pomníku Marie Terezie. Hluboký přízemek obsahuje antické skulptury, nápisy a musejní knihovnu; mezipatro egyptskou sbírku, antiky, umělecko-průmyslovou sbírku a zbraně: I. patro obrazárna; II. patro akvarelly a kresby. Není-li dosti času, prohlédněme aspoň mezipatro a I. patro.

Ve velké předsíni prodává se katalog: Uibersicht der kunsthistorischen Sammlungen des Allerhöchsten Kaiserhauses (1904, 1 K 20), jakož i katalogy speciální; v pr. vedlejší vchody do mezipatra, přímo pak nádherně zdobené schodiště v němž je Canonův Theseus (dříve v Theseustempel Volksgarten), na stropě Apotheosa umění od Munkaczyho, pak obrazy a reliefy různých mistrů.

Dolejší přízemek bývá obyčejně zavřen; požádati sluhu!

Mezipatro. Egyptské starožitnosti, založ. 1821, rozšířeny 1878 sbírkou miramarskou. Zvlášť pozoruhodny jsou **antiky, řecké etruské a římské starožitnosti a **sbírka předmětův umělecko průmyslových, z největších toho druhu, obsahuje výrobky středověké a novověké. Vedle množství cenných kusů z dědictví burgundského, jež připadlo Habsburgům sňatkem Maxmiliana s Marií Burgundskou (1477) obsahuje zejména zbytky znamenitých pokladů Rudolfa II., Praze odňatých (katalog 80 h). —

Umělecko-historické dvorní Museum. (I. patro.)

Sbírka zbraní, která vyrovná se téměř madridské Armerii, pochází najmě od Ferdinanda I. a jeho syna Ferdinanda Tyrolského (sbírka Ambraská) (katalog 80 h).

I. patro s 15 sály a 18 kabinety zaujímá obrazárna: v l. (záp. str.) oddělení italských, španělských a franc. škol s obrazy mistrů moderních; — v pr. (vých. str.) školy německé a nizozemské. V l. 1878—91 byla obrazárna v Belve-

---

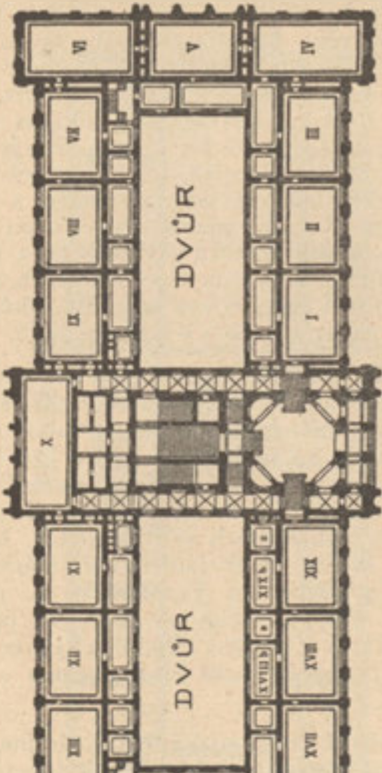
Vysvětlení plánů Umělecko-historického musea.

Mezipatro, str. 109.

Sál I.—VI. Egyptské starožitnosti. VII.—VIII. vásy. IX. menší skulptury mramorové, terrákotky. X. Římské skulptury. Xa.—XI. Řecká díla mramorová. XII. Antické bronzy. XIV. Řezané kameny, torentické práce, sklo a sloň. XV.—XVI. Mince a medaile. XVII. Umělecký průmysl středověký. XVIII. mathem. nástroje, hodiny atd. XIX. zlatnictví, práce křišťálové a z polodrahokamů. XX. Keramika, smalt, sklo atd. XXI. Skvostné nábytky. XXII. Plastické práce ze břeva a sloně. XXIII. Rukopisy, textilnictví. XXIV. Skulptury z mramoru a bronzu. XXIVa. mramory a dronzy. XXV. Zbraně středověké do 16. stol. XXVI. Zbraně z poč. 26. stol. XXVII. Zbraně z doby Karla V. XXVIII.—XXIX. Zbraně 2. pol. 16. stol. XXX. Zbraně 16—17. stol. XXXI. Ručnice. XXXII. Zbranč 17. st. XXXIII. Honební zbraně. XXXIV. Zbraně 17.—19. stol. XXXV. Orientálské zbraně XXXVI. Zbraně turnajové. — K, kančeláře.

1. poschodí. Obrazárna, str. 111.

Sály I.—IV. Mistři italští. V.—VII. Skola moderní. VIII.—X. Němci. XI.—XV. Nizozemci. 1.—18- Kabinety.

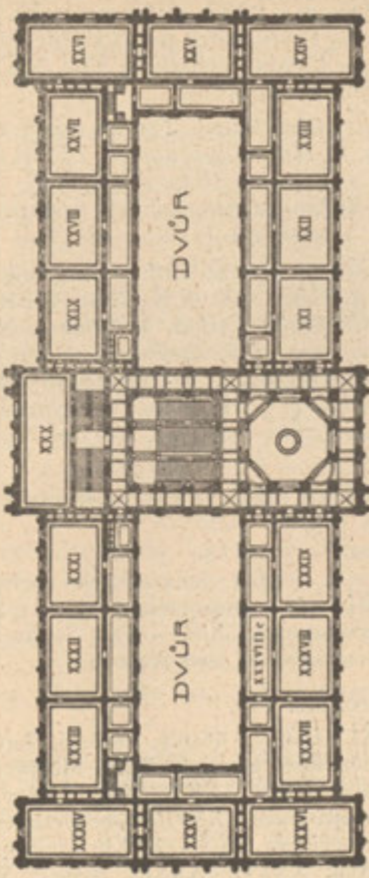
Přírodovědecké dvorní Museum. (Mezipatro.)

deru a byla již v XVIII. stol. téměř tak bohata jako dnes. Ze sbírky Rudolfovy z Prahy přeneseno sem přes 700 obrazů (Correggio, Tizian), ze sbírky arciv. Leopolda Viléma, syna Ferdinanda II., nizozem. místodržitele, pochodí většina Nizozemců a mnoho Benátčanů, od arciv. Ferdinanda Tyrolského Raffaelova Madonna v zeleni (I. S. 29) a Morettova sv. Justina. Starých obrazů je tu 1717; moderních, stále rozmnožovaných 400. (Velký katalog starých mistrů s illustr., 2. vyd. 1907, 12 K, menší katalogy po 80 h a 1·20 K; moderní mistři a akvarelly po 1 K. Jména malířů jsou udána na všech obrazech.) Z moderních mistrů českých vyniká tu Brožíkův obraz Tu felix Austria nube (VII. kab. 341).

Přírodovědecké museum na sz. straně náměstí zbudované v tutéž dobu od těchže stavitelů jako mus. umělecko-historické souhlasí s tímto ve všem, leda že není stejně široké (70 *m*). Na kupoli je obrovská socha Helia, na ballustradě portrétní sochy, na druhém poschodí portétní medaillony vynikajících přírodozpytců. Museum obsahuje sbírky, jichž jádro tvoří sbírku J. v. Bailou, již koupil cís. František I. r. 1748 ve Florencii. Vchod (vstup srv. Tab. 6.) proti pomníku Marie Terezie. Úřední »Führer durch des k. k. Naturhistrische Hofmuseum« v garderobě za K 1·20.

Z předsíně vedou nízké schody do mezipatra, naproti pak imposantní schodiště k foyeru I. patra. Velký nástropní obraz (Koloběh života) od Canona.

Mezipatro obsahuje 19 hlavních sálů (na stěnách krajiny označené jménem malíře), v nichž

Přírodovědecké dvorní museum. I. patro.

jsou sbírky mineralogicko-petrografické, geologicko-palaeontologické, praehistorické a ethnografické. — První patro má rozsáhlé sbírky zoologické. — Dvojité schody u sálu XXX. vedou ke sbírkám botanickým.

Pozadí nám. Marie Terezie tvoří **c. k. konírny** (*k. k. Hofstallgebäude*), z části dle plánů Fischera z Erlachu 1850 přestaveno, s pozoruhodnou sbírkou korunovačních a státních kočárů, sedel a postrojů (vstup viz Tab. 8.).

Východní pokračování Burgringu tvoří *Opernring*. Hned v l. na počátku Albrechtsgasse pomník Goetheův (1900, Hellmer). Na j. naproti Akademie výtv. umění (viz níže). — Na konci Opernringu **c. k. dv. operní divadlo** (*k. k. Hofoperntheater*), ve slohu francouzské ranní renaissance (1861—69, Ed. van der Nüll a A. v.

Vysvětlení plánů Přírodovědeckého musea str. 113 a 115.

Mezipatro, str. 113.

Sál I.—V. Sbírka minerologicko - petrografická; VI—X. Sbírka geologicko palaentologické; XI.—XIII. Sbírka praehistorická; XIV.—XIX. Sbírka ethnografická. Ostatní kabinety jsou pracovny.

I. patro, str. 115.

Sál XXI. Houby, hlístky, ostňáci, červi. XXII hmyz. XXIIc. Raci, pavouci. XXIII. Měkýši, měkýšovití a víŕníci. XXIV., XXV., XXVI. Ryby. XXVII. Mloci a obojživelníci. XXVIII. Obojživelníci. XXIX. Ptactvo rakouské říše. XXX.—XXXIII. Ptactvo. XXXIV. Kostry ssavců. XXXV.—XXXIX. Ssavci. XXXVIIIc. Sbírka kraleviče Rudolfa.

Siccardsburg. Nad loggií dva okřídlení koně od Hähnela. Vnitřek přístupný na vstupenku 60 h od 3—5, o prázdninách 9—12, 2—5 hod.). — Naproti opeře *Heinrichshof* (1861—63, Hansen).

Po té následuje *Kärntner Ring*, s krásnými domy obytnými a vznešenými hotely. Za náměstím v pr. *Schwarzenberg Platz*, s pomníkem pol. maršálka Karla Schwarzenberga (1867, Hähnel). Na vých. str. č. 1. palác arciv. Ludvíka Viktora (1864—69 od Ferstela v ital. renaissančním slohu), č. 7. dům kupců (1903, v. Gotthilf); nedaleko bronzová socha sochaře Rafaela Donnera (1906, Kauffungen).

Jako pokračování Ringstrasse následuje krátký Kolovratring a Parkring, na němž v l. č. 12. budova zahradnické společnosti (*Gartenbau-Gesellschaft*, 1864, Weber), v níž jsou t. zv. »Blumensäle« a divadlo Variété. Dále v l. palác něm. rytířského řádu (1864—68, Hansen), nyní sídlo arcivévody Eugena.

Na jv. v Parkringu rozkládá se městský sad *__Stadtpark__ s kursálem (1867, J. Garben), a četnými pomníky (mal. v. Haanena, Jak. Schindlera, hud. sklad. A. Brucknera, purkm. Zelinky, hud. sklad. Schuberta, mal. Amerlinga a Makarta).

Poslední část Ringstr. je *Stubenring*, na němž v pr. č. 5. **c. k. rakouské museum pro umění a průmysl,** zbud. 1868—71 od J. v. Ferstela. Sgrafitové frýsy a majolikové medaillony s portréty umělců byly prvním příkladem ozdob toho druhu ve Vídni. Mimo sbírky umělecko-průmyslové obsahuje museum knihovnu četné sály.

Chodbou spojeno jest s umělecko-průmyslovou školou (1875—77 Ferstel). — Museum založeno bylo po příkladě londýnského South-Kensingtonského musea, jakožto první toho druhu na pevnině r. 1863 a obsahuje teď asi 31.000 předmětů srovnaných ve 24 skupin. (Vstup v. Tab. 6.) V hořejším patře slouží sály XI.—XII. k občasným výstavám, síně ostatní obsahují napodobení historických interieurů a knihovnu asi o 29.000 svazcích a 58.000 uměleckých listů m. ji. ozdobné rytiny od XV.—XVIII. stol., vzorky výšivek a krajek z doby renaissance a j. Pro studium přístup mimo pond. denně v létě 9—2, v n. a ve sv. 9—1 hod., v zimě 9—1, 6—8½ hod.

Na záp. str. Stubenringu obch. a živnostenská komora (1906—7, L. Baumann).

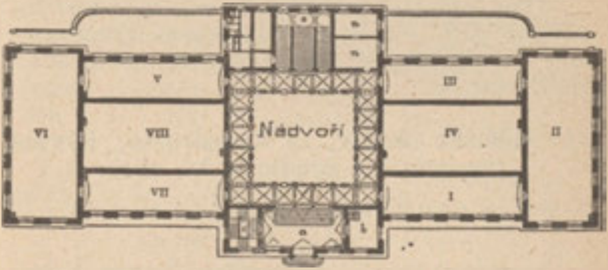
Ringstrasse končí u Aspernbrücke, jež tvoří hlavní cestu k Prateru.

Od Opernringu na jih *Schillerplatz* s pomníky F. Schillera, M. Lenaua a A. Grüna, pak *ministerstvem spravedlnosti a ministerstvem železnic.* Jižně **akademie výtvarných umění** (1872—76, Th. v. Hansen) ve slohu ital. renaissance, s bohatou ozdobou terakotovou. Akademie založena r. 1692 od Leopolda I., reorg. 1872. (Vstup srv. str. 45.) Uvnitř pozoruhodná aula (nástrop. obraz Pád Titanův od Feuerbacha), *museum sádrových odlitků,* v mezzaninu *knihovna* a sbírka mědirytin a kreseb, v I. patře *obrazárna.*

Proti akademii na jih **výstavní budova secesse** (1898, J. M. Olbrich), zvláštní budova

assyrsko-egyptských motivů se zlacenou kupolí ve tvaru vavřínového stromu. Pavillon secesse je na rohu

Ovocného trhu (Naschmarkt) s nímž sousedí dosud nehotový *Karlsplatz* s evang. školou, technikou a zvl. **kostelem sv. Karla.** Chrám tento je hl. dílem J. B. Fischera z Erlachu a zbudován v l. 1715—1737 na paměť moru, dle vzoru chrámu sv. Petra v Římě. Uvnitř hrob básníka Collina († 1811). —

Museum pro umění a průmysl. (Přízemí.)

Sál I. Umění zlatnické a smalty. II. Novější keramika. III. Sklo. IV. Stará keramika a práce z nedrahých kovů. V.—VI. Nábytek. VII. Sbírka textilní. VIII. Skulptury, vázby, práce z kůže.

Na sev. straně náměstí: *obchodní akademie* (1862, Hansen), *dům umělců* (1868, Weber, vstup viz Tab. 10.) ve slohu renaiss. a zejm. **dům hudební jednoty** (*Musikvereinsgebäude*), zbud. 1869 od Hansena v ital. slohu renaiss., s krásnými sály koncertními a učebnami konser-

vatoře. Jednota, zal. 1812, má bohatou sbírku nástrojů, rukopisů, hudebnin, medaillií atp. (volný vstup 15. září až 15. července út., čtv., so. 11—1 hod., vchod Canovag.). — Na vých. straně náměstí bude státi městské museum cís. Frant. Josefa.

V ulici *Am Heumarkt* (ze Schwarzenbergpl.), jest veliké kluziště víden. Eislaufvereinu; za tímto, směrem k vnitřnímu městu *Beethovenpl.* *s pomníkem Beethovenovým* (1880, Zumbusch), a budovou akademického gymnasia.

Dále Am Heumarkt *mincovna,* za městským parkem *ústř. tržnice* a proti stanici Hauptzollamt (zvané dle blízkého hl. celního úřadu) Bürgertheater.

II. **Městské okresy za Ringstrasse, bývalá předměstí a předměstské obce.**

7. Severovýchod: Leopoldov (Leopoldstadt) a Prater.

Tramwaye: trati Ct a O jezdí po Tabostr. K Prateru vedou n. j. trati A, B, C, H, 2, 5, 25; k sev. nádraží A, C, 2, 5; k severozáp. nádr. O, 3, 5. — Spojovací dráha od hl. celního úřadu k Pratersternu.

Leopoldov, vídeňskou čtvrť židovskou, protínají dvě důležité ulice: Taborstr., vedoucí k nádr. severozápadnímu a Praterstr. k nádr. severnímu a Prateru.

Taborstr. počíná u mostu Ferdinandova. V l. č. 10. Plodinová bursa, (*Produktenbörse,* 1890, König), v krásném franc. slohu renaissančním.

Prostřed Taborstr. v l. vede Augartenstr. k **Augartenu** (Lužánky), parku, zal. r. 1655,

rozlehlém 50 *ha,* ve slohu francouzském, jejž cís. Josef II. otevřel obecenstvu; pamatuje na to nápis nade vchodem: »Allen Menschen gewidmeter Erlustigungs-Ort von ihrem Schützer.« V zámku augartenském bydlí arcivévodkyně vdova Marie Josefa.

Praterstrasse počíná rovněž nedaleko mostu Ferdinandova, ale hlavního přílivu dostává se jí od mostu Aspernského. — V Praterstr. v l. č. 23 je *Židovské museum* (vstup v so. 11—1 hod. volný, sv. 11—1 za 20 h). Dále v l. č. 31 *Karltheater* (1847 v. d. Nüll a v. Siccardsburg), pak kostel sv. Jana Nepom. (1845, K. Rössner, prohlídka jen za jasných dnů). — Nedaleko v Tempelgasse 5 *synagoga* a Zirkusg. 22 chrám tureckých židů (1887, Wiedenfeld). Praterstr. ústí na

P r a t e r s t e r n s vysokým pomníkem admirála Tegetthoffa (1886, Kundmann a Hasenauer).

C. k. **Prater,** od r. 1570 majetek cís. dvoru, byl r. 1776 od Josefa II. učiněn přístupen obecenstvu. Část přední, novostavbami značně súžená, mezi Ausstelungsstr. a Hauptallee je t. zv. Volks- č. Wurstelprater s četnými pivnicemi, vinárnami a restauracemi, pak rozličnými boudami, kolotoči, divadly loutkovými atp. Zvláště v n. a ve sv. je tu středisko veselého života vídeňského lidu. Z restaurací vyniká zahradní rest. *Eisvogel,* v létě přeplněná, pak jakožto zábavní místnost *Venedig in Wien* s obrovským kolem, z něhož pěkný rozhled (kolo se točí od 2 h., vš. dne 60 h, v n. a ve sv. 40 h; v zimě 1 K). — Vznešený svět navštěvuje zvl. hlav. alej (Haupt-

allee), 4 *km* dlouhou, kde bývají zvl. z jara velkolepá korsa. Promenáda táhne se až k t. zv. rondeau a k c. k. Lusthausu, v jehož okolí park jest velice malebný. V levo hl. aleje tři velké kavárny (v létě odp. voj. hudba, v prvé divadlo Uranie pro přednášky s projekcemi), Hofbauerova rest. a Braune Hirsch. — V Rotundě (ýstavní budova z r. 1773), v záp. křídle c. k. *poštovní museum* (vstup viz Tab. 6.), se střechy (9—5 hod. výstup 40 h, výjezd až ku vnitřní galerii 20 h), širý rozhled.

Na konci Prateru *Freudenau* s velkou závodní dráhou a zimním přístavem freudenavským (z r. 1899—1903).

8. Jihových. části: Landstrasse, Wieden, Favoriten.

Tramway ulicemi Landstrasse - Hauptstrasse: F, Ungar- u. Fasang.: O, 4, pak ulicemi Rennweg a Simmeringen Hauptstrasse (konečná stanice při hl. vchodu ústř. hřbitova): 71. — Ku Wiedener Hauptstrasse: 64; k Favoritenstr. N, 67, 68; k již. a stát. D, O, 3, 4, 68. — Spojovací dráha od Pratersternu . úřadu (Hauptzollamt) a Arsenalu.

V okresu Landstrasse, který se rozkládá až po Heugasse na nám. zvaném Kolonitzpl. *kostel sv. Othmara* (také Weissgärbekirche, 1866—73, F. Schmidt), v got. slohu. Na jv. od kostela, v Rasumoffskyg. 23 je **říšský geologický ústav** s pěknými sbírkami (přístup jen od 1. květn. do 1. listop. po., ú., č., pá. 2—4 hod.).

Beatrixgasse 25, nedaleko Reisnerstr., jsou **sbírky arcivévody Františka Ferdinanda** (vstup stř., so. 10—4 hod.; 1 K. Katalog 40 h),

obsahující uměleckou sbírku rodiny d'Este, starožitnosti, antiky, práce renaissanční, sbírky přírodovědecké a ethnografické, pak hudební nástroje.

Hlavní ulicí vedle Hauptstrasse je Rennweg (od Schwarzenbergpl., na němž novostavba franc. velevyslanectví). Hned v pravo *Hochstrahlbrunnen* (30 *m* vys. světelná fontána v létě ú., č., so. večer, také koncerty), za ní **palác Schwarzenberský** (1697—1725 dle plánů Fischera z Erlachu). Za palácem přístupná zahrada.

Letohrádek **Belvedere** na Rennwegu náleží k nejvíce vynikajícím příkladům barokního slohu a je nejkrásnějším z císařských letohradů ve Vídni. Byl původně stavěn pro prince Eugena Savojského (*Dolní Belvedere* 1713—16, J. L. Hildebrandt). Horní Belvedere s bohatým rozčleněním i vniternou dekorací byl určen ku přijímání hostí. Později koupil jej František I. a r. 1776 umístěna v horním Belvederu cís. obrazárna. R. 1904 upraven za residenci arcivévody Františka Ferdinanda a je nepřístupen. V dolním Belvederu, v němž do r. 1889 byla sbírka ambraská jest od r. 1903 moderní obrazárna a od r. 1905 část Efeského musea.

* *Zahrada* je vezdy přístupna (až na jižní část za dol. Belvederem); byla zal. 1717 od Girarda. Ze zahrady přístup k obrazárně (katal. 60 h). — Dále na Rennwegu

Klášter Salesianek (č. 10) s kostelem o pěkné kupoli v ital. baroku snad od Fischera z Erlachu. — V l. č. 27. palác kn. Metternicha. V okolí t. zv. diplomatická čtvrt: v Metternichg. č. 3.

německé velevyslanectví, (1877—79, Rumpelmeier) č. 6 *velkobritské velevyslanectví* (1872, Wurm), původně pro vévodu Nassavského; Reisnerstr. č. 51. *řecké vyslanectví* a *ruský kostel.*

Rennweg č. 14 je vchod do **botanické zahrady** (otevř. dub.—říjen) s botanickým ústavem (1904), pak č. 16 *dvorní a státní tiskárna* (prohlídka pá. 10—12 hod. dop. po ohlášce u ředitelství). — Na j. od bot. zahrady v Landstrasser Gürtel *palác hr. Lanckoronského* (1905, Helmer a Fellner), s velkolepými uměleckými sbírkami, nikoli však přístupnými.

Pokračováním Rennwegu je *Simmeringer Hauptstrasse* v XI. okrese, vedoucí k **ústřednímu hřbitovu** (zal. 1873 Bluntschli a Mylius). Za Arkadami hroby slavných mužů: v l. Bauernfeld, Millöcker, Hasenauer, Suppé, Beethoven, Mozart, Schubert, Joh. Strauss, Brahms, Ghega; v pr. Anzengruber, pol. marš. Hess, Makart, Amerling, Tilgner, Ed. Herbst, Hansen.

Rozhraní mezi okr. Landstrasse a Wieden tvoří Heugasse s *palácem bar. Alb. Rothschilda* (č. 26 1884, Destailleur) a *pal. Aichholzovým* (1880, Streit). — Nádherné paláce jsou také v Alleegasse (č. 29 pal. *velkovév. z Toskány*) a Theresianumg. (č. 14 *pal. bar. Alf. Rothschilda*). V souběžné Favoritenstr. č. 13. *ústav hluchoněmých*, vedle č. 15. *Tereziánská rytířská akademie*, zal. 1746 s velkou zahradou (dříve cís. letohrad Favoriten, odkudž jméno nyn. X. okresu). Na Wiedener Hauptstrasse č. 75 *pal. arcivév. Rainera.* V přiléhající Rainergasse č. 13. malé *Museum Vindobonense* s řím-

skými nálezy z Vídně (vstup volný st. 2—5 hod.).

Předměstí Favority čítají nejvíce Čechů mezi svým obyvatelstvem. Za státním nádr. a Maria-Joseph-Parkem jest rozsáhlý **c. k. dělostřelecký arsenál** z r. 1849—56 s krásnou *budovou kommandantury* (v. d. Nüll a Siccardsburg), proti níž **c. k. vojenské museum** pro sbírky býv. cís. zbrojnice, v románsko byzantském slohu od L. Förstera a Hansena, s bohatou výzdobou. (Vstup viz Tab. 2. Katalog z r. 1903 1 K 50 h). Před museem 320 děl, v l. rakouská od XV. stol., v pr. dobytá. Některá z nich velmi ozdobná. Vedle vchodu řetěz 583 *m* dl., jímž r. 1543—1602 zatarasili Dunaj mezi Budou a Peští. Sbírky jsou stejně bohaté jako venkoncem zajímavé.

Na j. Favorit kostel sv. Antonína (1900, od F. Neumanna). V ulici od z. na vých. okres, protínající Quellengasse č. 72 česká škola »Komenský«.

9. Jihozápadní okresy: Neubau, Mariahilf, Fünfhaus, Hietzing. Zámek Schönbrunn.

Tramway od Opernringu třídou Mariahilfskou (trať L, Z, 52) nebo Gumpendorfskou (trať 57, nebo Schönbrunnskou (trať 63) podél Vídeňky do Schönbrunnu a Hietzingu.

Na záp. od Justičního paláce a obou dv. museí rozkládá se okres Neubau, na j. od Lerchenfeldské třídy, na jejímž rohu proti Justič. paláci je *palác kníž. Auersperga* (1722, F. z Erlachu).

Na rohu Neustiftgasse, Hofstallg. 7 je **palác uherské tělesné stráže** (1720—30, dle plánů Fischera z Erlachu) od r. 1760 umístěna zde uherská noblgarda. — Na j. od Just. paláce německé lidové livadlo (*Deutsches Volkstheater* 1889 Fellner a Hellmer). Před tím pomník básníka Ferd. Raimunda (1898 Vogl). — Na konci Lerchenfeldské třídy v l. *starolerchenfeldský kostel* (u sedmera útočiště) z let 1848—61 dle plánů J. G. Müllera, vniterná výzdoba od E. v. d. Nülla, fresky od Führicha.

Mariahilfer Strasse dělí Neubau od okresu M a r i a h i l f. Uvádíme tu: kostel Mariahilf (1683—1753), před nímž pomník Haydnův (1887, H. Natter). — Dále v pr. na Neubaugürtel got. *kostel Lazaristů*. — Naproti *záp. nádraží*, v jejíž administr. budově je historické museum c. k. rak. drah (vchod Mariahilferstr. 132, vstup volný so. 12—4 a každou 1. neděli v měsíci 9—12 hod.; od 15. čce.—15. září zavř.). — Na Mariahilfer Gürtel fünfhauský farní *kostel P. Marie Vítězné* (1867—75, F. Schmidt). Mariahilfská tř. táhne se okresy Fünfhaus a Rudolfsheim až k Schönbrunnskému Vorparku.

Druhé hl. ulice okresu Mariahilf jsou *Magdalenenstr.*, v níž je divadlo na Vídeňce (Theater an der Wien, přestavěno r. 1900) a *Gumpendorfer Str.* s městským Eszterhazy-parkem, kostelem sv. Jiljí (1770) a kostelem evangelickým (1849 Förster a Hansen).

Zámek S c h ö n b r u n n mezi Meidlingem a Hietzingem, s překrásným parkem, hodí se výborně k odpolednímu výletu; do parku je přístup vezdy volný od rána do večera, do zámku jen v nepřítomnosti dvoru.

Letohrádek Schönbrunn, obyčejné letní sídlo císařovo, byl zbudován na místě dřívějšího zámku loveckého r. 1696 pro potomního císaře Josefa I., od J. B. Fischera z Erlachu, zůstal však nedokončen, až teprve r. 1744 za Marie Terezie dostavěn dle plánů Mik. Pacassiho. Zámek má délky 200 *m* a obsahuje 1441 pokojů a 139 kuchyní.

Na záp. straně schönbrunnského Vorparku přes most na předdvoří se dvěma fontánami od Hagenauera (v l.) a Zaunera (v pr.). Ze sálů vynikají: zrcadlový Hamiltonský, obřadový, pak zám. kaple a divadlo (přistavěno 1763). R. 1805 a 1806 sídlil zde Napoleon a zemřel tu také jeho syn, vévoda Zákupský r. 1852.

Park, 197 *ha* veliký, založil 1753—1775 Steckhoven a v. Hohenberg, podle starofrancouzského způsobu. Proti pravidlům leží zámek níže, kdežto park se rozkládá po návrší a vrcholí v gloriettu proti zámku. Park je zdoben sochami a fontanami. Na jeho záp. straně zool. zahrada, zvaná Menagerie, (vstup 10 hod. dopol. do soumraku, 40 h), a vedle botanická zahrada a skleníky (m. j. 28 *m* vysoká Livistonia australis, vstup po., ú., n. a sv. 10—5 hod. za 40 h, st., so. 2—5 zdarma). Z Gloriettu, sloupové síně, z r. 1775 (výstup v síni v pr.: 9—12, 1—6, říj.—do konce května 1—4 hod. za 10 h), překrásný rozhled po zahradě a pohled na město s Kahlenbergem v pozadí. — Od parku na v. za ulicí Zenogasse zábavní místnost a zahrada *Tivoli,* severozáp. brána parku vede do okr. Hietzingu.

10. Severozáp. okresy: Alsergrund, Währing-Döbling.

Tramway třídou Alserskou (trať 5) pak Währinringerstr. (E, F. 37—39, 41), Lichtensteinstrasse (36, 40) a Porzellangasse (D) přes Währinger Gürtel (8) do Pötzleinsdorfu (41), Döblingu (34, 37) a Neudorfu (36).

Okres Alsergrund prostírá se mezi Alserstrasse až k průplavu Dunajskému. Hl. ulice je Währingerstr., v níž mimo zmíněný Votivní kostel je v pr. čís. 10 *Chemický ústav* (1872 Ferstel) v l. č. 11. a 13 *Anatomický ústav* (1886, Avanzo a Lange) s anatomickým museem, v pr. č. 28 býv. palác hr. Chotka, v l. 25 *Josefinum*, býv. lékařsko-anatomická akademie, zal. od Josefa II. 1785, s anatomicko-pathologickým museem (vstup so. 9—1 hod.).

V téže ulici č. 59 **technologické průmyslové museum** obsahuje pozoruhodné sbírky technologické (n. 9—12, ú., č. 10—4 hod.; vchod Eisengasse 7) a v novostavbě Severing. 9 velkou strojovnu (n. 9—12, po. až pá. 10—4 hod.; v činnosti jen v n. 9—12, ú., č. 2—4 hod.). — V čís. 78 u Währinger Gürtel Jubilejní divadlo a Lidová opera (*Jubilaeumstheater u. Volksoper*, 1898 v. Kraus a Graf).

V Alsergrundu je také rozlehlý komplex budov c. k. všeob. nemocnice; pak Berggasse 16 *exportní akademie* a ve Waisenhausstr. c. k. *konsulární akademie* (1904, Baumann), naproti *Waisenhauskirche* (1722).

V Lichtensteinstrasse (ze Schottenringu asi proti Burse), ve které asi v okolí konsul. akade-

mie uprostřed velké angl. zahrady, v létě celý den otevř., **letní palác kníž. Lichtensteina** (1701—12 od Dom. Martinelliho) s palácem zahradním (1876 od Ferstela ve slohu renaiss.). Ve starém paláci je v obou hořejších patrech (v podjezdu zazvoniti, pak po nádherném schodišti ****Liechtensteinská galerie** (vstup v. Tab. 7.), z nejcennějších soukromých obrazáren světa. Zal. ve stol. 17. od knížete Eusebia a rozmnožena zvl. od knížete Václava ve stol. XVIII. Hl. obrazy Rubensovy (Dcery Kekropovy, šest obrazů Deciových, portréty) a Dyckovy (portrét M. Louisy de Tassis). Místnosti jsou překrásně zdobeny štukem a freskami. Katalogu není.

S Alsergrundem souvisí (za Währinger Gürtel) okres *Währing*, v jehož sev. části je villová čtvrt (*Cottage-Anlagen*). Na jz. odtud, Türkenschanzstr. 17 *hvězdárna* (1878 Feller a Hellmer, 9—11 dopol.), na sz. v okresu Döblingu kopečnatý **Türkenschanzpark** s restaurací a *rozhlednou* (pěkný pohled na Vídeň a okolí, přístup vš. dny 4—8, v zimě 2—4 odpol., v n. celý den, 20 h). — Na sev. straně parku *vysoká škola zemědělská.* Nedaleko fontána arciv. Karla Ludvíka (1906 Hofmann v. Aspernburg).

Sev. pokračování Döblinger Hauptstrasse je Hohe Warte, s četnými villami, *meteorolog. ústř. stanicí,* s krásným *parkem barona Rothschilda* (přístup do zahrady a skleníků od pol. dubna do pol. června st., pá. 2—6 hod. odpol., 1 K), vede do *Heiligenstadtu* (tamže Pfarrpl. č. 2., býv. *obydlí Beethovenovo*) a do oblíbeného výletního místa *Nussdorfu.* (Bockkeller zur Rose, Bräuhaus-Rest.).

Díl III. Okolí Vídně.

1. Kahlenberg a Leopoldsberg (na sev.).

Výlety do vídeňského okolí zařizuje cestovní kancelář Russell & Co. Franz-Josefs-Quai 19: *a*) jízdy do Neuwaldeggu, na Kahlenberg a do Prateru, *b*) do Klosterneuburgu a Greifensteinu, c) do Heiligenkreuzu, Meyerlingu a Badenu, *d*) do Schwechatu (Dreherův pivovar) a Laxenburgu, *e*) z Vídně přes Schönbrunn, Mauer, Kalksburg, Laab, Vídeňským lesem do Tullnerbachu, Purkersdorfu a Hütteldorfu, *f*) z Vídně přes Schönbrunn, Hietzing, Weidlingen ku Sophienalpe a zpět přes Neuwaldegg-Dornbach. V cenách 10—12·50 K jsou obsažena všecka vstupná, zpropitná, jakož i obědy (bez nápojů). Vyjma jízdy sub *c*) a *d*) konají se výlety při nejnižší přihlášce 4 osob. Bližší v kanceláři.

Vhodná místa, ze kterých lze přehlédnouti Vídeň i nejbližší její okolí, jsou: Věž svatoštěpánská, plateau před zámkem v Horním Belvederu, Rotunda v Prateru, obrovské kolo v Angl. zahradě, *Spinnerin am Kreuz, nejvyšší bod Vídeňského vrchu, Heuberg č. Galitzinberg blíže Ottakringu u Neuwaldeggu, Schafberg mezi Neuwaldeggem a Pötzleinsdorfem, Glorietta v Schönbrunnu, Tivoli, Hermannskugel u Sieveringu (nyní Habsburgswarte), Kahlenberg a Leopoldsberg blíže Nussdorfu, Michaelerberg u Pötzleinsdorfu a m. j. Namnoze přehlédneme jak širou rovinu na sv., tak i Přední Alpy až k Alpám Štyrským na j. Všecka místa jsou snadno přístupna dílem drahou ozubenou (Kahlenberg), dílem tramwayí, nejnověji (1905), velkolepou silnicí od Kahlenbergu velkým obloukem na jih až ku pokračování Mariahilfské třídy. Pěšiny jsou všude označeny barevnými značkami.

Z přečetných výletů vždy vděčných a malebných podáváme tu jenom některé, nejhlavnější a nejzajímavější.

Do *Nussdorfu* městská dráha (ze Schottenringu v 16 min., denně 21 vlaků, 30, 20 h), státní dráha (z nádr. Frant. Josefa v 10 min., 90, 30, 20 h), nebo tramway (trať 36, od bursy za 27 min., 20 h). — Z Nussdorfu na

Kahlenberg o z u b e n o u d r a h o u (také v zimě), ve 30 min. za 1·50 n. 1 K, tam a zpět 2 K n. 1 K 20 h. (v n. a ve sv. 1 K 40 h), rodinné lístky, pro 5 osob tam a zpět 5½, v n. a ve sv. 6 K; vlaky v létě každé hodiny, odpol. každé půlhodiny. — Mimo to tramway do Grinzingu (trať 38) a Sieveringu (39).

Z Nussdorfu, od nádraží na záp. vzhůru podél kolejí tramwayových, jichž konec (4 min.) je přímo u nádraží dráhy ozubené. — Z této vyhlídka v pr. na Kahlenberg, k němuž pojí se v pr. Leopoldsberg, v l. na zámek Kobenzl s parkem. Dráha je 5·2 *km* dlouhá.

Kahlenberg (483 *m*). Hned za stanicí rozhledna *Stephaniewarte* (20 h, »Panorama« 10 h); vyhlídka až k Nízkým Karpatům a Štyr. Alpám; na s. až ke hradu Kreuzensteinu. Odtud jv. kolem (v pr.) Elisabetruhe (lavička s reliefem císařovny Alžběty) ku 5 min.) *hotelu Kahlenbergu* (v n. odp. voj. koncerty).

Odtud za ½ hod. značenou lesní cestou na **Leopoldsberg** (423 *m* skoro přímo nad Dunajem 266 *m*). Hofbauer's Restaur., dříve zámek, kdysi (1101—47) sídlo Babenberkovců. Rozhled od zámeckého altánu, ještě malebnější než z Kahlenbergu. (Přehled po regulačních pracech dunajských).

Z Leopoldsbergu zpět na Kahlenberg neb jv. za ½ hod. dolů do *Kahlenbergerdorfu* (stan. stát. dráhy).

2. Dornbach, Neuwaldegg, Hermannskogel (na záp.).

Tramway (trať 43), přes Dornbach do Neuwaldeggu.

Dornbach (restaur.: zur Waldschnepfe, Kaiserin v. Österreich) a **Neuwaldegg** (zum Hirsch), náleží k XVII. okr. (Hernalsu). V Neuwaldeggu *kníž. Schwarzenberský park*, kterým vede vozová cesta (lesem) vzhůru; z parku na sev. (také modře značená pěšina) ku *Hameau* n. *Holländerdörfl* (462 *m*), $^3/_4$ hod. od konečné stanice tramwaye (drožka 3—4 K). Rozhled. — Příjemná lesní cesta od Hameau na jv. na **Sophienalpe** (za $^3/_4$ hod., 471 *m*, rest.; tamže možno také z Neuwaldeggu přímo přes *Rohrerhütte* (restaur.) za $1^1/_4$ hod.). Odtud 10 min. na jz. **Franz Karl Aussicht*. Dolů (modré značky W. M.) kolem hostince »zur Knödelhütte« do ($1^1/_2$ hod.) *Hütteldorfu*.

Širý rozhled s *Habsburgwarte* na **Hermannskogel** (542 *m*); od Hameau přes *Dreimarkstein* (červené zn. W. M.) za 2 hod., od Sieveringu n. Weidlingu za $^3/_4$—1 hod.; trochu níže *Silberhuberhaus*. — Od Hermannskogelu vede červeně značená cesta za $1^1/_4$ hod. přes *Jägerwiese* na Kahlenberg.

3. Klosterneuburg (na sev.).

Městská dráha (od Schottenringu v 27—31 min., denně 22 vlaky) a státní dráha (z nádr. Frant. Josefa za 16—26 min. za 90, 50, 30 h). Mimo hl. nádraží Klosterneuburg-Weidling zastávka Klosterneuburg-Kierling.

Klosterneuburg (host. *Goldenes Schiff*, pokoj 2—3 K, rest. *Herzogshut*, na Rathauspl.) město o 11.600 obyv. na pr. břehu Dunaje. Opat-

ství (Augustiner-Chorherrenstift), je z nejstarších (zal. 1108) v Rakousku. Kostel ve slohu barokním od Jak. Prandauera (1689—1714, modernisován 1836); krásná got. křížová chodba z konce XIII. stol. Budova opatství 1730—50 od Felixe Donato d'Allio. Malá obrazárna a bohatá klenotnice (páter pokladník, nejlépe dopol. v 1/211 hod.) Sluhovi po opatství provázejícímu zprop. nejméně 1 K.

Ve *Stiftskeller* Albrechtsberg. 3 výborná vína, a dobrá jídla. Rozhled z terasy.

4. **Mödling, Laxenburg** (na jihozáp.).

Jižní dráha do *Mödlingu* (16 *km*) za 20—35 min., 1·60 K 1·20 K a 80 h (zpáteční lístek osob. vlakem 2·50 K, 1·90 K 1·20 K), do *Laxenburgu* za 3/4 hod. za 2 K, 1·50 K n. 1 K (zpáteční lístek 3·20 K, 2·40 K n. 1·60 K). — Do Laxenburgu také po dráze Aspangské až do stanice *Biedermannsdorf* (17 *km* od Hauptzollamtu 20 *km*); odtud do Laxenburgu 20 min. pěšky.

Mödling (Hostince: Hotel Kursalon, pok. od 3 K; H. Deisenhofer zum Lamm, pokoj ode 2 K výše, pense 6—12 K, dobrá vína; H. Stadt Mödling; Riedl, u nádr. jižní dráhy. — Café Weisskirchner), staré město s 15.100 obyv., leží na konci Brühlského údolí. Od nádr. jižní dráhy v pr., pak v l. hlavní třídou a rovnou přes Franz-Josephs-Platz a Schrannenpl. ku (1/2 hod.) kostelu sv. Othmara, od něhož na j. městský park (Kursalon a letní divadlo).

Elektr. dráha od nádr. jižní dráhy do Hinterbrühlu, denně 33 (v zimě 14) vlaků za 30 h (do Klausenu a Vorderbrühlu jen 20 h). Tramway do Vídně odjezd nedaleko na sev. z Franz-Joseph. Pl.

Od Kursalonu vede vozová cesta ku **Brühlu** (viz elektr. dráha, krásnější je pěší cesta po pr. břehu); nejskvělejší partie **Klause*, náležející kníž. Liechtensteinovi. Potom, 25 min. od Mödlingu *Vorderbrühl* (Hotel Hájek), na sev.-vých., 15 min. nad Vorderbrühlem půvabně ležící hotel-rest. Radecký.

Na jihozáp., na hřbetě vrchu zv. Kleine Anninger rozhledna *Husarentempel* z r. 1813. V kryptě pochováno 7 husarů, padlých u Ašpru a Wagramu. Lepší než vozová cesta je pěšina (3/4 hod.).

Z Mödlingu poboční dráha v 10 min.

do **Laxenburgu** (hostince, vesměs se zahradami, Goldener Kranz, Stadt Wien, Goldener Stern, Hartmann). Místo samé je nepatrné o 1300 ob. Vyniká tu toliko c. k. letohrádek. Starý zámek zbudován 1353 od Albrechta II., když pak r. 1683 byl zničen Turky, obnoven za Leopolda I. r. 1687—93 od Burnaciniho; nový zámek s divadlem je z dob Marie Terezie (ok. 1752). Anglický park z r. 1782 a 1798 je stále otevřen. Vstupenkový automat (40 h) pro nový zámek a Franzensburg u hl. vchodu na jih od dvorního kostela. (12—1 se neprovádí.)

OBSAH.

Rejstřík.

Čísla v Seznamu ulic na zadní straně plánu Vídně, před závorkou vytištěná, znamenají městský okres, v němž se ulice nalézá.

PLÁN VÍDNĚ.

